

Anton Tomaž Linhart

ŽUPANOVA MICKA

• VESELI DAN ALI MATIČEK SE ŽENI

83

Anton Tomaž Linhart

ŽUPANOVA MICKA

• • •
VESELI DAN ALI
MATIČEK SE ŽENI

ANTON TOMAŽ LINHART

ŽUPANOVA MICKA

TA VESELI DAN

ALI

MATIČEK SE ŽENI

ZALOŽBA MLADINSKA KNJIGA 1992

BESEDILO PRIREDIL IN SPREMNO BESEDO NAPISAL
ALFONZ GSPAN

CIP – katalogizacija v knjigi
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

886.3-2

886.3.09 Linhart A.T.

LINHART, Anton Tomaž

Županova Micka ; Veseli dan ali Matiček se ženi / Anton Tomaž
Linhart ; [besedilo priredil in spremno besedo napisal Alfonz
Gspan]. – Ljubljana : Mladinska knjiga, 1992. – (Knjižnica Kondor ; 83)

1. Linhart, Anton Tomaž: Veseli dan ali Matiček se ženi
29634048

ŽUPANOVA MICKA

KOMEDIJA V TREH AKTIH

PRENAREJENA PO NEMŠKI

DIE FELDMÜHLE

IN

V LJUBLJANI IGRANA V LETU 1790

Peršone

TULPENHEIM, žlahtni gospod
ŠTERNFELDOVKA, mlada bogata vdova
MONKOF, Tulpenheimov prijatelj
JAKA, župan
MICKA, njegova hči
ANŽÈ, Mickin ženin
GLAŽEK, šribar

PRVI AKT

Dvorišče pred županovo hišo; dol na oni plati se začne boršt, na tej drugi plati je polje in se daleč vidi

PRVI NASTOP

Jaka, Micka

JAKA Ljubezniva Micka, povej mi vendar, zakaj Anžéta nočeš? Al ni lep, zal fant? Al nima lepe hiše, lepih njiv, živinico pak tako, da se človeku srce smeje, kadar jo vidi?

MICKA Oča, povejte meni, zakaj vi kislega vina radi ne pijete?

JAKA Šema! Zato, ker mi ne diši.

MICKA Prav! Jaz tudi Anžéta nočem zato, ker mi ne dopade.

JAKA Ti šentano deklè, zdaj si me plačala. Ampak čakaj, zdaj jaz tebe vprašam, zakaj ti Anžè ne dopade?

MICKA Zato, ker mi ne dopade.

JAKA Imaš spet prav. Dekle, ti imaš več pameti kakor tvoj oča. No, ne bom te več vprašal; pak vendar, Micka, Anžè je le zal fant! Micka, stôri mi to veselje in vzemi ga!

MICKA Ker mi pak ne dopade.

JAKA Tak stôri, da ti bo dopadel!

MICKA Kako bom to storila?

JAKA Lahko, če le hočeš.

MICKA Da bi le Anžè tak hrust ne bil — on je tako grób.

JAKA Kaj? Grób? Kaj ti je storil? Govôri, Micka — da te vendar! Grób, praviš?

MICKA Ja, prav grób je. Pri plesu me okoli pasa prime, da mi vsa rebra pokajo, in kadar narazen gremo, me tako stisne, da dolgo dolgo ne morem prsta ganiti.

JAKA Deklè, meni se vse zdi, da on to iz ljubezni stori.

MICKA On mi nikdar nič lepega ne pove.

JAKA Kako to meniš?

MICKA No — on mi nikdar ne reče, da na mojih licih rožice cvetó.

JAKA Rožice?

MICKA Da Kupído v mojih očeh sedi in v njega strelja.

JAKA Micka! *Se čudi.*

MICKA Da je moj obraz tako jasen kakor nebo, moj živòt tako raven kakor smreka.

JAKA Micka!

MICKA Da je moje petje tako lepó kakor od kakšne ptičice. O tem on meni nikoli nič ne pove; kako ga bom tedaj ljubila?

JAKA Micka, ako bi ne vedel, da si pametna, bi te zdaj za noro držal.

Zlodej me vzemi, če sem jaz tvoji rajnki materi kaj takega povedal, in vendar sem jo ljubil. Pak kaj se že v tridesetih letih ni prevrnilo! Morebiti je tudi v ljubezni nova šega gor prišla. No, ti moraš bolj vedeti kakor jaz. Vendar, Micka, ti bi meni veliko veselje storila, ko bi Anžéta vzela. Poglej, moji lasje že sivi ratújejo! Kdo ve, kako dolgo bom še živel. Jaz bi te rad preskrbljeno videl. Pak saj si pametna — ti boš že vedela, kaj imaš storiti. Pak vendar, Anžè je le zal fant. Malo bom na polje stopil; sonce bo skoraj doli. Prinesi ta čas glaž vina gori!

MICKA Že prav, oča.

JAKA Tistega pri zidu. *Gre.*

MICKA Že vem. *Gleda za njim.*

DRUGI NASTOP

Micka sama

MICKA Saj bi Anžéta rada ljubila, da bi le mogla. *Privleče prstan iz nedrja in ga zaljubljeno ogleduje.* Zakaj sem se pak v tebe lahko zaljubila, ljubeznivi Schönheim? Tukaj ni treba, da bi moj oča rekel: »Ljubi ga, Micka, vzemi ga! Micka, vzemi ga! Poglej, moji lasje že sivi ratújejo!« — Danes, ljubeznivi oča, še danes, in ko bi moglo biti, zdaj pri tej priči. Pak si tudi druge sorte fantič: lep, bogat — in še zraven žlahten gospod. In jaz bom tudi žlahtna gospa! Kako bo to lepo slišati! Anžétova žena! Fej! Kaj, jaz da bi bila Anžétova žena? Fej! O ljubeznivi Schönheim, kje tako dolgo ostajaš? Boš prišel, moj Schönheim? Boš prišel?

TRETJI NASTOP

Šternfeldovka zraven poprejšnje

ŠTERNFELDOVKA Ta je tedaj tista hiša. Deklè tukaj? Morebiti je ravno županova Micka. Kako je zamišljena! *Stopi počasi za Micko, zagleda prstan, z zaljubljeno jezo.*

MICKA Ob osmih boš prišel? Ob osmih? Sicer si obljudil. Če besede ne držiš. — Sonce bo skoraj doli. *Okoli pogleda, zagleda Šternfeldovko, zavpije in pusti prstan pasti.*

ŠTERNFELDOVKA *prstan hitro pobere.* Ljubka, kaj si se ustrašila? Saj bo prišel, ob osmih bo prišel. — Ovbè, kaj je to za en lep prstan! *Na stran.* O ti goljuf nesramni!

MICKA Naj mi ga dajo! Kaj jim am gre?

ŠTERNFELDOVKA zase Ravno ta je — moj prstan! Nesrečni človek! Tukaj je moje ime.

MICKA Nazaj naj mi ga dajo!

ŠTERNFELDOVKA Tvoj ljúbicek, kajne?

MICKA Moj ljúbicek, ja. Jaz hočem prstan imeti.

ŠTERNFELDOVKA Če mi poveš, kako se imenuje.

MICKA Schönheim.

ŠTERNFELDOVKA zase Schönheim! Tak je svoje ime zatajil! *K*

Micki. To je lepo ime. Al je zares tako lep, kakor ime kaže?

MICKA To se ve, da je lep. Naj mi dajo prstan nazaj!

ŠTERNFELDOVKA Ti si prav nevoščljiva. Pusti mi ga malo gledati!

Kako se lepo sveti! In ta lepi gospod, ki ti je ta prstan dal, te ljubi?

MICKA Al menijo, da ne?

ŠTERNFELDOVKA In ti ga tudi ljubiš?

MICKA Al imajo morebiti kaj čez to?

ŠTERNFELDOVKA In on te bo vzel?

MICKA Kaj imajo oni vprašati? Naj mi dajo prstan, pravim jaz.

ŠTERNFELDOVKA Daļa ti ga bom. Še nekaj te moram vprašati.

MICKA Kaj pak neki še?

ŠTERNFELDOVKA Vzel te bo, praviš?

MICKA Bo me, ja. Potlej bom tudi jaz žlahtna gospa, kakor so oni — bom lepe gvante nosila kakor gospôda doli v Ljubljani — še lepše, kakor so njih.

ŠTERNFELDOVKA zase Ubogo dekle! Kako se mi smiliš! Še bom to nedolžnost lahko rešila. *K Micki*. Ima ta gospod dobro službo? Al je bogat?

MICKA To se ve, da; saj je žlahten gospod.

ŠTERNFELDOVKA In kdaj bo tedaj poroka?

MICKA Kakor hitro bo njegov stric umrl. Pak naj mi dajo prstan!

ŠTERNFELDOVKA Tukaj je, ljubka. *Zase*. O zapeljivec grdi! *Se joka*.

MICKA Zakaj se jokajo? Kaj jim je?

ŠTERNFELDOVKA *Micko objame*. Ljuba moja, Boga zahvali, da sem jaz prišla. Ti se v veliki nevarnosti znajdeš.

MICKA Ježuš, Marija! V kaj za eni nevarnosti?

ŠTERNFELDOVKA Tvoj ljubi je goljuf.

MICKA Schönheim — goljuf? Oni, oni morajo goljufica biti, ker to pravijo.

ŠTERNFELDOVKA On je goljuf, pravim jaz! On se ne imenuje Schönheim.

MICKA To ni mogoče! Naj me pusté! Kaj se iz mene norca delajo!

ŠTERNFELDOVKA On je že drugi obljubljen.

MICKA To morajo meni skazati!

ŠTERNFELDOVKA *prstan s prsta zvleče*. Poglej ta prstan in poglej svojega! Al nista oba glih? Vidiš, tega, ki ga ti imaš, sem jaz njemu dala in tega je Tulpenheim — to je njegovo pravo ime — meni dal. To je moje ime in to je njegovo.

MICKA Tak oni so tista gospa?

ŠTERNFELDOVKA Ja, jaz sem. Vidiš, sirota, in ta tvoj zapeljivec je moj obljubljeni ženin!

MICKA *se ustraši*.

ŠTERNFELDOVKA Nikar se ne ustraši! Midve ga hočeva plačati. On je obe goljufal.

MICKA Oni še ne vedo vsega. Danes ob osmih ima ta grdež še z nekim drugim in z nekim šribarjem priti, da bodo ženitno pismo gor postavili; in v treh dneh ima poroka biti.

ŠTERNFELDOVKA Naj le pride! Midve ga bova prijele, da mu bode lušt prešel nedolžna dekleta zapeljavati.

MICKA Tukaj imajo njegov prstan. Mene goljufati! In jaz sem ga tako grozno ljubila.

ŠTERNFELDOVKA Al vé tvoj oča o tvoji ljubezni?

MICKA Nič ne vedó. Ta goljuf mi je prepovedal njim kaj povedati. Saj bi oča tudi pustili ne bili.

ŠTERNFELDOVKA Pojdiva proč tukaj! Pelji me noter v hišo! Se morava kaj pogovoriti, kako ga bova plačali.

MICKA Iz sfca rada. Le tega grdeža naj mi iz glave spravijo.

ŠTERNFELDOVKA Osem bo skoraj — pojdiva!

MICKA Mene goljufati! O ti nesramnež grdi! *Gre s Šternfeldovko*.

JAKA Pregrób si. Rebra ji pokajo, kadar jo pri plesu okoli pasa primeš.
ANŽE I, kaj jaz morem, da jo štimám!

JAKA Nič lepega ji ne veš povedati. Kakor postavim, ko bi hotel reči,
da je lepa, tak reci, da je taka kakor roža.

ANŽE Kaj?

JAKA Nje živòt moraš smreki priglíhati.

ANŽE Ho-ho!

JAKA Kadar nje oči hočeš hvaliti, tak reci, da eden notri sedi, kateri
ven strelja.

ANŽE Oča, bo rekla, da sem obnorel.

JAKA Anžè, jaz ti povem, moje deklè ima več pameti kakor midva
oba vkup. Ona že ve, kako mora biti. Tako ti zaljubljeni ljudje
v Ljubljani med sabo govorè.

ANŽE Naj pak bo. Bom videl, kako se bom to na pamet navadil.
Ampak jaz vam povem, oča, mene bo smeh silil. Ta reč gre vse
bolj od srca, kadar rečem: »Deklè, ti meni dopadeš — jaz te šti-
mám, da bi te ugriznil —« Šentaj, oča, tistikrat mi srce prav po-
skakuje!

JAKA Prav imaš! Ampak tako je le ljubljanska navada. Moje deklè
mora že vedeti.

ANŽE Naj bo! Bomo videli, kako se bo ta norčija obnesla.

JAKA Prav! Pridi z mano, bova kaj goričevála; sem dal en bokal
vina gor prinesiti.

ANŽE Bom zdaj prišel, oča. Bom le še pogledal, če so moji hlapci
in moje krščenice že delopust naredile.

JAKA Pak skoraj pridi! *Gre v hišo.*

ANŽE Kmalu. *Dol gredoč.* Šentani norci ljubljanski!

TULPENHEIM Tak se je res ven peljala?

MONKOF Res, bratec, eno uro pred tabo. Jaz sem jo videl. Meni
verjemi. Skozi vrtna vrata je šla ven in tam je v kočijo sedla.

TULPENHEIM Kam neki je šla?

MONKOF Proti Ljubljani! Morebiti k tvojemu stricu.

TULPENHEIM Ko bi bila pač zvedela. To bi bil vrag.

MONKOF Kaj ti noter pade! Saj ji nisi povedal?

TULPENHEIM Če je pak Glažek ven zbrodil?

MONKOF Za tega ti jaz dober stojim.

TULPENHEIM Si ga pripeljal?

MONKOF Je že tukaj; pak je v oštariji dol stopil. Bo kmalu prišel.

TULPENHEIM Kaj je za en mož vendar?

MONKOF Bratec, tak je, vidiš, kakor si ga le voščiti moreš — zrel
za obesiti — sicer je na kmetih pri graščinah doktáril, ampak ena
leta sèm so mu prepovedali. Zdaj pak na tihem kmete podpihuje
in suplike maže. Ni davno tega, kar so ga na grad dejali. Da mu
le denar pokažeš, ti bo storil, kar boš hotel.

TULPENHEIM Zna pak tudi molčati?

MONKOF Kakor zid.

TULPENHEIM Jaz bi ne hotel, da bi ta reč ven prišla.

MONKOF Bog obvárui! Al bi mestni gospodje grdo gledali!

TULPENHEIM Kaj je storiti? Na drugo vižo je ni mogoče dobiti.
Jaz sem ji že vse sorte ponujal, obljubil, z lepimi besedami okoli nje
hodil, pak ji ni mogoče blizu priti

MONKOF Če je pak tako, tak ni drugače — sila kóla lómi.

TULPENHEIM Da le moja vdova nič ne zve! Ti veš, da sem s tabo
vred siromak. Če jo dobim, bova dobro stala, me zastopiš?

MONKOF Prav imaš! Kdo bi si sicer ta križ na glavo natepel? Tukaj
je le Glažek.

GLAŽEK Pohlevni služabnik!

TULPENHEIM Dober večer, Glažek!

GLAŽEK Sem ga en poliček srknil, da se je duša privezala, vidijo; zdaj naj pak z mano zašáfajo.

MONKOF Al niso tudi vesti zapili?

GLAŽEK Ljúbiček, vest in doktorstvo se nič kaj ne glihata.

TULPENHEIM Tak se bomo mi trije tedaj bolj glihali.

GLAŽEK Posebna čast!

TULPENHEIM Al že vedó vse?

GLAŽEK Že vem, ljúbiček! Monkof so mi vse natanko povedali.

Eno reč bom pohlevno prosil: da me pri mojem imenu ne bodo klicalí, kadar bo kdo zraven. Jaz vem, zakaj; vidijo, vsak človek ima svoje sovražnike. Ljubljanski gospodje so mi malo folš zavoljo moje učenosti. Me zastopijo?

TULPENHEIM Nič naj se ne bojé! Tiho! Nekdo prihaja. Bratec, ti se tukaj doli skrij, v te ulice! *Glažku*. Oní pak tja v pšenico. Bi ne bilo dobro, ko bi nas kdo tukaj vkup našel.

GLAŽEK O joj, moja baróka!

TULPENHEIM Se bo že zopet popravila.

MONKOF in GLAŽEK *gresta vsak na eni plati doli*.

SEDMI NASTOP

Tulpenheim sam

TULPENHEIM Dekle, skoraj boš v mojih pesteh! Ob osmih sem ji obljubil priti. Zdaj je že skoraj devet! Pri vsem tem mi ni nič kaj dobro pri srcu. Če Šternfeldovka zve, tak je moja reč pri kraju, tak bo zlodej to bogato vdovo in še povrhu Micko vzel. Micko bi še pozabil, ampak bogate vdove se ne pobirajo na cesti.

TULPENHEIM Micka! Micka!

MICKA Schönheim!

TULPENHEIM Ljubezniva Micka!

MICKA So vsi vkup?

TULPENHEIM Vsi, ljubica!

MICKA V eni uri naj se tam na prélazu znajdejo; jaz jih bom na vrt noter spustila, kadar bodo že oča spali.

TULPENHEIM Oh, Micka! Kako težko bom to srečno uro dočakal!

Moje srce bo zgorelo od prevelike želje.

MICKA Kaj me res tako močno ljubijo?

TULPENHEIM Od ljubezni bom še obnôrel.

MICKA Oní so že gvišno ljubljanske punce tudi štimáli.

TULPENHEIM Jaz? Kamen rataj, če sem kdaj katero drugo štimál kakor tebe.

MICKA Naj se nikar ne zakolnejo! Bi bilo škoda, ko bi tak zal gospod kamen ratal. Je že njih stric umrl?

TULPENHEIM Ne bo več dolgo vlekel, zdaj ima že šest doktorjev okoli sebe.

MICKA Tiho! Oča me kličejo. Se bomo videli, Schönheim!

TULPENHEIM Bog te obvaruj, angelček!

DEVETI NASTOP

Monkof nazaj pride

MONKOF Bratec, če tvojega zdihtovanja ne bo skoraj konec, ti bom domov zdirjal.

TULPENHEIM Ne bodi norec! Ti bi meni pravo bérso napravil.

Z dekletom sem govoril; v eni uri se imava na prélazu najti.

MONKOF Mene zebe, da se ves tresem. Nisem navajen ponoči okoli krivorititi. Huš, huš, kaj za en veter od Kamnika dol piše!

TULPENHEIM Sram te bodi! Zadržiš se, kakor da bi osemdeset let star bil. Kadar se vasvāt gre, se ne sme gledati, kaj je za eno vreme, da bi ravno tudi beseda v ustih zamrznila. Če je mraz odzunaj, je pak odznotraj gorkejši.

MONKOF Prav imaš! Ampak bodi ti jaz in jaz bom ti!

TULPENHEIM Meniš? Obriši se, bratec!

DESETI NASTOP

Glažek in poprejšnja

GLAŽEK Naj ne zamerijo, gospodje, morebiti sem prezgodaj prišel. Jaz sem noter v pšenico zlezel, kakor so zašáfali. Komaj doli počenem, kar slišim od daleč šum. Gledam, poslušam. Pridrli so naenkrat štirje fantje z veliki preklami. Meni se vse zdi, da nič dobrega ne mislijo.

TULPENHEIM Korajža veljá!

GLAŽEK Tem ljudem ni upati, naj meni verjamejo!

MONKOF Huš, huš, huš. *Hodi gor in dol.* Jih kaj zebe, Glažek?

GLAŽEK Malo, malo.

MONKOF Le malo? Tak naj dajo plašč meni; mene zelo zebe.

GLAŽEK Za božjo voljo jih prosim, nikar! Moja suknja je odzad —

MONKOF *mu vzame plašč po sili in se noter zavije. Se vidi, da sukrja zadnjih delov nima in da so prednji deli le z belo žnóro vkup spahnjeni.* Kaj, hudiča, je to za ena suknja?

VSÍ *se smejejo.*

GLAŽEK Po rajnkem oném, ki smo ga na kant dejali — pak sem te zadnje dele ven vzel in sem par hlač iz njih naredil.

MONKOF Kaj oni, oni, gospod doktor, so par hlač iz njih naredili?

GLAŽEK Zakaj pak ne? Naj premislijo, da je vse drago. Vino je že po petíci. Da se le kakšen sold prišpára, dober je! Zakaj učenost, vidijo, se pri sedanjih časih ne plača.

TULPENHEIM Tiho! Nikar takega šuma ne delajta! Moramo od hiše proč iti tako dolgo, da ura pride.

GLAŽEK Jaz bom še malo dušo privezal, če ne bodo zamerili.

TULPENHEIM Da le ure ne zamudé!

GLAŽEK Nič naj se ne bojé. Jaz imam že uro v glavi! *Gredo.*

ENAJSTI NASTOP

Anže gleda za njimi

ANŽE Kaj neki te ljubljanske bēštije tukaj iščejo? Pak ne, da bi hoteli z mojo Micko vasovati? Šentaj, ko bi to vedel, kako bi jih hotel skópati! Ni zastonj začelo deklē v prigláhah govoriti. Ta reč meni ne gre v glavo. Da je le kje kaj pridnega, tako mora že zlodej te ljubljanske fantaline zraven imeti. *Gre v hišo.*

Zastor

DRUGI AKT

Izba v županovi hiši

PRVI NASTOP

Jaka, Micka jokajoča

JAKA Kaj si vendar mislila, za božjo voljo, da si se hotela skrivaj poročiti? Svojega očeta tako razžaliti! Al sem te kdaj silil Anžeta jemati? No, Micka, nikar se ne jokaj! Saj jaz le govorim, vidiš! Jaz sem ti že odpustil. Ti si vendarle moja Micka. Žal bi mi bilo, ko bi se tako zavrgla; pak vendar bi te ne mogel sovražiti. *Se sam joka.* No, Micka, obriši se, da te Anže ne bo jokati videl.

MICKA Kdo bi bil rekel, da je tak goljuf!

JAKA Kaj nisi vedela, da gospôda nas kmete le rada za nos vozi?

MICKA Pak je bil tako priliznjen, tako se je znal sukati okoli mene, take lepe reči mi je pravil.

JAKA Taki so le ti gospodje; sladki kakor med, pa tukaj nič ne veljajo. *Na srce pokažoč.* Vidiš dekle, kadar mi kdo pravi: »Jaka, vi ste mož, imate narlepši žito, pri vas se dober glažek vina pije,« in tako naprej, tak mislim: bēštija, ti lažeš, in mu dālej ne upam, kakor ga vidim. Ampak pustimo to reč. Nič ne maraj, Micka, mi mu bomo že oči zbrisali! On bo še nate mislil. Tāko lépo vdovo imeti in še druga dekleta zalezovati, to je vendar preveč, to! Jaz bi skoraj lušt imel, vse tri prav dobro skópati. Kaj neki Anžē dela, da tako dolgo ne pride? Saj boš dobra z njim, kadar pride, kajne, Micka?

MICKA Kakopak, prav dobra! Zdaj vidim, da dobro z mano misli in da me prav iz srca ljubi.

JAKA Dekle, deset let bom dālej živel, če je to res.

DRUGI NASTOP

Anže, klobuk na tri dežele napravljen, suknjo na žličnike, hlače in drugo vse po kmetiško, in poprejšnja

ANŽE *se po gosposko, pak prav nerodno priklanja.* Ti si lepa kakor roža, dolga kakor smreka, brhka kakor hrast, v tvojih tatínskkih očeh en fant noter sedi, kateri v mene venkaj strelja. No, kako ti to dopade?

MICKA Ljubi Anžē, pusti te norčije! Nikar me še ti ne jēzi!

ANŽE Kako je to? Saj še ni dolgo tega, da si take norčije štimála. JAKA Anžē, ne bodi siten! Kar se je zgodilo, se je zgodilo. Kaj jo boš zdaj še več jezil?

ANŽE Nič se ne bojte! *K Micki.* Kajne, Micka, saj nisi huda?

MICKA Če hočeš, da ti bom dobra, tak mi nikar naprej ne mēči!

ANŽE Saj nisem tako hudo mislil. Micka, kako ti ta suknja dopade?

MICKA Proč mi jo vrzi, kmetiška je gorši! Ne morem te videti takega.

ANŽE Kaj res, Micka? Ne verjamem, ni mogoče.

JAKA Anžē, če ne boš tiho, ti bom jezik odrezal.

ANŽE Klobuk imam tudi nov; sem dal zanj sedemnajst réparjev.

Kako ti dopade, Micka?

MICKA Tudi klobuka na tri dežele nočem. Obdrži ti svojo klófržo, kakor je sama na sebi!

ANŽE Saj hočeš gospoda imeti, kajne?

JAKA Anžē, boš že molčal!

ANŽE No, tak pak ne bom nič več rekel! *Na stran.* Ta šéntana gospôda mi ne gre iz glave.

JAKA Svetujem ti, ja, da boš molčal, sicer ti, pri moji duši, dekleta ne dam. Saj je še več drugih zalih fantov v soseski. Nič se ti ni treba tako napihovati! Pameten bodi, Anžē! Zadrži se kakor mož!

Saj veš, kaj imaš storiti. Jaz sem ti že povedal in gospa ti je tudi povedala. Ne bodi grób z njimi, kadar pridejo!

ANŽÈ Le mene pustite, oča.

JAKA Saj mu bo dosti žal, kadar bo videl, da mu dekleta pred nosom proč jemlješ.

ANŽÈ Ha-ha! Ta bo debelo gledal.

JAKA Pa glej, da se ne zagovoriš, sicer nam boš vse spačil. Zdaj mi pomagajte to mizo ven nesti! *Nesejo veliko mizo ven.*

JAKA *k Micki* Ti pak prinesi ene dva bokala tega dobrega!

ANŽÈ Hočem s tabo iti, če se sama bojiš?

MICKA Nič se ne bojim. Le tukaj ostani, Anžè! Bom kmalu spet prišla.

ANŽÈ *malo bolj tiho, da Jaka ne sliši.* Da te kakšen gosposki duh ne sreča!

JAKA *stole okoli mize postavlja.* Tukaj bo šribar sedel, tukaj jaz, tukaj Anžè, tukaj Micka — ni prav, Micka mora med mano in med Anžetom sedeti. Tukaj ena priča in tukaj druga. Tako. *Dene papir, peresa itd. na mizo.* Pojdi, Anžè, poglej skozi okno, al so že na prélazu, in pridi mi povedat!

ANŽÈ Že prav. *Gre.*

MICKA *prinese vino.*

JAKA Sem ga postavi, Micka! Bokal mora zraven mene biti. Deklè, korajžna bodi! Al bodo debele oči delali ti gospodje, kadar nas bodo tukaj zagledali, ha-ha!

TRETJI NASTOP

Šternfeldovka, Micka, Jaka

STERNFELDOVKA Je že vse napravljeno? Zdaj že utegnejo priti.

JAKA Kakor zašáfajo, gospa žlahtna. Ta v nebesih bo njih dobroto povrnil, da so od moje hčeri to nevarnost odvrnili.

ŠTERNFELDOVKA Brez vse hvale, oča; jaz sem več zase kakor za vas storila. Odrešena bom malopridnega človeka, ki bi me bil

vse moje dni nesrečno storil. *K Micki.* Deklè, še ti ena skušnjava naprej stoji. Al se mu upaš pred oči stopiti? Al te tvoje srce ne bo zapeljalo?

MICKA Obljubim, da ne! On je mene tako razžalil, da mu nikdar več dobra ne bom.

ŠTERNFELDOVKA Vendar se bojim, da bi nam ti kaj ne spačila.

MICKA Gvišno da ne, gospa žlahtna!

JAKA Jaz za svojo hčer dober stojim.

ŠTERNFELDOVKA V tem času se bom skrila. Kadar bo treba, bom že na dan prišla.

JAKA Mi mu bomo podkurili, pri moji duši, da mu bo ljubezen prešla.

ČETRTO NASTOP

Anže, poprejšnja

ANŽÈ Ha-hi-hi-hi!

JAKA Kaj se smeješ?

ANŽÈ Ha-ha-ha!

JAKA Tak govôri vsaj, Anžè!

ANŽÈ To so prave šeme — ha —

JAKA Si jih videl?

ANŽÈ Videl in slišal — ha — eden, *k Micki*, meni se zdi, da je ravno tvoj ženin, doli pri prélazu v rinke hodi, kakor da bi sršene v sebi imel, in zdihuje, kličoč: »Micka, Micka! Al si ti, Micka?« Drugi šentuje, preklinja Micko, mraz, ljubezen ter v pest piha: »Huš — huš!« in sem ter tja skače, kakor da bi ga komarji pikali.

JAKA Ha-ha. In šribar?

ANŽÈ Sedi na kamnu, kakor da bi privezan bil, poliček vina zraven sebe, in en glažek za tem drugim dol srka.

JAKA Micka, zdaj le pojdi ponje!

MICKA Tak grem.

JAKA Pametna se zadrži, da ne bodo čutili.

MICKA Nič se ne bojte! To je moja skrb! *Gre.*

PETI NASTOP

Anže, Jaka

JAKA Usediva se midva!

ANŽÈ To bo za konec vzeti od smeha, ha-ha.

JAKA Le mene pusti govoriti! Me zastopiš, Anžè?

ANŽÈ Že prav, oča!

JAKA In nič se noter ne vtikúj!

ANŽÈ Ne besedice ne bom govoril.

JAKA Pij ga en glažek, da boš korajžo dobil!

ANŽÈ Kaj menite, da je nimam?

JAKA Že vem, pak vendar; vidiš, ne zna vsak z gospôdo in s temi šribarji v caker hoditi. Kadar bo dober s tabo, al kadar mu boš kaj prinesel, postavim, eno tele al kaj takega, bo tako priljuden in ponižen; tistikrat bo tudi tebi jezik tekkel, kakor da bi ga bil namazal. Kadar boš pak kakšno prepírengo al zdražbo imel, bo vse drugače; on te bo sukal, on te bo zvijal, da ti bo beseda v ustih otrpnila.

ANŽÈ To je pač res. Ni davno tega, ko me je šribar v graščini zavoljo primščíne v strahu imel. Povedal sem mu, kar sem vedel, potlej sem pak molčal in sem mu figo v áržatu molíl.

JAKA Tiho! Zdaj prihajajo.

ŠESTI NASTOP

Tulpenheim, Monkof, Glažek, Micka, poprejšnja

MICKA Naj pridejo, no!

TULPENHEIM Pak je nekdo notri.

MONKOF Dva kmétiška.

MICKA Naj le pridejo. Saj moj oča tako vse vedo!

JAKA Le noter, gospodje, le noter! Naj storé, kakor da bi doma bili.

— Me veseli, da take gospode pri sebi vidim.

TULPENHEIM *k Micki* Kaj res vse vedo?

MICKA Vse natanko.

TULPENHEIM *s strahom* Ne zamerite, oča.

MONKOF Dober večer.

GLAŽEK *k Tulpenheimu* Al ve?

TULPENHEIM Meni se zdi —

GLAŽEK Oča župan, Bog vas sprimi!

JAKA Naj se dol usedejo, gospod žlahtni, in oní tudi! Mi je prav težko,

da pri meni vse raztreseno najdejo. Pak saj ne bodo zamerili.

ANŽÈ Na kmetih ni drugače.

JAKA To je vse prevelika čast zame. Ne vem, kako sem jo zaslužil.

TULPENHEIM *k Monkofu* Ne vem, pri čem smo.

MONKOF *k Tulpenheimu* Korajžen bodi; stari bo vesel, da dekleta odpravi.

TULPENHEIM Jaz sem že davno voščil očeta te lepe deklice poznati.

JAKA Naj gredó!

TULPENHEIM Vi ste mož, da vam ga ni para v kranjski deželi.

JAKA Kaj mi oní povedo!

MONKOF Ko bi jo kdo križem sveta iskal, tak take punčke ne najde, kakor je vaša Micka.

JAKA Pak ne, da bi se norca delali.

GLAŽEK Ta je rožica! Ta je cvet! Ta je kraljica ženskega spola!

JAKA Deklè, zdaj šele vem, kaj nad tabo imam! Pak naj ne zamerijo, žlahtni gospodje; jaz menim, da bi zdaj obljubo naprej vzeli.

Gospod šribar, oní se tukaj gor usedejo, Micka, ti pak k meni.

TULPENHEIM Jaz pak k Micki!

ANŽÈ *ga odrine* Tukaj bom jaz sedel!

JAKA Tukaj Anžè. *K Tulpenheimu.* Oní pak tja čez, gospod žlahtni. *K Monkofu.* In oní tukaj zraven.

VSI *sedé.*

JAKA *vino naliže; h Glažku* Midva ga bova narpréd en glažek štrknila, kajne? Jaz jim dober stojim, da je pravičen, zakaj ker sem ga sam iz Vipave pripeljal.

GLAŽEK Ljúbiček, rad verjamem! *Sprazni.* Še en glažek, če smem prositi, da se roka ne bo tresla!

JAKA Me veseli, da jim diši. No, gospodje, na zdravje neveste!

TULPENHEIM Iz srca rad.

MONKOF Z veseljem.

JAKA Vsi naenkrat, in nobena kapljica ne sme noter ostati!

GLAŽEK Jaz sem tudi zraven.

JAKA in VSI *naenkrat* Na zdravje Micke! *Pijejo.*

GLAŽEK Še eno zdravico.

JAKA Ženinovo, kajne? *Nalije.* Jaz bom prvi, potlej pak ti drugi za mano. Juhe! Na zdravje Anžéta!

TULPENHEIM Anžéta?

MONKOF Anžéta?

GLAŽEK Anžéta?

} *Se grozno čudijo.*

JAKA Tak naj pijejo, no! Kaj jim ne diši?

ANŽÈ Kaj jih morebiti glava boli.

TULPENHEIM Bom že — bom že. *Na stran.* Meni ni dobro pri tej reči.

MONKOF Danes pri kosilu sem preveč jedel. *Na stran.* Da bi jaz zunaj bil!

GLAŽEK Bi bilo škoda, ko bi se preveč zgrela. — Tedaj na zdravje Anžéta! *Pije.*

JAKA Gospod šribar, naj oní zdaj ženitno pismo gor postavijo.

ANŽÈ In le hitro! Ti gospodje bi že radi domov šli. Vidiš, Micka, kako žalostno gledajo! Pojdi jih malo potroštat!

MICKA Kaj jim kaj falí? Naj bodo dobre volje — danes, ko je moja obluba!

TULPENHEIM *jezo nazaj drži* O, saj sem dobre volje — prav dobre volje. *Zase.* Da bi te zlodej!

MONKOF Kako je že tema zunaj! Meni se zdi, da bi se lahko obluba jutri naprej vzela. Nam bi se znala kakšna nesreča prigoditi. Noč ima svojo moč.

TULPENHEIM Prav imaš bratec, saj pak jutri zopet pridemo.

ANŽÈ Nič naj se ne bojé; se jim bo že domov svetilo.

GLAŽEK *k županu* Očka, bolje bi bilo, ko bi se obluba podnevi naprej vzela, zakaj, ljubiček, ponoči se nič kaj ne more pisati.

Pri luči se enemu vse meša pred očmi. *K Monkofu in Tulpenheimu.* Pijmo ga še vsak en glažek in potlej se pak skusimo počasi — eden za drugim — ven izsukati.

JAKA Žlahtni gospodje, jaz sem le kmet, ampak za norca se ne pustim držati, da bi vi še taki gospodje bili. Obljuba mora še danes dokončana biti!

ANŽÈ Za norca vam ne bom! Obljubim, da ne! Gospod šribar, oní naj pišejo, al bodo kópani!

GLAŽEK Kaj, jaz kópan, jaz? *Zase.* Tiho bodi, Glažek! S kmetiški fanti ni dobro norce briti.

JAKA Anžè, pameten bodi! Ne smeš teh gospodov razžaliti, zakaj so tvoje priče.

TULPENHEIM Priče?

MONKOF Priče?

GLAŽEK Priče?

JAKA Meni se zdi, ja — sicer ne vem, zakaj so me obiskali. Tedaj oní, gospod šribar, al niso zato prišli, da bodo ženitno pismo za mojo hčer gor postavili?

GLAŽEK Tisto je že res.

JAKA Zakaj tedaj hočejo odlašati?

GLAŽEK Ne zamerite, očka; meni se zdi, da smo se malo zírali, kar ime ženinovo am tiče.

ANŽÈ Kaj, v mojem imenu ste se zírali? V mojem imenu?

GLAŽEK Tak ti si tedaj ženin in prihodnji zakonski mož Mickin?

Hm — hm — ut censeo stulti habemur.

TULPENHEIM *na stran* Moja reč je pri kraju!

MONKOF Ne vem, kaj bi dal, da bi tukaj ne bil!

TULPENHEIM Mene ne trpi več tukaj!

GLAŽEK Zdaj šele zastopim! Hm — hm — hm. Tukaj bo bolje z županom potegniti. Vaše ime, oča župan?

JAKA Jaka Zanétovec.

GLAŽEK *piše.* In ženinovo ime?

ANŽÈ Anžè Hudoba.

GLAŽEK To je grozno ime! *K Jaku*. Kaj mislite svoji hčeri dati?
JAKA Ni taka reč! — Vidite, to je siromačija na kmetih. Zdaj ji dam
devetsto rajniš gotovih in zraven enega vola, dve kravici in štiri
svinje. Po moji smrti pak je vse nje, célo moje premoženje.

GLAŽEK In kaj ji Anžè Hudoba nazaj pripiše?

ANŽÈ Drugih devetsto. Kar bova vkup pridelala, bo pak obema
slišalo. Kajne, Micka?

MICKA To se ve, da.

GLAŽEK Anžè Hudoba in Micka Zanétovka se bosta narprvič tukaj
podpisala.

ANŽÈ Jaz ne znam pisati. Micka, ti tudi ne.

GLAŽEK Pak bom jaz obeh imeni zapisal, vidva boste križe zraven
naredila.

ANŽÈ in MICKA križ naredita, *Glažek jima roko pelje*.

GLAŽEK Zdaj pak vi, oča.

JAKA Že prav. *H Glažku*. Meni ni treba roke peljati, jaz sem že bolj
navajen. *Naredi križ*. Zdaj pak priče. *K Tulpenheimu*. Narprvič
oní, gospod žlahtni!

TULPENHEIM Jaz? Zdaj zdaj. Da bi te vendar! Meni je roka za-
spala. *Prime za pero z jezo in mu nič kaj od rok ne gre*.

MONKOF In meni je krč noter prišel.

SEDMI NASTOP

Šternfeldovka prav vesela in poprejšnji

ŠTERNFELDOVKA Tako je prav, moji gospodje! Oní k obljubam in
v svate hodijo, mene pak doma pusté od dolgega časa konec vzeti.

TULPENHEIM *se sramuje* Gnádljiva gospa! Se je tako primerilo.
Jaz nisem mislil — jaz ne vem.

MONKOF Zdaj bo pravi zlodej!

ŠTERNFELDOVKA Oní se čudijo, Tulpenheim! Niso mislili, da bom
za njimi prišla? Pak saj vedó, da brez njih ne morem živeti.

TULPENHEIM *ves zmešan* Gnádljiva gospa — njih dobrota.

MONKOF Zdaj in nikoli več se ne bom v take zmešnjave podal.

ŠTERNFELDOVKA Naj bodo veseli, gospod Schönheim! Vidijo,
kako je ta punčka vesela. *Pokaže na Anžéta*. Nje ženin, kajne?

ANŽÈ Ja, gospa žlahtna.

ŠTERNFELDOVKA No, ste že dokončali?

JAKA Še ne, ta dva gospoda nočeta podpisati.

ANŽÈ Enemu je roka zaspala in drugemu je krč noter prišel.

ŠTERNFELDOVKA Kaj se bodo branili? Naj se podpišejo, vsaj
zavoljo mene! Jih prosim!

TULPENHEIM Konec me bo od jeze in od sramote. *Podpiše*.

ŠTERNFELDOVKA In oní, Monkof?

MONKOF Že pišem. *Podpiše*. Od togote ne vem, kaj delam.

ANŽÈ Saj se je roka vendar že zadosti vdala.

ŠTERNFELDOVKA Zdaj pak, moji gospodje, bodo za Mickino doto
kaj vkup zložili, kajne?

TULPENHEIM Res je. Kakor zašáfajo, gnádljiva gospa. Tukaj imajo.
Mošnjo tja položi.

ŠTERNFELDOVKA To je za nevesto. Vidiš, Micka, to le tebi ta
gospod k doti priložé. Kaj pak oní, Monkof?

MONKOF Še tega mi je manjkalo! *Tiho*. To je hudič od ene žene!
Tukaj! *Vrže mošnjo tja*.

ANŽÈ Lepo zahvalim.

ŠTERNFELDOVKA *k Micki* Jaz ti moram tudi kaj dati. *Potegne
prstan s prsta in ga njej dá*. To je zlat prstan — vidiš, kako se sveti?
K Tulpenheimu. Naj ga pogledajo, če je pravi!

TULPENHEIM Moj prstan! *Se na čelo udari*.

MICKA Vse svoje dni ga bom v časti držala.

ŠTERNFELDOVKA Anžè, še tebi enega. — No, moj lepi Schönheim!
K Tulpenheimu. Vidijo, da je ravno taisti prstan, katerega sem jaz
njim dala, kateri je njim mojo ljubezen zažihral, na katerem je
njim tako malo ležeče. *Dá prstan Anžétu*.

TULPENHEIM Oh!

ŠTERNFELDOVKA Zdaj se tudi še spodobi, da na zdravje ženina in neveste pijemo.

GLAŽEK Na zdravje ženina in neveste! *Pije.*

TULPENHEIM Na zdravje! *Pije in glaž z jezo tja postavi.*

MONKOF *na stran* Da bi krepal!

JAKA *nalije* Gospa žlahtna, naj ne zamerijo, Bog jim daj dobro srečo! Anžè, Micka, pijta vidva tudi!

ANŽÈ, MICKA in GLAŽEK Na njih zdravje, gospa žlahtna!

ŠTERNFELDOVKA Lepo zahvalim. Ljubi moji ljudje, Bog vas obvárui! Zdaj gremo domov, vidite, je že pozno. Gospod Glažek, jutri se bomo videli. Me zastopijo?

GLAŽEK *zase* Jêmenes, pozna me! Kaj bo?

ŠTERNFELDOVKA Nikar naj se ne bojé — mi bomo le tudi ženitno pismo gor postavili — z gospodom Schönheimom. *Pokaže, kakor da bi se norca delala, na Tulpenheima.*

TULPENHEIM Gnádljiva gospa! *Hoče na kolena pasti.*

ŠTERNFELDOVKA Saj ne bodo komedije igrali. Naj se poberó! Midva sva nárazen!

TULPENHEIM Ampak — moj stric.

ŠTERNFELDOVKA Ima vse zvedeti! Lahko noč, oča župan! Micka, lahko noč! Dobro se imejte! Kadar bo poroka, mi boste pustili vedeti, kajne? *Gredo.*

ANŽÈ, JAKA, MICKA *jo spremijo* Če se smemo podstópiti. Naj srečno domov pridejo! Bog jim lónaj! Bog jih obvárui!

JAKA *k Tulpenheimu in Monkofu* Oní naj pak na županovo Micko nikoli ne pozabijo!

ANŽÈ In na Anžéta!

VSI Lahko noč! Lahko noč!

GLAŽEK *teče k mizi in eno flašo pod plašč skrije.* Bi bilo škoda, ko bi ena kapljica noter ostala. *Proč steče.*

Konec

VESELI DAN

ALI

MATIČEK SE ŽENI

Peršone

BARON NALETEL

ROZALA, njegova gospa

MATIČEK, vrtnar graščinski

NEŽKA, hišna

TONČEK, študent na vakancah

ZMEŠNJAVA, advokat na deželi

ŽUŽEK, kancelir graščinski

BUDALO, njegov šribar

JERCA, županova hči

JAKA, lakaj

GAŠPER, delavec

MARKA, rihtni hlapec

Godci

Kmetiški fantje in deklič

Igrá se na gradu na Gorenjskem blizu vasi

PRVI AKT

Cimer na pol spravljen. Na sredi stoji velik stol za naslonit. Matiček nekaj meri po tleh. Nežka stoji pred špeglom, slamn

PRVI NASTOP

Matiček, Nežka

MATIČEK Devetnajst čevljev je dolgost, širokost pak šestindvajset.

NEŽKA Poglej, Matiček, moj slamn

MATIČEK Prav lepó; ta roža tudi lepo stoji, al lepši cvedé tvojih lic roža v mojih očeh!

NEŽKA *malo nazaj stopi* Kaj pak meriš, ljubi moj?

MATIČEK Gledam, če bo postelja, katero nama je baron obljubil, dosti prostora imela.

NEŽKA Kaj tukaj bo stala?

MATIČEK Tukaj bo naju prebivališče.

NEŽKA Ta ne bo péla, po nobeni céni.

MATIČEK Zakaj ne?

NEŽKA Zadosti, da jaz nečem.

MATIČEK Al se vendar pové, zakaj ne.

NEŽKA Tudi to se ne pové.

MATIČEK Tako je le, kadar nas žené enkrat v svojo mrežo ujamejo.

NEŽKA Tiho bodi!

MATIČEK Al veš, Nežka, da jaz za naprej ne bom več krtov lovil doli po vrtu? Ti boš morala z mano drugače ravnati. Od danes tega dneva sem prvi hišni služabnik in tako rekoč prijatelj ba-

ronov. Po tem, ménom, boš vendar spoznala, da v celem gradu ni boljšega kraja za najudva kakor tukaj v sredi med baronom in gnádljivo gospó. Kadar gospó ponoči, postavim, trebuh boli in zvonček zapoje, tri stopinjice storiš — frk! — in notri boš. Kadar gospod mene hoče in zvonček zapoje, dvakrat skočim — frk! — in pri njem bom.

NEŽKA Prav imaš! Kadar pak zjutraj zvonček zapoje in gospod tebi kako dolgo dolgo opravilo dá, on tudi tri stopinjice stori — frk! — in je pri mojih vratih, trikrat skoči, frk! —

MATIČEK Kako meniš?

NEŽKA Poslušaj!

MATIČEK Govôri za božjo voljo!

NEŽKA Naš baron Nalêtel se je lepih punc tukaj okoli že naveličal; on bi se zdaj rad lepo doma držal; al meniš pri svoji gospe? Kaj-pakda! — Pri tvoji ženici, ljubi moj Matiček. Starega Žužka je najel, da bi me na njegovo plat spravil.

MATIČEK Žužek! Ta prekleti Žužek! Če mu reber ne polomim —

NEŽKA Ali si kdaj mislil, da bo on meni doto dal zavoljo tvoje službe?

MATIČEK Zakaj ne? Meni se zdi, da sem vendar —

NEŽKA Uh, kako so ti učeni ljudje neumni!

MATIČEK Pravijo tako.

NEŽKA Al ta svet vendar ne verjame.

MATIČEK Ta svet je neumen.

NEŽKA Poslušaj tedaj. Naš baron hoče mene na skrivnem zase kupiti in ti bi veselje imel plašč držati! — Ta misel ni tako napačna, kaj meniš?

MATIČEK Že mi bo jeza čelo razdejala —

NEŽKA Nič se ne praskaj po čelu.

MATIČEK Zakaj ne?

NEŽKA Bi utegnil kakšen-bedê nec ven zboosti.

MATIČEK Ti si vendar poredna! — Kako bi pak bilo, ko bi midva to reč drugače zvila. Jaz ga hočem speljati, da bi on še tako zbrisan bil; al dota mora préd v aržatu biti.

NEŽKA To je le! Denar in goljufija tebe vkup drži.

MATIČEK Baron hoče mene goljufati, rajši bom jaz njega.

NEŽKA Ali se nič ne bojiš?

MATIČEK Kogá se bom bal? Kdor ne vaga, je brez blaga.

Zvonček se sliši

NEŽKA Gospa je že na nogah; sinoči mi je pripovedovala, da hoče danes z mano narprvič govoriti.

MATIČEK To pak že kaj pomeni.

NEŽKA Moram iti; moj bodi, Matiček. Misli na to, kar imaš storiti.

MATIČEK Kaj tako kmalu greš? Ti nič prav ne spoznaš, kako grozno te ljubim.

NEŽKA Kdaj boš enkrat jenjal meni le-tó od jutra do večera praviti?

MATIČEK Kakor hitro ti bom le-tó od jutra do večera skazati mogel.

NEŽKA *steče.*

DRUGI NASTOP

Matiček sam

MATIČEK To je res! Deklica je ta, da ji ni para! Okrogla kakor igra-čica, pripravna, priljudna! To je vse živó, vse polno ljubezni in ognja! — In zraven tudi kako pametna! — *Gre gor in dol in roke riblje.* — Ha, ha, ljubi moj baron, sva vkup? Zdaj šele zastopim, zakaj mene tako visoko povzdigniti hočejo. Jaz bi njim služil, oní pak moji ženi; jaz bi njih glavó krišpal, oní pak mojo, jaz bi se za njih žlahtno trudil, oní bi pak za mojo skrbeli. Matiček, tako daleč se ne boš zgubil — Ti pak, stara lažniva beštija, priliznjeni Žužek! Tebe bom jaz — kogá? — Matiček, dobro premisli! Tukaj se ne smeš pre nagliti. Ti jih moraš tako vkup spraviti, da si bodo eden drugemu rogé odbili. Narprvič moraš denar in Nežko imeti; baronu kako drugo kost podložiš, Žužka pak dobro namažeš.

MATIČEK Ho, ho! Gospod Zmešnjava, prisrčni gospod! So v svate prišli? Vedó, da se bom ženil. — No, no, me prav veseli.

ZMEŠNJAVA Prijatelj, je sicer govorjenje o neki ženitvi, res je; al ne celó tako, kakor ti misliš.

MATIČEK Tale, *na nos pokaže*, naj ga pogledajo, se bo ženil. Oni pak znajo misliti in govoriti, kolikor se jim poljubi.

ZMEŠNJAVA Sva sama? Naju nobeden ne sliši?

MATIČEK Da bodo celó samí, grem tudi jaz.

ZMEŠNJAVA Čakaj, prijatelj! Midva imava nekaj posebnega govoriti! — Ti si pred tremi leti doli pod Novim mestom na Gobovem gradu služil. Je res al ne?

MATIČEK Res.

ZMEŠNJAVA Tak poznaš ključarico na tistem gradu, imenovano Marija Smrekarica?

MATIČEK V treh letih sem tolikanj ženskih obrazov videl; dobro vedó, da ni mogoče vseh v glavi obdržati.

ZMEŠNJAVA Té nisi pozabil. Al morebiti se boš vsaj tistih dvesto kron spomnil, katere ti je posodila.

MATIČEK Če mi jih je posodila, sem jih tudi zapravil. Nič se laže ne pozabi kakor zapravljeni denar.

ZMEŠNJAVA Posodila sub conditione expressa —

MATIČEK Nikar, po latinsko mi jih ni posodila.

ZMEŠNJAVA To se reče: s tem pristavkom, s to zavézo — da jih boš nazaj plačal in da jo boš vzel.

MATIČEK Tako! Tista je pak druga. Al je lepa?

ZMEŠNJAVA Se zájde.

MATIČEK Mlada?

ZMEŠNJAVA Pri narboljših letih, okoli štirideset.

MATIČEK Mesnata?

ZMEŠNJAVA Redí se dobro, ne bodi ji oponeseno.

MATIČEK Velika, majhna?

ZMEŠNJAVA Pokáj to vprašanje? — Dobro jo poznaš; nikar ne táji!

MATIČEK Zato, gospod žlahtni, ker njim ravno eno tako voščim.

Naj jo oni vzamejo; njim se bo bolj prilegla. Svoj dolg ji pak za doto pustim.

ZMEŠNJAVA Prijatelj, ne pozabi, s kom govoriš! Te tvoje zvijače ti ne bodo nič pomagale.

MATIČEK Vem, ko bi doktor bil, bi mi kaj noter nesle.

ZMEŠNJAVA Zadosti je praznih besedi. Al jo plačaš in jo vzameš?

To je moje vprašanje. — Poglej, ona ti je še zdaj dobra; pisala mi je, da imam to reč lepo na tihem poravnáti; če se pak rajši pravici kakor nje dobroti podvržeš, te imam tožiti zdajci, pri tej priči. — Govôri, Matiček!

MATIČEK Vidijo, ta reč se mora z jasno, trezno glavó dobro preudariti in premisliti. Danes sem pijan, pijan od veselja, pijan od ljubezni kakor vsak ženin. Naj potrpe vsaj do jutrega.

ZMEŠNJAVA Fantalin, ti se iz mene norca delaš. Le počakaj, jaz ti jo bom zasolil pri zeleni mizi, da boš vse svoje dni mislil na Zmešnjavo.

MATIČEK Nikár naj se ne jezé, gospod žlahtni!

ZMEŠNJAVA Se bova zaslišala pri gospóski, in še danes! In še danes!

Hoče iti, v tem pride Nežka in zad obstoji.

MATIČEK Naj gredó z mano dol na vrt, jim bom dal dinjo pokusiti, da se bodo ohladili. Sicer bi jim jeza škodovala.

Gresta oba

NEŽKA »Se bova zaslislala pri gosposki, in še danes! In še danes!«
— Kaj to pomeni? — Je pak že spet Zmešnjava kakšno zdražbo naredil. — Nič ne dé, jaz se na svojega Matička zanesem. On ima pamet in dober jezik. *Vrže gvant, katerega je v naročju prinesla, na stol.* Zdaj sama ne vem, kaj tukaj iščem.

PETI NASTOP

Nežka, Tonček

TONČEK *priteče.* Nežka! Vendar te enkrat samo najdem; že dve uri sem za tabo lazil. Oh! ti se boš možila in jaz — jaz grem v Ljubljano!

NEŽKA Zato ker se bom jaz možila, greš ti v Ljubljano? Kako je to zastopiti?

TONČEK *žalostno* Nežka, baron mi je slovo dal.

NEŽKA Saj še niso vakance ven; kaj si pak spet kako otročarijo napravil?

TONČEK Saj veš, Nežka, da danes na večer imajo k županu godci priti. Jerci sem besedo dal, da bom z njo plesal; zato sem sinoči doli k njej stopil, da bi bila malo skusila. Komaj jo kake dvakrat zasučem, kar pride stara županka in barona napové. Še nisem prav časa imel se skriti, je že noter priropotal. Usta so se mu penila od jeze, kadar je mene zagledal. »Pobêri se!« je dejal, »ti páberek,« in še eno drugo besedo, al me je sram povedati — »pobêri se danes iz te hiše in jutri iz graščine!« Če ga gnádljiva gospa, moja lepa botrica, ne bo potolažila, tak je vên z mano: te moje oči ne bodo nikdar več tako srečne tebe videti.

NEŽKA Mene? Kaj mene videti? Je na meni vrsta? — Si se gnádljive gospe že naveličal?

TONČEK Oh, Nežka! Nikdar me ne spominjaj! Nje lepota je moje srce ranila; al strah me obide, kadar se zmislím, da jo ljubim.

NEŽKA Tako! Zato se zdaj mene primeš, kajne? O ti srboritnik!

Mu dá šnobrc.

TONČEK Kako si ti srečna, da jo celi dan gledaš, celi dan z njo govoriš, zjutraj jo oblačiš, na večer jo slačiš — od igle do igle — Nežka, ne smem dalje misliti! — Tiho, nekaj mi je v glavo padlo — skozi mojo ljubezen, skozi vse, kar ti je ljubó, te prosim, nikar mi dol ne udari —

NEŽKA Kogá?

TONČEK Eno podvezo od gnádljive gospe.

NEŽKA Nesramnež grdi!

TONČEK Narlepšo pesem, ki sem jo šele naredil, ti dam zanjo. *Poklekne.* O daj mi jo! Kadar se bo moje srce v morju žalosti potopilo, tistikrat bo ta podveza in zraven spomin na mojo Nežko —

NEŽKA Tiho bodi, kvanta! *Ga na usta udari.* Ljubi moj, koliko jih imaš vendar? — K Jerci v vas hodiš, za gnádljivo gospo na skrivnem zdihuješ, za mano si tudi začel nekaj slepariti —

TONČEK Jaz res ne vem, kaj bo z mano. Nekaj časa sém je začelo vse vreti v meni; da le kako žensko zagledam, že mi srce bije; da le besedo ljubezen slišim, že se tresem od želje in veselja, mraz in vročina me naenkrat prevzame. Včasih letam po borštu kakor kak védomec in vpijem: »Ljubim te!« da ne vem kóga. Drevesom, skalam, oblakom in vetrovom svojo ljubezen razkladam.

NEŽKA Na tako vižo boš še obnôrel.

TONČEK Joj. *Zagleda barona in se skrije za stolom.*

NEŽKA Kaj ti je?

ŠESTI NASTOP

Nežka, baron Naletel, Tonček skrit

NEŽKA Ha! *Zagleda barona in se bliža stolu, da Tončka zakrije.*

BARON *bliže k njej stopi.* Nežka, ti nisi nič kaj dobre volje; si sama s sabo govorila: tvoje srce je malo nepokojno. Al ne more drugače biti, zlasti pak v tem stanu.

NEŽKA Vaša gnada, kaj zapovedó? Ko bi jih kdo pri meni našel!
BARON Bož obvari! — Al ti veš, da sem tvoj prijatelj, da te rad vidim
— kaj bom druge besede iskal! — — da te ljubim. Žužek ti je že
tako povedal. V kratkem ti bom razložil, kar si moje srce vošči,
poslušaj! *Se usede na stol.*

NEŽKA Nečem nič slišati.

BARON Eno samo besedico! Ti veš, da sem Matička čez vse svoje
služabnike povzdignil; njemu sem čez dal, tako rekoč, gospodar-
stvo svojega gradu in tebi — svojega srca.

NEŽKA Naj ne zamerijo, vaša gnada! To nikamor ne kaže — Da
bi govoriti smela!

BARON Govôri, ljubka, dŕži se te pravice, katero si čézme zadobila.

NEŽKA Jaz nečem nobene pravice čézne imeti. Naj me z mirom
pusté, lepo jih prosim!

BARON Govôri préd!

NEŽKA *z jezo* Že ne vem, kaj sem hotela reči —

BARON Od gospodarstva čez moje srce je bilo govorjenje.

NEŽKA Oní meni blago ponujajo, katero njih ni; sram jih bodi!

BARON Kako meniš?

NEŽKA Njih srce, njih ljubezen so gnádljivi gospe pred nebom in
zemljo čéz dali; gospe, katera je njih vredna, katere lepota pod
soncem nima enake, proti kateri jaz — naj se gledam, kakor
hočem — senca nisem.

BARON Ha, ha, ha! Ni drugega kakor to? — Ne zamerim ti, Nežka.
Vi, ljudje tvojega stanu, imate še stare, nápačne kvante med sabo,
da mož ne sme nobene druge ljubiti kakor svojo ženo in tako
naprej. Al mi gospôda smo te muhe že davno popustili. Veselje
in užitek, Nežka, to je naša postava. Dokler me veselí svojo ženo
ljubiti, jo ljubim; kadar me ne veselí več, pak kako drugo. Kaj
bi se silil? Kamor srce pelja, tam velja. Ljubezniva moja Nežka,
pridi danes na večer doli v borštek na konec vrta; kaj postavim,
da ti bom tvoje muhe iz glave stepel.

ŽUŽEK *zunaj govori.* Al niso tukaj gospod baron?

BARON Kdo je?

NEŽKA Jaz, uboga sirota!

BARON Pojdi ven, da nobeden noter ne pride!

NEŽKA Kaj njih pak hočem tukaj pustiti?

ŽUŽEK *zunaj* Ni davno tega, kar sem jih videl noter iti; govoriti
moram z njimi.

BARON Se nimam nikamor skriti — pač, tukaj za stolom — glej,
da ga skoraj spraviš.

*Nežka mu vproti stopi; on jo malo proč porine, tako da ravno med
njim in med Tončkom ostane. V tem času, kadar baron za stolom po-
čene, se Tonček okoli stola splazi, se noter usede in nogé podse potegne.
Nežka tisti gvant, katerega je prej prinesla, čez Tončka vrže in se pred
stolom ustavi.*

SEDMI NASTOP

Baron in Tonček skrita, Nežka, Žužek

ŽUŽEK Nisi videla gospoda barona?

NEŽKA *z jezo* Zakaj bi jih jaz imela videti?

ŽUŽEK Ko bi ti malo bolj brihtna bila, bi ne vprašála, zakaj. Matiček
jih išče.

NEŽKA Tak išče svojega sovražnika.

ŽUŽEK Kaj se to pravi, ženina sovražiti, kadar se hoče nevesti dobro
storiti?

NEŽKA Vem, da ne, po njih náuku!

ŽUŽEK Moj náuk je le-ta: Ljubi Matička, ampak ljubi tudi njegovo
srečo, in ker bo baron njegovo srečo storil, ták ljubi tudi barona.

NEŽKA *z jezo* Sram jih bodi! Kdo jim je rekel semkaj priti?

ŽUŽEK Tiho, tiho! Nikar se ne jêzi! Saj se bo vendar vse zgodilo,
kakor boš sama hotela. Matiček je pameten, on ne bo sam sebi
na soncu stal. — Al meni se vse zdi, ta mali študent —

NEŽKA Tonček?

ŽUŽEK Tonček, ravno ta — kateri zmerom za tabo lazi. Že danes jutraj pred eno uro sem ga videl tukaj zunaj sem in tja hoditi tako dolgo, da se je k tebi splazil. — Reci, da ni res, če moreš!

NEŽKA Kakopak!

ŽUŽEK Al ni tudi pesmi od tebe zložil? Zastonj je gvišno ne skriva.

NEŽKA jezna Kajpada, od mene!

ŽUŽEK Al pak od gnádljive gospe. Sem že slišal, da se okoli nje tudi nekaj slini — Al šéntaj, tam naj se váruje; kar to am tiče, si baron ne bo pustil pod nosom brbati.

NEŽKA Kdo jim je pak neki to natvezel? Kaj si bodo še zmislili?

ŽUŽEK Kaj sem si jaz zmislil? — Vsi ljudje tako govoré.

BARON *vstane*. Vsi ljudje tako govoré!

NEŽKA *prestrašena na stran*. Zdaj mi Bog pomagaj!

ŽUŽEK Ha, ha, ha!

BARON Žužek, naj rečejo hlapcem, da mi ga iz graščine stepó.

ŽUŽEK Meni je žal, da sem zraven prišel.

NEŽKA O moj Bog!

BARON *k Žužku* Dekle se je prestrašilo; Nežka, usedi se tukaj dol.

Jo hoče na stol posaditi.

NEŽKA *ga proč porine*. Jaz nečem sedeti. K meni priti, na tako vižo!

Komu se to spodobi!

BARON Saj sva dva, ljubka! Zdaj se ti ni treba nič bati.

ŽUŽEK Vaša gnada, naj ne zamerijo, da jim po pravici povem. Meni je žal, da sem čez fanta govoril; sem si le zmislil, vidijo, da bi bil kaj iz nje spravil — sicer pak —

BARON Vse zastonj — fant mora iti!

ŽUŽEK Zavoljo otročarije?

BARON Otročarije? Še sinoči sem ga pri županovi hčeri našel.

ŽUŽEK Pri Jerci?

NEŽKA So pak že gnádljivi gospod pri njej tudi kaj opraviti imeli.

BARON *vesel* Ta pregovor meni dopade.

ŽUŽEK Se bo že vdala počasi; imam upanje.

BARON Pak ne za tega voljo. — Imel sem z županom nekaj govoriti; grem tedaj dol, sinoči že po mraku, odprem vrata, najdem deklíča vsega prestrašenega. Uboštvo se ni vedelo kam dejati. Meni se je to čudno zdelo. Vprašam, gledam, iščem, vidim za vrati interfat ali nekaj takega dol viseti; stopim bliže, ga lepo flétno gori vzdignem. *Pokaže, kako je naredil, in gvant na stolu, pod katerim je Tonček skrit, vzdigne*. Kar zagledam — — — *Zagleda Tončka*. Ha!

ŽUŽEK Ha, ha, ha!

BARON Ta je pak še gorši, ta!

ŽUŽEK Verjamem.

BARON *k Nežki* Takó, takó, deklè; začetek je dober. Tvoj ženin se ima veseliti. Zavoljo fanta si tedaj mene goníla; si hotela sama biti? — In ti, mladenič, ti mrčes, ti se podstopiš nevesto Matičkovo zalezovati! — Čakaj, beštija! — Al je z vami prišel, Žužek?

NEŽKA Nič se ni treba jeziti, vaša gnada; on je že tukaj bil, kadar so z mano govorili.

BARON Da bi lagala! Njegov največji sovražnik bi mu te nesreče ne voščil.

NEŽKA Prišel me je prosit, da bi bila zanj pri gnádljivi gospe eno dobro besedo noter položila. V tem pak gnádljivi gospod pridejo; kaj je hotel storiti, kakor da se je hitro skril.

BARON Skril? Kje? Tukaj? — To je laž! To je laž! Od konca sem jaz sam noter sedel!

TONČEK Vaša gnada, tistikrat kadar so oní noter sedeli, sem jaz zad za stolom čepel.

BARON Lažnivi tat! Zadaž za stolom sem se jaz skril.

TONČEK Tistikrat, vaša gnada, sem se jaz okoli splazil in noter usedel.

BARON Tak je tedaj okoli švigal kakor martinček. — Nas je poslušal?

TONČEK Vaša gnada, ušesa sem si zatisnil, da nisem celó nič slišal.

ŽUŽEK Tiho! Ljudje prihajajo.

BARON *Tončka s stola zvrleče in ga na noge postavi*. Ta prekleti pa-glavec, bi ne maral, da bi pred celim svetom noter obtičal.

Tonček, Nežka, baron, Žužek, Matiček, gospa, Jerca in še drugi kmetiški fantje in punce, vsi lepo oblečeni

MATIČEK *krancelc, iz belih in rdečih rož spleden, v rokah drži in pravi gnádljivi gospe.* Vaša gnada, naj prosijo za nas!

GOSPA Poglej, ljubi moj mož! Ti ljudje menijo, da jaz pri tebi še tolikanj premorem. Al vendar, ker njih prošnja —

BARON *malo zmešan* Saj veš, da tebi nič dol ne udarim. Kaj hočejo?

GOSPA Matiček bo vse povedal.

MATIČEK *k Nežki* Prôsi tudi ti!

NEŽKA Jaz mu prav pridem.

MATIČEK Le prôsi, le prôsi!

BARON *k Matičku* Kaj hočeš?

MATIČEK Vaša gnada, danes pridejo godci k županu; kajne, Jerca?

BARON In ti bi rada plesala; kajne?

JERCA *sramežljiva* To bi že.

BARON *k Matičku* In potlej?

MATIČEK Mi prosimo, cela vas prosi, vsi fantje in dekličji prosijo, da bi se smeli podstopiti z godci v graščino priti.

BARON Kaj ti praviš, Nežka?

NEŽKA Jaz tudi prosim.

GOSPA Pri županu je malo tesnó, tukaj imajo vsaj dosti prostora.

BARON Pripeljite jih tedaj; vaše veselje bo moje. Jaz in moja gospa hočeva zraven biti.

MATIČEK Še nekaj, vaša gnada.

BARON Govôri!

MATIČEK Ta krancelc sem iz narlepših rožic, iz belih in rdečih, za mojo Nežko spledel. On pomeni krono devišтва. Ker sem jaz tedaj ženin in ker je Nežka nevesta, tak prosiva, da bi oní, vaša gnada, danes, kadar godci pridejo, krono devišťva moji Nežki na glavo postavili.

BARON Kaj ti noter pade, ljubi moj Matiček? Saj od te ceremónije nikdar ni bilo slišati v kranjski deželi.

MATIČEK Pač, vaša gnada; lani pozimi, kadar smo v Ljubljani bili, sem večkrat v komediji bil; tak enkrat sem videl, da so z neko nevesto take ceremonije imeli. To mi je tako dopadlo, da sem si naprej vzal, da mora pri meni, kadar se bom jaz ženil, ravno tako biti.

BARON Kaj je mogla za ena komedija biti?

MATIČEK Po nemški so ji rekli: Die Hochzeit des Figaro.

BARON Ha, ha, ha!

MATIČEK Na kolenih jih prosim. *Poklekne, Nežka za njim; Matiček pokaže od zad z roko kmetiškim fantom in dekletom, da imajo tudi poklekniti. Pokleknejo in roke gori vzdignejo.*

GOSPA Jaz svojo prošnjo z njimi sklenem; stôri jim to nedolžno veselje! Če je kdaj moja ljubezen proti tebi kaj zamogla —

BARON Že zadosti; zadela si pravo stran mojega srca. Zavoljo tebe bom vse storil, karkoli hočeš.

GOSPA Ljubeznivi mož. *K drugim.* Vstanite, vaša prošnja je uslišana!

Vsi zaukajo in vstanejo

BARON *ves zmešan, si čelo riba in reče sam pri sebi.* Ujeli so me! *Matiček, Nežka in drugi pridejo po vrsti baronu in gospe suknjo kušnit.*

MATIČEK *k Tončku* Kaj pak ti, Tonče; se ne boš nič veselil?

NEŽKA Siromak je žalosten; gnádljivi gospod so hudí nanj.

GOSPA Jaz zanj prosim.

BARON Ti ne veš, za koga prosiš.

GOSPA Al je še mlad!

BARON Ne tako mlad, kakor meniš.

TONČEK *se trese* Vaša gnada, naj mi odpusté. Bil sem malo neposajên, al za naprej bodo videli —

GOSPA V čem je ravno grešil, tega ne vem. Al tvoje jeze ni zaslužil, to bi hotela uganiti. Saj veš, ljubi moj, če mu ti roko odtegneš, je zgubljen.

BARON Bog obvari!

MATIČEK V njegovih letih marsikateri ni pameten bil.

NEŽKA To je mladost, kaj se hoče!

JERCA *sramežljiva in boječa* Vaša gnada — jaz — saj vedó — sinoči — saj sem jaz —

BARON Že vem, že vem. — No, ker tedaj vse zanj prosi, tak hočem pozabiti, kar se je zgodilo. Jaz bom zanj skrbel, bom njegov oča za naprej kakor dosehmál. Al to si bom zgovoril, da mora še danes, zdaj kmalu, brez vsega odlašanja v Ljubljano iti. Ti, Matiček, pusti kobiló napreči; *k Tončku*, in ti svoja kopita vkup spravi, le urno!

TONČEK *baronu roko kušne*.

BARON Od svoje botre slovo vzemi in priporóči se lepó flétno.

TONČEK *pred gospo z enim kolenom poklekne in ne more besedice ven spraviti*.

GOSPA Ker tebi ni pripuščeno le eno uro več pri nas prebivati, tak pojdi tedaj, ljubi moj Tonček. Dobro se uči, pokoren bodi svojim naprejpostavljenim, hudega tovaristva se váruj! Spoštuj svoja dobrotnika; ne pozabi na to hišo, kjer se je tvoji mladosti tolikanj zaneslo, in pusti kaj vedeti o sebi!

TONČEK *vstane in stopi na svoj kraj*.

BARON *h gospe* Kakor vidim, tak tebi gre zelo k srcu —

GOSPA Ne bom tajila, bojim se zanj; njegova leta so nevarna. Njegova botra sem.

BARON *k Žužku* Žužek, oní so vendar pray imeli. Naj gredo z mano! *K drugim* Dekličí, fantje, popoldan se bomo tedaj videli.

Baron svojo gospo pod pazduho pelje in vsi gredó

DEVETI NASTOP

Matiček, Nežka in Tonček

MATIČEK *ju pocuka in nazaj pripelje*. Ha, ha, ha! Ta se je nalétel.
NEŽKA Da veš, dobro si si jo izmislil.

MATIČEK Zdaj pustimo to reč. — Nežka, nekaj ti imam povedati.
Ko bi, postavim, slišála, da je Zmešnjava čezme kakšno tožbo vložil in da ta tožba, postavim —

NEŽKA Tak se nimam ustrašiti, kajne? — Nič se ne boj. Meni se je že nekaj zazdevalo, al sem se nate zanesla.

MATIČEK Ko bi še dalje naprej prišlo, da sem, postavim v nadlogi, v sili, preden sem tebe poznal, moj angelček, od stare, grde, škilaste, škrbaste ključarice na Gobovem gradu pod Novim mestom neke denarce prejel in da sem jo verjeti storil, da bi meni mogoče bilo njo za ženo vzeti, kaj bi ti rekla, Nežka?

NEŽKA Oči bi ti ven skopala. *Na stran*. Ampak kaj se hoče! *K njemu*. Stara je, grda, škilasta, škrbasta, praviš? — No, to je še tvoja sreča. Sicer — — *mu žuga*.

MATIČEK Kar to drugo zadene, le mene pusti.

TONČEK Matiček, ti si pozabil, da moram skoraj iti.

MATIČEK Res je, in ti bi rad tukaj ostal?

TONČEK In kako rad!

MATIČEK Ostal boš, nič ne maraj. Vzemi slovó od vseh; plašč na ramo obesi, svoje bukve, gvante, perilo in kar imaš, vkup spravi, da bodo vsi videli. Jaz bom pustil kobiló napreženo doli pred vrati stati. Ti si daj opraviiti, nòsi, véži, popravljalj! Potem se gor usedi in dirjaj doli do boršta; tam kobiló na prvi hrast priveži in ti pak k nògam skozi vrt nazaj pridi. Baron bo menil, da si že blizu Ljubljane. Al skriti se boš moral, dokler ga ne potolažimo.

TONČEK To bi bilo že dobro, al jaz se bojim —

MATIČEK Nič se ne boj. Matiček je glava! Le njega ubogaj!

Vsi gredo

Zastor

DRUGI AKT

*Lep cimer. Doli na dnu v alkófi stoji velika postelja. Na vsaki plati so vrata;
v dnu tudi ena zraven alkófe in na drugi plati okno*

PRVI NASTOP

Nežka in gospa prideta skozi vrata na desni plati

GOSPA *se vrže na stol.* Vrata zapri, Nežka, in povej mi vse natanko!

NEŽKA Jaz jim nisem nič zatajila, vaša gnada.

GOSPA Al je mogoče, Nežka? Zapeljati te je hotel?

NEŽKA Zapeljati ravno ne; so me le hoteli kupiti.

GOSPA In ta mali fant je bil zraven?

NEŽKA Za vélikim stolom je čepel. On me je prišel prositi, da bi pri njih zanj prosila.

GOSPA Zakaj pak ni k meni prišel? — Al sem mu kdaj kaj dol udarila?

NEŽKA Jaz sem mu kmalu rekla, al božec je ves prestrašen. Tako od hiše segnán biti in od njih se ločiti, vaša gnada! — Kaj menijo, da je to majhna reč? — »O Nežka,« tako je proti meni zdihnil, »nje lepota je moje srce ranila; al strah me obide, kadar zmislím, da jo ljubim.«

GOSPA Al res tako strašno ven vidim, Nežka? — Saj sem mu vendar vselej roko držala.

NEŽKA Kaj menijo, kaj si je še potlej zmislil? — Ne vem, če bi jim povedala al ne —

GOSPA Le povej, le povej, Nežka!

NEŽKA Naj premislíjo, eno podvezo od njih je hotel po vsi sili imeti.

GOSPA *na smeh* Podvezo? — Božček!

NEŽKA Jaz sem ga kregala, da se je podstopil kaj takega misliti.

Tistikrat pak — vidijo, gnádljiva gospa, jaz jim ne morem povedati, kaj je počel. Na tla se je vrgel, zvijal pred mano kakor kača, oči so se mu bliskale kakor iskre, vriskal je pak kakor jesihar.

GOSPA *v mislih* Kajpakda, Nežka!

NEŽKA Sam zlodej je v tem fantu. Potem je naenkrat gor skočil in me objel, rekoč: »Ker svoje botrice ne smem, bom pak tebe.«

GOSPA *v mislih* Pustimo, pustimo te norčije — — Tedaj, ljuba moja, kaj ti je še moj gospod nazadnje rekel?

NEŽKA Da Matička ne bom dobila, če se jim po njih volji ne vdam.

GOSPA *gor vstane, sem ter tja hodi in z vetrnico grozno maha.* On me nič več ne ljubi!

NEŽKA Kaj se bodo jezili, vaša gnada!

GOSPA Taki so le vsi možje. Preveč sem ga ljubila! Moja ljubezen ga je utrudila! To je moja pregreha. Al ti se nič ne boj; dobila ga boš. Jaz ti zanj dobra stojim. Bo skoraj prišel?

NEŽKA Kakor hitro gnádljivi gospod na jago odidejo.

GOSPA *z vetrnico maha.* Odpri okno! Tukaj je taka vročina —

NEŽKA Zato ker tako hitro gor in dol hodijo in z rokami mahajo. Okno odpira.

GOSPA *zamišljena* Mene popustiti! — Nehvaležen človek!

NEŽKA *zavpije pri oknu.* Tavno tukaj gnádljivi gospod po vrtu jezdarijo. Jaka tudi in eden, dva, trije, štirje psi.

GOSPA Ravno prav, to je že dobro — Nežka, eden trka.

NEŽKA *odpirat teče in poje.* To je moj Matiček! To je moj Matiček!

NEŽKA Tak pridi, pridi enkrat, ljubi moj! Gnádljiva gospa te že ne morejo dočakati.

MATIČEK Mene? — Kaj je taka sila? — Vaša gnada, kadar prav premislim, tak vidim nazadnje, da vse prav gre. Gnádljivi baron mojo Nežko radi vidijo; in to je prav.

NEŽKA Prav?

MATIČEK Meni bodo gospodarstvo po celi graščini zaupali; in to je prav.

NEŽKA Molči, molči, kvanta!

MATIČEK Zato pak ker ti gospodarstvo po tvoji graščinici njim nečeš zaupati, tak gnádljivi gospod na goljufijo mislijo; in to je prav. — Ker pak še dalje ta svet takó s sabo pripelje, da ena goljufija drugo premaga, tak sem tudi jaz na eno mislil; in to je tudi prav!

GOSPA Ljubi moj Matiček, kako se moreš zdaj norčevati?

MATIČEK Al jaz, vaša gnada?

NEŽKA Namesto da bi žalosten bil —

MATIČEK Kaj ni zadosti, da si glavo ubijam, kako bomo svojo reč speljali? — Vaša gnada, naj me poslušajo! Jaz menim tako: gnádljivi gospod so po mojem kruhu lačni, tedaj je treba skrb v njih obuditi, da bi svojega lastnega ne zgubili.

GOSPA Že prav, Matiček! Al kako?

MATIČEK To je že storjeno, jaz sem jim že podkuril. Njih sem zatožil, vaša gnada!

GOSPA Mene? — Al noriš?

MATIČEK Jaz ne, al baron bodo noreli.

GOSPA On je tako grozno nagle jeze!

MATIČEK Ravno taki morajo biti. Kadar kri vre, se glava meša. Budalu sem pisemce v roko stisnil, da ga ima gnádljivemu go-

spodu dati, in jim zastopiti dal, da ima še danes neki zal gospod k njim v vas priti.

GOSPA In ti se podstopiš tako laž čez mojo čast — —

MATIČEK Vaša gnada, le pri njih je laž, pri kaki drugi bi bil morebiti zadel.

GOSPA Na tako vižo se ti bom še morala zahvaliti.

MATIČEK Naj mi povedó, al ni to lepa reč, da sem jim delo za cel dan napravil. Zdaj ne bodo vedeli, al bi eno varovali al bi za drugo lazili. Namest da bi Nežko zapeljevali, bodo njih senco lovili. Oni se bodo repenčili, oni bodo sem in tja krivoritili z dolgim nosom. V ti zmoti bo dan pretekkel in Nežka ostane Matičkova.

NEŽKA Bomo videli, kako bo še pravda ven padla.

MATIČEK Na pravdo jaz ne zmislím, pri moji duši! — Nežka, ti gnádljivemu gospodu pusti vedeti, da boš danes na večer v borštku nanje čakala.

NEŽKA Ti meni to praviš?

MATIČEK Uh! Pusti si dopovedati! Kdor iz nič nič narediti hoče, nič ne stori in ni za nič. Me zastopiš?

NEŽKA Ta bi bila lepa!

GOSPA Ti tedaj sam privoliš, da bo Nežka v borštu —

MATIČEK Kaj še! Bog obvari! — Jaz le koga drugega v Nežkin gvant vtaknem in ga v boršt doli pošljem. Gospod bodo kmalu zraven; mi pak za njimi. Bodo videli, kaj bo to za en špas.

NEŽKA V moj gvant? Koga neki?

MATIČEK Tončka.

GOSPA Saj je že proč.

MATIČEK Zame je še tukaj; da bi le mene pustili ravnati!

NEŽKA Na Matička se znajo zanesti, vaša gnada. Ti praviš tedaj —

MATIČEK Da bom Tončka, dokler barona doma ne bo, semkaj poslal. Ti ga obleci in lepo napravi; jaz ga bom potlej zaprl in za naprej podučil. *Gre.*

GOSPA Za božjo voljo, Nežka, poglej, kakšna sem! — Mladenič bo zdaj tukaj.

NEŽKA Ta božček se meni prav v srce smili.

GOSPA *pred špeglom* Boš videla, kako ga bom kregala.

NEŽKA Naj ga pusté to pesem peti, vaša gnada. *Jo njej v naročje položi.*

GOSPA Pak res; moji lasje so tako skuštráni.

NEŽKA *popravlja* Nič ne dé, ga bodo še laže kregali.

GOSPA *zamišljena* Kaj si rekla, Nežka?

ČETRTI NASTOP

Tonček, Nežka, gospa

NEŽKA Le noter, le noter, gospod Ljubljčan!

TONČEK *se ves trese in bliža.* Strašna beseda! — Nikar me ne spomni, Nežka, da me skoraj hribi in doline od gnádljive moje gospe ločili bodo.

NEŽKA Od moje gospe?

TONČEK Oh!

NEŽKA *se za njim pači.* Oh! — Kaj zdihuješ? — Pel boš ščinkavček, pel. In le urno!

GOSPA *pesem v roko vzame.* Kdo je naredil to pesem?

NEŽKA Naj ga pogledajo, kako je rdeč ratal.

TONČEK Al je greh počutke imeti?

GOSPA Znaš peti, Tonček?

TONČEK Vaša gnada, jaz se ves tresem — —

NEŽKA *se pači.* Nja, nja, nja, nja; gnádljiva gospa hočejo imeti in ti boš tedaj pel. Le hitro!

*Gospa sedi, pesem v rokah*drži in jo bere. Nežka za njo noter gleda.*

Tonček pred gnádljivo gospo stoji ves sramežljiv in začne peti

TONČEK

NEŽKA

GOSPA

NEŽKA

GOSPA

TONČEK

NEŽKA

GOSPA

NEŽKA

GOSPA

TONČEK

NEŽKA

GOSPA

TONČEK

Da polna plamena

ljubezen ognjena

razd'jala me bo,

da božec oparjen

sem pičen, sem udarjen,

kaj morem za to!

To so sile, so težave!

Veš, da fantič ni brez glave.

Nič ne maraj, saj si moj.

Le zapoj še, le zapoj!

Kar kuje, kar tolče,

prenešt' ni mogoče,

presilno je to!

Tiranska ljubezen,

o huda bolezen,

kaj delaš z manó?

Grozna je ljubezen taka.

Lepa je beseda vsaka.

Kon'c ga bo, obljubim dè.

Men' se smili, revež je.

Le ena je v stano

zacelit' to rano,

to čutim, to vem!

Al gori pogledat

in to ji povedat

jaz, revež, ne smem.

Tonče, Tonče, si poreden.

Odpuščanje, če sem vreden.

GOSPA Špasaj, fant, al misli s kom!
 GOSPA
 TONČEK Sram me je, srce mi bije.
 NEŽKA Sram jih je, srce jim bije.
 VSI Tolče, peče, suka, vije.
 TONČEK Jaz ne vem, kaj stóril bom,
 NEŽKA Jaz ne vem, kaj st'rila bom.
 GOSPA

NEŽKA No, Tonček! — Al že veš, kako te bomo našemili? Ti moraš moj gvant obleči.

TONČEK Že veni, Nežka.

GOSPA Bojim se, da mu prav ne bo.

NEŽKA Pač, saj je tako velik kakor jaz. *Se k njemu ustopi.* Narprvič suknjo dol! *Mu suknjo dol potegne.*

GOSPA Če pak kdo zraven pride!

NEŽKA Kaj kaj hudega delamo? — Vendar moram vrata zapreti. *Vrata zarigljá.* Kaj mu bomo na glavo dejali? — Le tiho, že vem — pórték in to praznično pečo. *Gre skozi postranska vrata.*

PETI NASTOP

Tonček in gospa sedeča

GOSPA Tako dolgo, da godci pridejo, moj gospod ne sme vedeti, da si v gradu. Potlej mu bomo rekli, da na pismo čakaš in da si préd nisi v Ljubljano upal.

TONČEK *žalostno* Pismo že imam, vaša gnada; Žužek mi ga je dal. *Pismo tja dá.*

GOSPA Že? — Grozna sila je bila vendar! *Pismo pogleda.* Saj ni prav zapечатeno; poglej, tukaj gre vse nárazen. *Mu pismo zopet nazaj dá.*

ŠESTI NASTOP *Tonček, gospa, Nežka*

NEŽKA *prinese portek in pečo.* Kaj gre nárazen, vaša gnada?

GOSPA To pismo.

NEŽKA Kaj za eno pismo?

GOSPA Na prefekta v Ljubljano.

NEŽKA Že!

GOSPA Jaz sem se ravno tudi čudila.

NEŽKA Tonče, zdaj le hitro. Dol poklekni! Narpréd ti moram kito splesti. *Spleta.* Ti bēštijca, kaj imaš za ene lepe lase —

GOSPA Le hitro jih vkup spravi. Tako bo že dobro; saj peča čez pride

NEŽKA Zdaj pak portek — malo bolj na čelo — tako —

GOSPA Pečo pústi lepo zad doli mahati. — Srajco malo nárazen, da se bo vrat videl.

NEŽKA Aj ti tat! Kako mu lepo stoji! — To ne bo nič; on me preveč nazaj deva. *Ga za brado prime.* Fantič, lepo te prosim, ne bodi tako lep!

GOSPA Imaš kakšno buciko al cinkepínko?

NEŽKA Bom potlej poiskala.

GOSPA Rokav se mora gor privihati — *Ga priviha in zagleda ranico.* Kaj je to? Nekaj krvavega!

NEŽKA Kje si to dobil?

TONČEK Danes zjutraj, kadar sem se imel proč peljati, sem ójnice popravljal. Vtem je pak kobila z uzdo na stran mahnila, da sem se tako zelo oprasnil.

NEŽKA Božček! — Lepo roko ima, to je res! — Belo kakor kako dekle! — Je bolj bela kakor moja; naj pogledajo, vaša gnada. *Roké eno proti drugi drži.*

GOSPA Kaj mi to praviš? Prinesi rajši kako rutico, da se obveže.

NEŽKA Eno podvezo, vaša gnada. Obljubim jim, da ima zanj posebno moč. *Se smeje, Tončka od zad pahne, vzame njegovo suknjo in gre dol skozi srednja vrata.*

GOSPA Gredé znaš tudi svoj gvant prinesti.

GOSPA Kaj je rekla od podveze?

TONČEK *s strahom* Vaša gnada — od podveze?

GOSPA Od podveze, da! — Fantič, fantič, midva imava še veliko rajtengo vkup — jaz tvoje otročarije vse vem!

TONČEK Če vedó, vaša gnada — Oh, tak naj pusté njih jezo čézme pasti; naj naredé konec z mano! — Te ure, kadar bi se imel od njih ločiti, tako ne bom preživel. *Se joka.*

GOSPA *zase* Zdaj se pak joka, revež. Kaj hočem z njim početi?

TONČEK Rajši umreti kakor njih zapustiti!

GOSPA Mólči, mólči! Ni pametne besede iz tvojih ust slišati. *Nekdo trka, ona glasno kliče.* Kdo je?

BARON *zunaj* Zakaj si se zaprla?

GOSPA *se ustraši in vstane.* Moj mož! — Za božjo voljo, kaj mi je storiti? — *Tonček vstane.* Fant brez suknje, napol slečen, pečo na glavi, jaz z njim zaprta! — O moj Bog, moj Bog!

BARON *zunaj* Boš odprla?

GOSPA Jaz sem — celó sama.

BARON *zunaj* Sama? S kom tedaj govoriš?

GOSPA *okoli gleda.* S kom drugim kakor — s tabo?

TONČEK *na stran* Kaj bo z mano, kaj bo z mano! *Steče v štibeljca vrata za sabo zapre.*

GOSPA *ključ od štibeljca ven potegne in potlej teče baronu druga vrata odpirat.* Sam zlodej me je motil, da sem Matička bogala.

BARON *z ostrim pogledom* Sicer ni bila tvoja navada, da bi se zapirala.

GOSPA *ostrašena.* Jaz — jaz sem onegávila — sem imela opraviti — — dà, dà — z Nežko — ravno zdaj je ven šla.

BARON Kakor vidim. si se ustrašila?

GOSPA Ni čudno — saj veš, da sem boječa. Médve sva ravno o tebi govorili — dà, dà, o tebi — — kakor sem rekla — ravno zdaj je ven šla.

BARON O meni sta govorili? — Sem prezgodaj prišel morebiti? — Eno pisemce me je nazaj vrnilo. Sicer tega, kar noter stoji, ne verjamem, al vendar mi po glavi hodi.

GOSPA Kaj za eno pisemce?

BARON V katerem stoji, da ima danes nekdo k tebi v vas priti — — Jaz voščim, da bi zlagáno bilo —

GOSPA Nesrečni človek, kdor si je to zmisli!

BARON Da bi ti ne vedela?

Tonček stol okoli vrže v štibeljcu

BARON Kaj je zaropotalo?

GOSPA Zaropotalo?

BARON Nekaj je moralo pasti.

GOSPA Jaz nisem nič slišala.

BARON Tak so tvoje misli grozno raztresene.

GOSPA Raztresene? — Zakaj?

BARON Žena, nekdo je notri.

GOSPA Kdo bo neki notri?

BARON Ravno to jaz vprašam.

GOSPA Dà, dà — Nežka bo, Nežka. Meni se zdi, da ravno spravlja.

BARON Saj si préd rekla, da je pri teh vratih ven šla.

GOSPA Pri teh al pri onih — že ne vem prav.

BARON Če je tedaj Nežka, zakaj si se pak ustrašila?

GOSPA Ustrašila? Jaz? Zavoljo moje hišne?

BARON Al si se zavoljo svoje hišne ali ne, tega ne vem; ampak da si se ustrašila, to vidim.

GOSPA Jaz tudi vidim, da je tebi na tem dekletu veliko več ležeče kakor na meni.

BARON *jezen* Tolikanj mi je na njej ležeče, da jo hočem zdaj kmalu videti.

GOSPA O saj vem, da jo dostikrat videti hočeš; — al da meni tako malo zaupaš, to je grdo —

DESETI NASTOP

Baron, gospa, Nežka, prinese gvant v naročju, vrata tja nasloni

BARON Le zame, če svojo nedolžnost skažeš. *Govori proti štibeljcu.* Nežka, ven pridi, jaz ti zapovem!

NEŽKA *pri alkofi ostane.*

GOSPA Nikar! Napol naga je, to bi bilo lepo; ne more zdaj ven priti. Dala sem ji svoje gvante poskusiti, katere sem ji namenila; vtem pak ti prideš; morala se je ja skriti pred tabo.

BARON Če ne more ven priti, tak bo vsaj govoriti znala. *Proti štibeljcu.* Nežka, odgovôri, ali si notri?

NEŽKA *katera je pri alkofi stala, se počasi noter splazi.*

GOSPA *proti štibeljcu* Jaz ti prepovem odgovoriti, Nežka!

BARON *gre bliže k štibeljcu* Kadar tedaj noče govoriti, tak jo hočem videti, naj bo naga al oblečena.

GOSPA *mu naprej stopi.* Drugje ti ne morem braniti, al vsaj tukaj ti bom branila — —

BARON O le tiho! — — Jaz bom tvojo skrivno Nežo na dan spravil, da bi ne vem kje bila. Tebe za ključ ne smem prositi, to se tako zastopi. Pak saj se ta vrata lahko gor denejo. He! Ni nobenega?

GOSPA Kaj, ljudi boš vkup klical, da bo smeh in pohujšanje med družino, da se bo glas o tvojem lepem zadržanju skozi celo vas razlegal?

BARON Prav imaš, saj mi ni nobenega treba; sam znam po kládivo in po klešče stopiti. *Stori, kakor da bi hotel iti in zopet nazaj pride.* Ampak da bo vse ostalo, kakor je, boš to dobroto imela z mano iti. Na tako vižo ne bo smeha in ne bo pohujšanja. Hočeš?

GOSPA Zakaj bi ne šla? — *Se vidi, da ne gre rada.*

BARON Počasi! Na ta vrata sem skoraj pozabil; jih moram zapreti, da boš mogla svojo nedolžnost popolnoma skazati. *Zapre srednja vrata in ključ ven potegne.*

GOSPA *sama pri sebi* Kaj sem storila, oh, kaj sem storila!

BARON Pojdiva tedaj! *Ji da roko.* Kar pak to Nežko tukaj notri am tiče, me bo že morala počakati.

GOSPA Kaj ti vendar za ene traparije počenjaš?

BARON *jo pelje in vrata zaklene.*

ENAJSTI NASTOP

Nežka, Tonček

NEŽKA *pride iz alkofe, teče k štibeljcu in skozi luknjo ključavnice noter govori.* Tonček! Odpri hitro, le hitro in ven pridi!

TONČEK *ven pride.* Oh Nežka, v kaj za enem strahu sem!

NEŽKA Zdaj le pojdi, poberi se; nič ne čakaj!

TONČEK Kje pak hočem ven iti?

NEŽKA Jaz ne vem; al iti moraš!

TONČEK Kadar pak nikjer ven ne morem?

NEŽKA Pomisli, kaj bo s tabo, če te baron najde. — Teci in povej Matičku —

TONČEK Skozi to okno; saj tako visoko ravno ni. *Gre tja in pogleda skozi okno.*

NEŽKA Nikar, za božjo voljo! Ubiješ se!

TONČEK *nazaj pride*. Saj je mehko doli — Če ravno ene dve, tri dinje zmečkam —

NEŽKA *ga nazaj drži*. Nikar, za božjo voljo te prosim!

TONČEK Oh, Nežka, v goreče brezno sem v stanu skočiti, da le njo rešim. *Skoči skozi okno*.

DVANAJSTI NASTOP

Nežka sama

NEŽKA Oh! *Se vrže na stol, sedi nekaj časa, potem gre s strahom k oknu, dol pogleda in zopet nazaj pride*. Ni ga več! To je fant, kakor iskra. — Tiho, jaz se moram namesto njega noter zapreti. *Gre v štibeljce*. Zdaj naj le vrata razbije, kadar hoče. *Se zapre*.

TRINAJSTI NASTOP

Baron, Gospa

BARON *prinese kladio in klešče in jih na stol vrže*. Kadar tedaj ni drugače, kakor da moram vrata gor dejati, tak glej ti gor, žena!

Še enkrat te vprašam, al hočeš vrata odpreti?

GOSPA Ljubi moj mož, ko bi ti iz ljubezni proti meni tako razsajal, bi ti vedela zanesti; al kadar vidim — —

BARON Naj bo iz ljubezni al iz zlodja! — Odpri vrata, sicer jih gor vržem!

GOSPA *mu naproti stopi*. Počasi, če smem prositi. Tak vendar misliš, da bi jaz v stanu bila svojo dolžnost pozabiti?

BARON Jaz hočem vedeti, kdo je notri!

GOSPA Čakaj tedaj — povedala ti bom. Al lepo te prosim, ljubi moj mož, nikar se ne jži!

BARON Tak ni Nežka?

GOSPA Pa tudi nobeden, kdor bi tebi krivico delal — — Medve sva hotele takó eno otročarijo napraviti — otročarijo, zares — prav nedolžno — — prisežem ti —

BARON Ti prisežeš?

GOSPA Da nismo mislili tebe razžaliti, ne jaz ne on.

BARON *hitro* Ne ti ne on? Tedaj je možki?

GOSPA Otrok.

BARON Kdo?

GOSPA Nikdar ga ne smem imenovati!

BARON Ubijem ga!

GOSPA Za božjo voljo!

BARON Govôri!

GOSPA Ta mali — — študent —

BARON Študent! — To je le! Skazalo se je, kar pismo govori.

GOSPA *roke vzdigne*. Ljubeznivi mož, nikar ne misli —

BARON *z nogo ob tla udari, na stran*. Ta prekleti fant! Tak ga moram povsod najti. *Glasno*. Odpri vrata! Zdaj že vem, vse natanko. Tudi zastopim to današnje slovôjemanje. Ko bi med vami nič hudega ne bilo, bi bil fant mene ubogal, bi bil šel, bi se ne držal kakor senca pri gradu, bi se ne skrival; ti bi ne bila tolikanj laži vkup spledla —

GOSPA On se je tebe bal.

BARON *ves srdit proti štibeljcu* Ven, ven, bēštija mala, ven pridi!

GOSPA *ga objame odzad in proč vleče*. Oh, ljubi moj, pristrčni moj mož! — Nikar, nikar! Spozabil se boš nad fantom. Nikar ne verjemi; ni tako, kakor meniš. Če boš tudi kaj nápačnega videl —

BARON Kaj nápačnega?

GOSPA Nič hudega, nič — Hotel se je v ženski gvant obleči; Nežkino pečo in portek na glavi, brez suknje, z golim vratom, z zavihanimi rokavi je hotel —

BARON In ti si z njim zaprta bila! Nesramnica! — Boš zaprta, čakaj, boš zaprta! — Al narprvič si moram fanta s póti spraviti, da me ne bo nikdar več srečal.

GOSPA *poklekne in roke gor drži*. Skozi vse, kar za ljubo imaš, te prosim, zanesi mu! Premisli, da je otrok! — Tak jaz bom njegove smrti kriva, moj Bog! —

BARON Če se bolj bojiš zanj, vekši je njegova pregreha.
 GOSPA On ni nič grešil, nič — on je hotel iti; ampak jaz sem ga nazaj klicala.
 BARON *ves srdit* Vstani! Poberi se! — To je vendar sila, to — ti, ti se podstopiš zanj prositi?
 GOSPA Naj pak bo tedaj! Jaz ne bom nič več rekla; dala ti bom ključ: ampak skozi tvojo ljubezen, če si kdaj katero do mene imel —
 BARON Skozi mojo ljubezen! — Ljubezen!
 GOSPA *vstane in mu ključ da*. Obljubi mi, da ne boš fantu nič storil; spústi potlej svojo jezo nad mano, če ti ne bom spričala —
 BARON *vzame ključ*. Nočem nič več slišati.
 GOSPA *se vrže na zofo in z ruto oči zakrije*. Oh, ven je, ven je z njim!
 BARON *odpre vrata in nazaj stopi*. To je Nežka!

ŠTIRINAJSTI NASTOP

Gospa, baron, Nežka

NEŽKA *ven stopi in se smeje*. Ubijem ga, ubijem ga. Tak naj ga tedaj ubijejo, tega šentanega fanta!
 BARON *na stran* Tukaj sem se nalêtel! — *Pogleda gospo, katera se tudi čudi*. In ti si tudi ostrmela? — Al morebiti ni bila sama notri? *Gre v štibeljca*.

PETNAJSTI NASTOP

Gospa sedeča, Nežka teče h gospe

NEŽKA Nič naj se ne bojé, vaša gnada; fant je skoz okno skočil; Bog ve, kje je že.
 GOSPA Oh Nežka! Konec me bode.

ŠESTNAJSTI NASTOP

Gospa sedeča, Nežka, baron

BARON *pride iz štibeljca; en čas molči*. Ni nobenega; ta bart sem jaz falil. — Žena, ti dobro igraš svojo komedijo.
 NEŽKA *lušno* In jaz, vaša gnada?
 GOSPA *ruto pred usti drži, da se vkup spravi in nič ne reče*.
 BARON *se bliža h gospe*. Ti si se tedaj le norčevala z mano?
 GOSPA *že bolj korajžna* Zakaj pak ne?
 BARON Da te zlodej in tvoje špase! — Tak tako boš z mano ravnala?
 GOSPA Al mari tvoje traparije kaj drugega zaslužijo?
 BARON Traparije, kadar za mojo čast gre?
 GOSPA Zame ne maraš, me zavržeš in vendar me kačiš, vendar mi ne upaš — komu se to spodobi?
 BARON Žena, ne bodi huda!
 NEŽKA Kaj bi zdaj bilo, ko bi bili gospa pustili ljudi vkup priti, kakor so oní hoteli?
 BARON Imaš prav! — Jaz se moram ponižati — odpusti mi — sram me je —
 NEŽKA Pač prav, da jih je sram!
 BARON Zakaj pak nisi ven prišla, kadar sem te klical? — Ti malopridna!
 NEŽKA Nisem mogla; sem se ravno oblačila; in gospa bodo že vedeli, zakaj me niso pustili.
 BARON Molči, molči o tem; pomagaj mi rajši, da jo potolažim.
 GOSPA Vse zastonj; zdaj je prepozno. Vidim, da se moram ločiti od tebe. V Velesovem pri nunah bo za naprej moje prebivališče.
 BARON Kaj tó bi bila v stanu storiti?
 NEŽKA Obljubim, da bi se prvi dan jokali.
 GOSPA Dasiravno; rajši se hočem jokati po njem kakor odpustiti; preveč me je razžalil.
 BARON Rozalka!
 GOSPA O, jaz nisem več tvoja Rozalka, katero si sicer ljubil; uboga žena sem, sirota — nimam moža!

BARON Usmili se!

GOSPA Ti se nisi nič mene.

BARON Tisto prekleto pismo — — je naredilo, da mi je kri zavrela.

GOSPA Saj jaz nisem privolila —

BARON Tak si vedela zanj?

GOSPA Matiček ga je —

BARON Kaj, on?

GOSPA — Budalu dal —

BARON Budalo je rekel, da mu ga je neki kmet prinesel. Šentani
kekljavec! — Čakaj, beštija, jaz te bom učil lagati!

GOSPA Ti hočeš, da bi ti jaz odpustila, in ti drugim odpustiti nečeš.
Vidiš, kako si neumen. O, možje, možje! — Če jaz tebi kdaj od-
pustim, tak si bom izgovorila, da mora vsem odpuščeno biti.

BARON Iz srca rad. Vidim, da moje zadržanje ni bilo lepó.

GOSPA Grdó zame in zate.

BARON O reci, le zame! — Al vendar, vas, žene, ne zastopim. Ve
imate vse sorte obraze: vesele in žalostne, sladke in kisle, kakor
je treba. Ti si bila rdeča in si se jokala; tvoj obraz je bil ves opáden —
Pri moji duši, saj je še zdaj!

GOSPA *se k smehu sili*. Sem bila rdeča — zato, ker sem se namesto
tebe sramovala. Razžaljena nedolžnost tudi rdeča rata kakor huda
vest. Al vi, možje, ne znate teh dveh reči ločiti; vaši občutki so
pretumpasti.

BARON *se posmehuje*. In fant s pečo na glavi, brez suknje, napol slečen—

GOSPA Tukaj je le pred tabo. Al ti ni ljubši, da si tega fanta namesto
onega našel? Meni se zdi, da tega sicer rad najdeš.

BARON *se bolj smeje*. Potlej pak — tvoje zdihoвање, tvoj jok!

GOSPA Ti me k smehu pripraviš, dasi nimam veselja.

BARON Menil sem, da mi možje vendar kaj vemo, kako se ta svet
za nos vodi. Al ni res, ni res, nič ne vemo! Otroci smo! Moja
žena vse v šolo pelje.

NEŽKA Večidel so možje krivi, kadar jih žene za nos vodijo.

GOSPA Pustimo to zdaj. Morebiti sem svojo norčijo predaleč gnala.

Al ker jaz nisem tebi zamerila, tak upam, da ti tudi meni ne boš.

BARON Reci še enkrat, da mi odpustiš.

GOSPA Al sem to že rekla, Nežka?

NEŽKA Jaz nisem slišala.

GOSPA Nehvaležni človek, al mar zaslužiš?

BARON Skozi mojo grévengo.

NEŽKA Moškega pri gnádljivi gospe iskati!

BARON O, saj sem bil dobro plačan.

NEŽKA In še ne verjeti, kadar gospa pravijo, da je hišna notri!

Od daleč se sliši muzika, katera zmerom bliže prihaja.

BARON Rozalka, pusti se sprositi!

GOSPA Oh, Nežka, sramujem se svoje slabosti! Nikar se od mene
ne uči. *Baronu roko dá*. Za naprej se ženski jezi ne bo več verjelo.

NEŽKA Ovbè! Godci prihajajo — — Da te vendar, dobro jo režejo!

BARON *gnadljivi gospe roko kušuje*. Kaj je to?

SEDEMNAJSTI NASTOP

Nežka, Matiček, baron, gospa

MATIČEK *priteče*. Vaša gnada, godci so že tukaj; mladost od cele
vasi, fantje in dekličí, zunaj čakajo in prosijo —

BARON So vsi vkup?

MATIČEK Vsi, vaša gnada.

BARON Tudi ta neznani prijatelj?

MATIČEK Kaj za eden?

BARON Ki ima k moji gospe priti! Ta v pismu, katerega si Budalu dal?

MATIČEK Jaz? — Jaz ne.

BARON Ko bi sicer ne vedel, bi v tvojih očeh bral, da lažeš.

MATIČEK Tak jaz ne lažem, moje oči lažejo.

NEŽKA Tiho bodi, ljubi moj, nič se ne zgovarjaj: medve sva vse obstale.
MATIČEK Kogá obstale? — Ti meniš, da sem Budalo.

NEŽKA Obstale, da si ti pismo naredil zato, da bi bili gnádljivi gospod
ménili, da je fant notri, kjer sem se jaz zaprla.

BARON Reci, da ni res!

GOSPA Kaj boš tajil? — Zdaj je že ven —

MATIČEK *počasi, ravno kakor da bi skušal uganiti*. Zdaj je — — že
ven —

BARON Kaj ti praviš k temu?

MATIČEK Jaz? — Jaz pravim, da — da godci zunaj čakajo.

BARON Ti tedaj obstaneš, da si pismo —

MATIČEK Ker gnádljiva gospa hočejo, Nežka hoče in oni tudi ho-
čejo, tak ja moram obstati; ali ko bi jaz na njih mestu bil, vaša
gnada, pri moji veri, jaz bi od tega, kar mi govorimo, besedice
ne verjel.

BARON Da bi lagal zmerom, šentani zvijač! — Ni ene resnične besede
na njegovem jeziku.

GOSPA Pak si tudi čuden, ljubi moj; ti hočeš, da bi pravico govoril.

NEŽKA *k Matičku, tiho* Si videl fanta?

MATIČEK *k Nežki, tiho* Videl sem ga; ves je polomljen.

NEŽKA *tiho* Božček!

GOSPA *k baronu* Veš, kaj je; kar si obljubil, jim moraš držati; pustila
bom ljudi gor priti.

BARON Počakaj malo — — moram se preobleči.

GOSPA Saj so domači ljudje; poglej, kakšna sem jaz.

OSEMNAJSTI NASTOP

Matiček, Nežka, gospa, baron, Gašper

GAŠPER *pijan, prinese ubito kahlo z rožami*. Kje so Matiček? — Po
celem gradu jih že iščem.

BARON Kaj je, Gašper?

GAŠPER Ho, vaša gnada — ravno prav — škoda, škoda se dela. Naj
pusté to okno zadelati. To je ena reč, da ni za nikamor. Vse sorte
reči dol mečejo. Naj spremislijo, zdaj so celo enega fanta dol vrgli.

BARON Skozi okno?

MATIČEK Pojdi, pojdi, pijanec! — Saj ne moreš stati.

GAŠPER Kaj, jaz? Bog obvari! — Jaz ne. — Pri županu so ga pili,
to je res; in jaz sem ravno mimo šel —

BARON Enega fanta, praviš, so dol vrgli?

GAŠPER Pri moji duši, to je res, vaša gnada. Naj pogledajo te čre-
pinje; vse, vse je proč; rože so pohojene, dinje vse pomečkane —
jaz vam povem, Matiček, da potlej ne boste mene krivega delali.

NEŽKA *tiho k Matičku* Glej, da ga spraviš.

MATIČEK Vaša gnada, saj vidijo, da je pijan. On se je gor zavalil;
saj ne ve, kaj dela. Pojdi, pojdi, ljubi moj Gašper, pojdi spat.

GAŠPER Jaz se nisem gor zavalil — jaz vem, kaj delam. Pri moji duši
— jaz — jaz —

BARON Kje je tisti fant, kje je?

GAŠPER Kje je?

BARON No ja?

GAŠPER Ravno to sem hotel reči. Hočem ga imeti. Jaz moram za
svoje delo dober stati. Naj spremislijo! Naenkrat pade en fant
dol, kakor da bi iz nebes priletel —

NEŽKA *tiho k Matičku* Zavrni, zavrni!

MATIČEK Pijana svinja, da se podstopiš —

GAŠPER Ko bi ne pil, kako bom pak delal?

GOSPA Da bi že pil za potrebo!

GAŠPER I kaj pak hočem, kadar sem žejen?

BARON Ti praviš, da so enega fanta skoz okno vrgli?

GAŠPER Ja, vaša gnada — v eni beli kamižólci. Pak se je bēštija
hitro pobral in je stekel.

BARON Zakaj ga nisi držal?

GAŠPER Sem hotel; pak mi je spodletelo.

BARON Al bi ga vsaj spoznal?

GAŠPER To se ve — — ko bi ga bil videl.

NEŽKA *tiho k Matičku* Ni ga videl.

MATIČEK Kaj je to za eno vpitje zavoljo dveh dinj! Al je muje vredno?

— Moja dolžnost je gospodo z dinjami preskrbeti; ti molči, Gašper!

Vaša gnada, nič naj se gor ne drže; jaz sem skoz okno skočil.

BARON Ti?

GAŠPER Ho, ho, Matiček! — Tak ste tačas grozno zrasel; ste bil vse bolj majhen in tenak videti.

MATIČEK Kakopak? Kadar se skoči, se človek vkup vzame.

GAŠPER Jaz bi préd rekel, da je bil ta mali —

BARON Tonček, hočeš reči?

MATIČEK Kajpakda! V Ljubljani pred vrati je okol obrnil in se je nazaj pritiral, da je z vozom in s kobilo vred skoz okno skočil.

GAŠPER Na-a, tisto pak ne, tisto — tega nisem rekel — kobile nisem videl skočiti — ko bi jo bil videl, bi bil tudi po pravici povedal.

BARON Skoraj me bo jeza popadla.

MATIČEK Jaz sem tam pri ženah sedel v sami kamižolici: zakaj je bilo tako vroče! — — Tam sem čakal na Nežko; kar slišim njih priti, vaša gnada — meni je to pismo noter padlo, strah me je prevzel; nekaj me je bilo spodbodlo; naenkrat puhnem skoz okno, da sem si skoraj nogo zlomil. *Z roko po nogi riba, kakor da bi ga bolelo.*

GAŠPER Znabiti — Če ste vi bil, Matiček, tak vam moram vendar nazaj dati, kar vam sliši — Tole — to sem za vami pobral. *Mu hoče dati neko pismo.*

BARON Meni ga daj! *Mu pismo vzame.*

MATIČEK *na stran* Zdaj bo zlodej.

BARON *k Matičku* V tem strahu vsaj nisi pozabil, kaj za eno pismo v aržatu nosiš. Kaj za eno pismo je le-to?

MATIČEK *išče v aržatu, neke papirčke ven vleče in jih zgleduje.* Čakajo — ima človek tolikanj te pisarije, da ne ve, kje mu glava stoji. To — to je pismo z Dolenjskega od neke stare prijateljice — veliko besedi, malo pridnih — Ho, ho! — Zdaj že vem — morebiti

je tisti papir, kjer tlako zamerkujem. — Na-a šentaj, tukaj je le.

V tem aržatu sem neka semena zapisana imel — —

BARON *pismo ogleduje.*

GOSPA *k Nežki tiho* Pismo na prefekta v Ljubljano.

NEŽKA *tiho k Matičku* Pismo na prefekta v Ljubljano.

BARON No, Matiček, ti sicer tolikanj veš. Boš uganil ali ne?

GAŠPER *blizu Matička* Pravijo, al bote uganili?

MATIČEK Tiho bodi, neslanec!

BARON Tak tedaj ne veš?

MATIČEK Ho, ho, ho! Jaz tepec! — To je gvišno Tončkovo pismo na prefekta v Ljubljano. Kajne? — Pozabil sem mu ga nazaj dati.

— O, ti šentana betica! *Se na čelo udari.* Siromak, kaj bo počel! —

Se mora za njim —

BARON Kako je pak fantu noter padlo, da ga je tebi izročil?

MATIČEK On — on je menil, da bi kaj zraven pristavili —

BARON Kogá? *Pismo ogleduje.*

GOSPA *tiho k Nežki* Da bi pečat popravili.

NEŽKA *tiho k Matičku* Da bi pečat popravili.

BARON *k Matičku* Govôri, kaj je menil?

MATIČEK Da bi — da bi pečat popravili.

GOSPA Morebiti nisi prav zapečatil?

BARON *jezo nazaj drži.* Res je; vosek ni prijel — prav imaš — *Zase*

Tak mi je tedaj narejeno, da ne bom nikdar nič zvedel!

MATIČEK Vaša gnada! — Godci čakajo — jih smem poklicati?

GAŠPER Kakor vidim, mene ne bo nič več treba — No, naj ne zamerijo. *Gre.*

DEVETNAJSTI NASTOP

Žužek, baron, gospa, Nežka, Matiček

ŽUŽEK *prinese kup pisem pod pazduho in med vrati nazaj govori.* Ven, le ven, pravim! Poberite se! — Osli, kaj menite, da je tukaj oštarija? *K baronu* Vaša gnada, cela vas je z godci v graščini. Če jih bolj ven gonim, bolj noter rijejo. — Ne vem, kaj je to za ena reč danes.

BARON Še to mi zdaj manjka.

MATIČEK Nič naj ne skrbé, gospod žlahtni. Če hočejo vedeti, kaj to pomeni, jim bom jaz razložil.

ŽUŽEK Matiček, s tabo imam tudi govoriti.

MATIČEK Da tedaj vedó: ti ljudje so meni in moji nevesti na čast skupaj. Danes bomo sklenili, za jutri jih pak v svate povabim.

ŽUŽEK Že jutri meniš? — Počasi! — Eno besedico bomo préd govorili. *Zvleče neko pismo ven in ga dá baronu.* Naj berejo, vaša gnada! To je danes noter položeno.

NEŽKA *k Matičku* Gvišno je Smrekaričina tožba.

MATIČEK *k Nežki* Nič se ne boj.

BARON *bere.* »Marija Smrekarica, Beschlüsserin zu Schwammburg contra N. N., vulgo Matiček &c. &c., in punctato mutui & promissi matrimonii«. Tako! Smo tukaj doma? — Dobro, dobro! — Nežka se ima veseliti. *K Matičku.* Kaj praviš, Matiček?

MATIČEK Jaz — jaz, vaša gnada? — Te zadnje besede so bile latinske — jih nisem prav zastopil.

BARON Jih nisi prav zastopil? — Tak čakaj, ti jih bom po kranjski povedal. Poslušaj tedaj: v teh besedah je zapopadeno, da iz današnje ceremonije in iz tvoje ženitve ne bo nič; da se imajo godci pri ti priči venkaj iz graščine pobrati; da si ti nesramen goljuf, zapeljivec; da bom jaz le-to nedolžnost iz tvojih parkljev rešil in tebe zapreti pustil — ne zdaj zastopiš?

GOSPA Kaj to pomeni, Nežka?

NEŽKA Nič, nič hudega — Nič naj se ne prestrašijo; jaz že vse vem.

MATIČEK Bog nas vari! — To so grozovite besede. — Al jaz prisežem, da ta goljufija —

ŽUŽEK Kaj? — Goljufija? — Goljufija? — Bomo že videli. Zmešnjava ti bo že pod nos povedal, kar ti sliši —

BARON Je Zmešnjava tukaj?

ŽUŽEK Tukaj je, vaša gnada.

BARON Naj ga k meni pripeljejo! — Nikar! Sam bom k njemu stopil; moram z njim govoriti. *Sam pri sebi.* Ta reč, kakor je zdaj na-

peljana, lepo kaže. *K Matičku, ko že odhaja.* Tvoje cigovce mi ven spravi in le hitro. Ne trpim jih, kratko in malo ne! *Gre z Žužkom.*

MATIČEK Jaz tudi ne, tako dolgo, da se bo moja nedolžnost skazala. *Hoče iti.*

NEŽKA *ga odzad pocuka, da se okoli obrne.* Ti, kaj bo?

MATIČEK Vse dobro! — Jaz jo bom že zvil. Tačas bodo godci pri županu počakali. *Gre. Godci začnejo zunaj žalosten marš, kateri se zmerom manj sliši.*

DVAJSETI NASTOP

Gospa, Nežka

GOSPA *se usede na zofo.* Kaj bo s tvojim ženinom?

NEŽKA O, jaz se zanesem na njegovo glavo.

GOSPA Ta predrti Matiček z njegovim pismom! — Kaj mi je za en strah naredil! Oh, Nežka, meni se je hudo godilo!

NEŽKA Vaša gnada, ko bi bili oní videli, kakšni so bili; bleđi kakor zid. Al to je prešlo kakor meglà; počasi so pak spet rdeči, tako rdeči ratali —

GOSPA Tak skoz okno je fant skočil?

NEŽKA Kakor kaka kobilica —

GOSPA Nazadnje pak še ta pijani Gašper! — Me je vso zmamil — Nisem vedela, kaj govorim.

NEŽKA O, kajpakda! Sem slišala — Tako se jim je vezalo, vidijo — Nikoli bi ne bila verjela, da znajo tako dobro lagati.

GOSPA Kaj res meniš, da je moj mož vse verjel? — Če pak fanta v graščini najde —

NEŽKA Bom že skrbela, da ga ne bodo našli.

GOSPA On mora v Ljubljano iti, ni drugači. Zakaj po tem, kar se je zgodilo, lahko veš, da mene nič več ne veseli njega dol v boršt pošiljati.

NEŽKA Res je, saj bi jaz tudi ne hotela dol iti. Al na tako vižo se zopet ne bom možila —

GOSPA Tiho! — Kaj bi pak bilo, ko bi jaz sama namesto tebe dol šla?

NEŽKA Oní, vaša gnada?

GOSPA Tako ne bo nobeden v nevarnosti — moj mož ne bo mogel več tajiti — on sam se bo nalêtel — bo prepričan — potlej ga born šele strahovala. Ena mi je že ratala, morebiti mi ta druga tudi rata. — Veš kaj, Nežka; ti mu le pusti vedeti, tako hitro kakor moreš, da se boš v borštu znašla. Al nobeden drugi —

NEŽKA Saj Matiček —

GOSPA Tudi ne — on ne sme nič vedeti; on bi se sicer vmes vtikoval. Pojdiva malo ven; tukaj je taka soparica, da ni mogoče ostati. Se bova še dalje pogovorili.

NEŽKA Oní so pač to pravo uganili, vaša gnada; ta na vse plati prav kaže, kakor jo preudarim. Špas bo ta veliki in nazadnje jaz Matička dobim.

Zastor

TRETJI AKT

Graščinska kanclija

PRVI NASTOP

Baron, Jaka, Budalo

Budalo pri mizi sedi in piše. Jaka je napravljen za proč jezdariti in pismo v rokah drži

BARON Si me zastopil?

JAKA Ja, vaša gnada! *Gre.*

BARON *čez čas, ga kliče* Jaka!

JAKA *pride nazaj* Vaša gnada!

BARON Te ni nobeden videl?

JAKA Nobeden.

BARON Žrebca vzemi!

JAKA Je že osedlan.

BARON V eni sapi proti Ljubljani! Kakor hitro dol prideš, tak vprašaj, če je fant prišel. In zlasti, kdaj je prišel.

JAKA Že zastopim.

BARON Daj mu to pismo, da ga prefektu nese, in kmalu nazaj pridi.

JAKA Če ga pak v Ljubljani ni?

BARON Tak se hitro obrni in iní pridi povedat.

JAKA *gre.*

DRUGI NASTOP

Baron, Budalo

BARON Budalo!

BUDALO *kekljá.* Vaša g-gnada!

BARON Pokličite Matička! Naj kmalu sem pride!

BUDALO Kancelír tudi in Zme-Zmešnjava?

BARON Še ne. Samo Matiček.

BUDALO *gre*.

TRETJI NASTOP

Baron sam

BARON *gor in dol hodi, v mislih*. Ni drugače! Za norca me imajo! —

Tukaj eden mi dá pismo, v katerem stoji, da mi žena rogé stavi. Pridem domov in hišno dekle pri nji najdem. Tamkaj nekdo skoz okno skoči in drugi pravi, da je on skočil. Žena se ustraši mene videti in kmalu potem me prav dobro ozmerja. — To ne gre vkup. — Kako so se posmehovale! Kako so si ena drugi migale! — Ja, saj pravim, žené, žené, kdor vas ne pozna, bi vas dragó plačal! — In vendar jaz tega mrčesa ne morem popustiti! — Kaj me moti? — Kaj neki? — Nôrska glava! — Jaz vem, ko bi ne bila tako trdovratna, bi je bil že davno sit, bi se bil že davno naveličal. Da bi vsaj vedel, al je Nežka molčala al ne! *Matiček pride in dol v dnu teatra obstoji*. Matiček dolgo ne pride! — Tako moram besedo napeljati, da bom zvedel, če on ve al ne, da njegovo nevesto ljubim.

ČETRTI NASTOP

Matiček, baron

MATIČEK *na stran* To je le!

BARON — Če je Matičku le besedico povedala —

MATIČEK *na stran* — Meni se je kmalu zdelo —

BARON — Tak je pravda njegova zgubljena.

MATIČEK *na stran* Lepa pravica!

BARON — Potlej bomo videli, kje se bo ženil —

MATIČEK Pri Nežki, nikjer drugje!

BARON *se okoli obrne in ga zagleda*. He, kaj je? Kdo je?

MATIČEK Jaz seni, vaša gnada!

BARON Kaj si rekel?

MATIČEK Jaz nič.

BARON Pri Nežki, nikjer drugje.

MATIČEK Ja, to! — Zunaj me je nekdo vprašal, kje sem bil — sem pak rekel: Pri Nežki, nikjer drugje.

BARON Pri Nežki! — Vlačugar! Zakaj pak tako dolgo ne prideš, da moram za tabo pošiljati.

MATIČEK *stori, kakor da bi se bil ravno preoblekel*. Sem se bil ves umazal, kadar sem skoz okno skočil, zato sem se moral preobleči.

BARON Celo uro si se preoblačil? — Poglejte, ti posli se dalej oblačijo kakor mi, gospôda!

MATIČEK Zato ker poslov nimajo.

BARON Še zdaj ne zastopim, kaj te je prisililo, da si se v to nevarnost podal in skoz okno —

MATIČEK Nevarnost! Bi komaj bilo, ko bi bil v brezno padel.

BARON Le obračaj, le obračaj besedo! Govorjenje ni bilo o nevarnosti; ampak jaz le vprašam, kaj te je prisililo, da si skoz okno skočil.

MATIČEK Vaša gnada, naj sami premislijo! Oní so dámi prišli nasajeni, da nas Bog obvari; po vsi sili so hoteli moškega pri gnádljivi gospe najti; vrata so hoteli gor vreči, steno razbiti! — Primerilo se je pak ravno, da sem blizu bil; v ti jezi bi bili mene —

BARON Zakaj pak nisi po štengah dol šel?

MATIČEK Bi jih bil ravno srečal.

BARON *z jezo* Srečal? — *Na stran*. Se ne smem jeziti, sicer ne bom nič zvedel.

MATIČEK *na stran* Bom le videl, kaj bo.

BARON Pak saj o tem nisem ravno hotel govoriti; naj bo. Mislim sem — ja, mislim sem tebi in Nežki posteljo přecej zraven mene napraviti, da bi vaju pri rokah imel; pak sem to reč zdaj drugače preudaril —

MATIČEK Kaj so se premislili, vaša gnada?

BARON Prvič: se ne spodobi.

MATIČEK Zakaj neki ne! — Kar njim dopade, se tudi spodobi.

BARON Meniš?

MATIČEK Menim, da! — Kaj bodo druge ljudi vpraševali? Če je njim prav in meni, tako mora vsem ljudem prav biti. Meni se bo skozi tó velika čast zgodila in Nežka že hrepeni od veselja, že ne more dočakati —

BARON *na stran* Vendar nič ne ve; dekle mu ni nič povedalo.

MATIČEK *na stran* On méni, da nič ne vem; jaz ga bom še spodbodel, jaz!

BARON Ljubi moj, kaj je gospe noter padlo, da mi je ta špas naredila?

MATIČEK Pri moji duši, vaša gnada, oní morajo bolj vedeti kakor jaz.

BARON Saj lepo ravnam z njo; saj ima pri meni vse, kar srce nje želi.

MATIČEK Le njih srca nima. Temu se malo hvale ve, kdor nam dá, za kar ne maramo, namesto tega, kar bi radi imeli.

BARON Včasi si meni vse povedal.

MATIČEK Zdaj jim pak nič ne tajim.

BARON Koliko ti je moja žena plačala, da ji služiš?

MATIČEK Za svojo dolžnost se ne pustim plačati.

BARON Ni drugega kakor laž in goljufija, kar iz tvoih ust gre.

MATIČEK Kdor goljufijo išče, jo najde.

BARON Grde reči se o tebi slišijo.

MATIČEK Pak sem lepši. Bi bilo dobro, ko bi vsak gospod v stanu bil to reči.

BARON Ti svojo srečo iščeš; pak nikoli ne po ravni poti.

MATIČEK Kdo bo po ravnem hodil? Tam se cel svet vkup shaja; ljudje se drenjajo, sujejo, žokajo; nisem norec, da bi mednje hodil.

BARON *na stran* Ni mu mogoče blizu priti. Kadar človek meni, da ga v pesteh ima, se mu naenkrat izmuzne.

MATIČEK *na stran* Zvit je, bēštija; al jaz sem še bolj.

BARON Matiček, kaj pak bo, če pravdo zgubiš? Boš moral Smrekarico jemati.

MATIČEK Bog obvari! Te dolenjske biságe jaz ne vzamem. Vaša gnada me ne bodo obsodili, ker nam sami vse te mlade punčke pred nosom proč jemljejo.

BARON Jaz te ne bom sodil; ampak pravica te bo sodila.

MATIČEK Pravica gospôdo ljubi, za siromake ne mara.

BARON Ti meniš, da se jaz s tabo norčujem?

MATIČEK Kdo ve, če ne. Nazadnje bomo že še videli, al so zares ménili.

BARON *na stran* Vse ve; dekle mu je vse povedalo. Še z njo moram govoriti.

MATIČEK *na stran* Me je hotel ujeti, pak sem mu kos.

PETI NASTOP

Nežka, baron, Matiček

NEŽKA *priteče, da ji sapa uhaja.* Vaša gnada, vaša gnada!

BARON *kadar jo zagleda, na stran.* Ravno prav! *K Matičku.* Pojdi,

Matiček, pokliči Žužka, Zmešnjavo in Budalo, da se pravda kmalu naprej vzame; jaz hočem še danes vedeti, pri čem smo.

MATIČEK Zdaj — zdaj kmalu? — Al mora Nežka tudi zraven biti?

NEŽKA *tiho k Matičku* Le pojdi, le pojdi; drugo ti bom že povedala.

MATIČEK *gre.*

ŠESTI NASTOP

Nežka, baron

NEŽKA Naj ne zamerijo.

BARON Kaj je, Nežka?

NEŽKA So tako hudi —

BARON Kaj hočeš?

NEŽKA *sramežljivo* Gnádljivo gospo je začelo ščipati —

BARON Kaj je potlej? — Pojdi k Urši, naj ji kamilice skuha. — Saj bo tebe tudi skoraj ščipalo.

NEŽKA Oh, mene ne — to bolezen imajo le gospe; me deklice nič ne vemo o njej.

BARON Nevesta brez ženina!

NEŽKA Če pak Smrekarico plačam! — Saj so mi doto obljubili —
 BARON Jaz, praviš, sem ti doto obljubil?
 NEŽKA *oči k tlom* Meni se zdi, da sem jih prav zastopila.
 BARON Ja, če ti tudi mene zastopiš!
 NEŽKA *oči k tlom* Saj je moja dolžnost njim pokorna biti.
 BARON Zakaj mi pak tega préd nisi povedala? Eh ti!
 NEŽKA Saj resnica nikoli prepozno ne pride.
 BARON Tak hočeš tedaj v boršt priti?
 NEŽKA Saj sem skoraj vsak večer doli.
 BARON Danes zjutraj si bila tako trdovratna.
 NEŽKA Danes zjutraj? — Študent za stolom —
 BARON Imaš prav; na to nisem mislil. Zakaj pak potlej nisi privolila,
 kadar je Žužek —
 NEŽKA Kaj je bilo treba Žužku vedeti?
 BARON Imaš spet prav. Ampak Matičku si vse povedala, kajne?
 NEŽKA Kajpakda! — Vse mu povem, le tega ne — česar vedeti ne sme.
 BARON *posmehujoč se*. Ljubezniva Nežka, al tedaj obljubiš? — Če se
 pak zlažeš! — Da me prav zastopiš, Nežka; če dol ne prideš, ne
 bo ženina!
 NEŽKA Če ne bo dote in ženina, tudi ne bo Nežke za vašo gnado.
 BARON *na stran* Dobro se je odrezala! Človek se mora vanjo zaljubiti,
 da bi se ne hotel. *K Nežki*. Kaj bo gospa rekla, da tako dolgo
 ne prideš? Pojdi, pojdi k njej in reci hitro Urši, da kamilice skuha.
 NEŽKA *se posmehuje*. Oh, saj ni tako hudo. Sem se morala kaj zmisлити,
 da sem smela k njim priti.
 BARON *jo hoče objeti*. Srček moj!
 NEŽKA *mu uide*. Ljudje prihajajo.
 BARON *na stran* Imam jo! Imam jo!
 NEŽKA Zdaj le hitro gnádljivi gospe povedat. *Steče, gredoč pravi*
 k Matičku. Pravda je dobljena.

SEDMI NASTOP

Baron, Matiček, Budalo, Zmešnjava

MATIČEK Nežka, Nežka! Počakaj malo! Moram za njo. *Gre*.
 BARON *na stran* »Pravda je dobljena«, je rekla, se mi zdi. Predrto
 dekle! Zdaj spet ne vem, če sem krop al sem voda. Ko bi me oba
 za norca imela! — Oh le počasi — saj pravda še ni dobljena! Še
 ni dobljena! *Gre*.

OSMI NASTOP

Budalo, Zmešnjava

BUDALO Moram stole in mizo napraviti; bo se-sesión. *Mizo na sred*
 z vleče in stole okoli postavi; na mizi je tinta, papir, peresa in kup aktov.
 ZMEŠNJAVA Imate zmerom dosti dela, Budalo!
 BUDALO Tolik-kanj, vidijo, je opraviti, da ne vem, k-kje mi glava stoji.
 ZMEŠNJAVA Verjamem, saj jaz sam skoraj na vsak drugi teden pridem.
 BUDALO Oh, kaj oni! Njih se zve-eselim, kadar pridejo. Justiciale
 še vendar k-kaj noter nese.
 ZMEŠNJAVA Zastonj se mačke švigajo.
 BUDALO Le kresíja, k-kresíja, ta je naš križ. Naj spremislijo, dvanajst
 pro-otokolov moram jaz sam peljati. K-kdaj je bilo to slišati?
 Že dvaintrideset let sem in p-praxi, nismo imeli drugega p-proto-
 kola kakor tukaj — *pokaže na čelo*, in je šlo vse dobro.
 ZMEŠNJAVA Protokol mora v glavi biti, drugo je vse nič.
 BUDALO S kmeti je pak celo ta velika te-ežava. Da mu le količkaj na
 križem hodi, že ga zlodej v k-kresíjo nese, že vpíje: »Pravica! Pra-vi
 ca!« — včasí smo mu leskovo p-pravico po hrbtu dali, pak je bilo!
 ZMEŠNJAVA To je pač res. Kmet je prevzetan ratal.
 BUDALO Tolikanj je z njim opraviti, da jim ne morem povedati.
 In vse to zastonj, naj premislijo, za-astonj!
 ZMEŠNJAVA Uh, osli!
 BUDALO Zdaj nam hočejo celo š-šolo napraviti. Ne vem, al bi se
 č-človek smejal al bi se jezil.

ZMEŠNJAVA Traparije! Kaj si ljudje zmislijo!

BUDALO Oh, smo jim že dali zastopiti. Ne bo šole, tako gvišno, kakor sem jaz Bu-Budalo, da bi se kresija na glavo postavila. Pak s-saj je kmet sam noče, to je še dobro!

ZMEŠNJAVA Na hvali, da je kmet neumen; sicer bi bila naša reč pri kraju.

DEVETI NASTOP

Budalo, Zmešnjava, Žužek

ŽUŽEK Je že vse pripravljeno?

BUDALO J-je že.

ŽUŽEK Baron bo kmalu tukaj. Hoče danes zraven biti. *K Zmešnjavi* Gospod Zmešnjava, naj mi še kaj povedó o moji stari. Je zdrava, trdna?

ZMEŠNJAVA Oh trdna; redi se grozno, kaj menijo.

ŽUŽEK Je bila zmerom na to debelejšo plat.

ZMEŠNJAVA To me prav veseli, da jo poznajo.

ŽUŽEK Tako dobro kakor njih, če ne bolj. O trijácih je bilo ravno trideset let, da sva na Gobovem gradu vkup služila, jaz za šribarja in ona za hišno. Med nami rekoč, jaz bi jo rad preskrbljeno videl.

ZMEŠNJAVA Saj je zdaj lahko, kakor smo že govorili. Matiček jo mora vzeti.

ŽUŽEK Baron mi je tudi zastopiti dal. Tiho, ravno prihaja!

DESETI NASTOP

Baron, Žužek, Zmešnjava, Budalo, rihtni hlapec

Baron se usede; zraven njega na desni plati Žužek, na levi Budalo. Zmešnjava stoji na strani, doli pri vratih rihtni hlapec

ŽUŽEK Berite, Budalo!

BUDALO Po vrsti?

BARON Le od kraja, le od kraja!

BUDALO *bere pismo.* »An das löbliche O-Ortsgericht der Herrschaft Haberburg — Jurij K-Kopriva, im Dorfe Globoko sesshaft gewesener Unterthan — contra Matija Z-Zatilnik wegen Vergütung der Meliora-azionen.«

ŽUŽEK Jim bom zapopadek te tožbe v kratkem razložil, vaša gnada. Rajnki Anžè Kopriva, oča Jurijev, je zapustil mitensko zemljo, zraven še sedem otrok. Jurij, najstarejši med njimi, ni mogel za kup zglihati. Zemlja je tedaj gruntni gosposki nazaj padla in je bila potlej prodana Matiju Zatilniku za devetinšestdeset rajniš. Zdaj Jurij Kopriva naprej prinese, da je njegov oča Anžè namesto stare lesene kajže novo hišo gor postavil in zemljo za sto in trideset rajniš poboljšal. On pravi tedaj, da je Matija Zatilnik dolžan ta denar njemu nazaj povrniti.

BARON Tega bi jaz moral povrniti. Zakaj zemlja je meni nazaj padla, jaz sem jo Zatilniku prodal — s hišo vred.

ŽUŽEK Kaj še! Kdor na mojem gruntu zida, meni zida. Kajža je stala že sto in dvajset let; pak bi jo bil še on pustil. Da se tej reči konec stori, se Jurij Kopriva najprvič v žold dá; drugi otroci si bodo že po svetu kruha iskali. Tukaj zunaj se jokajo. Če hočejo, vaša gnada, jih pustim noter priti.

BARON Ni treba. Pak jutri — pojutrišnjem — al pak danes teden — Ta tožba se drug dan naprej vzame. Otrokom se jesti dá in naj potlej domov gredó.

ŽUŽEK *glasno hlapcu* Jurij Kopriva in Matija Zatilnik imata danes teden priti. *Na stran* Jurija ne pústi iz grada, me zastopiš?

MARKA *gre in čez čas spet nazaj pride.*

BARON Le naprej, le naprej!

BUDALO *bere drugo pismo.* »An das löbliche Ge-ericht &c. &c. Andre Zakrilovec contra den Einnehmer zu Babja dolina wegen widerrechtlicher Abnahme —«

BARON To ne sliši k meni. Le naprej!

BUDALO *bere spet nekaj drugega.* »An Seine Hochfreiherliche G-Gnaden &c. Marija S-Smekarica, Beschlüsserin zu Schwamm-burg, contra N. N., vulgo Matiček, Gärtner, re-espective Haus-meister bei hochgedacht Seiner freiheerrlichen Gnaden, in puncto m-mutui & promissi matrimonii.«

ŽUŽEK *k Marku* Matiček naj pride!

MARKA *gre ven in spet pride.*

ZMEŠNJAVA *naprej stopi.*

ENAJSTI NASTOP

Matiček, poprejšnji

BUDALO *piše.* »Contra N. N.« Tvoje ime?

MATIČEK Matiček.

BUDALO Priimek?

MATIČEK Ga nimam, sem ga zgubil.

ŽUŽEK Kako se tvoj oča imenuje?

MATIČEK Naj mi povedó, kdo je moj oča?

ŽUŽEK O le tiho, ga bomo že našli. Tedaj »contra N. N., vulgo Ma-tiček —«

BUDALO *piše.*

ŽUŽEK »Den Einspruch der obbenannten Maria Smrekarica wider die Heirath des eröfterten Matiček N. N. betreffend«. Zmešnjava, naj naprej stopijo! Ta gospod bodo za Smrekarico besédili; Matiček se bo pak sam odgovarjal.

MATIČEK Jaz sam, ja. Znam jezik brusiti kakor kak doktor. Svoje denarce bom lahko tako zapravil, mi ne bo nikoli treba teh pijavk najemati.

ŽUŽEK Tiho! — Gospod Zmešnjava, naj oní narprvič njegov revêrz dol berejo.

ZMEŠNJAVA *bere.* »Jaz spodaj podpisani —« Častitljiva gospóska! Jaz sicer vem, da se pravica po novih postavah ne sme drugači kakor po nemško iskati.

MATIČEK Če je po kranjsko ne najdem, ji bom moral žvižgati. Zakaj nemško ne znam prav.

ŽUŽEK Tiho bodi!

ZMEŠNJAVA Ker je pak le-ta revêrz mojega zópnika po kranjsko gor postavljen, tak prosim za dispensacion pro hoc casu, da ga bom tudi po kranjsko dol bral.

BARON Že dobro, že dobro!

MATIČEK Tak moj revêrz po novih postavah morebiti ne velja —

ŽUŽEK Tiho bodi! *K Zmešnjavi* Naj berejo!

ZMEŠNJAVA *bere.* »Jaz, spodaj podpisani, spoznam, da mi je moja ljubezniva deklica Marija Smrekarica, ključarica na Gobovem gradu, dvesto gotovih kron naštela; in obljubim iz hvaležnosti, da jo bom vzel in tudi te denarje, kadar bo hotela, nazaj povrnil. Matiček N. N.« Jaz pravim, da je Matiček dolžan svojo obljubo držati, to je, Marijo Smrekarico vzeti in denarje, katere je prejel, nazaj povrniti. Častitljivi, visokovredni, imenitni gospodje! — Še nikdar ni bila tožba enake imenitnosti njih sodbi podvržena! — In za Jakobom v starem testamentu, kateri je sedem let za svojo nevesto služil —

BARON *mu v besedo pade.* Preden dalej gremo — *K Matičku* Al spoznaš ti svoj reverz?

ŽUŽEK Zdaj govôri, jezičnik!

MATIČEK Ko bi jaz jezičnik bil, kakor pravijo, bi narprvič rekel, da le-ta podpis Matiček N. N. nobene zveze v sebi nima. Zakaj človek brez imena ne more nič obljubiti, nič podpisati, nič dolžan biti. Ampak jaz sem pošten moč; moja vest mi je ljubši kakor dvesto kron. Jaz tedaj spoznam svoj dolg in ta revêrz. Le samo to prosim zamérkati, častitljiva gospóska, da ga gospod Zmešnjava prav brali niso. V mojem revêrzu ne stoji: »jaz obljubim, da jo bom vzel,« ampak tako: »jaz obljubim, da jih bom vzel,« to se reče, denarje. To je velik razloček.

BARON Kako stoji noter, jo ali jih?

ZMEŠNJAVA Jaz pravim: jo.

MATIČEK Jaz pravim: jih.

ŽUŽEK Naj pokažejo, Zmešnjava! Bere. E-e-e — deklica — e-e — gotovih — e-e-e — ha in obljubim iz hvaležnosti, da jo — jih — jo — jih — Ni mogoče brati — je ena svinja gori.

BUDALO Ena s-svinja?

ZMEŠNJAVA Dato non concessio. Naj bo tedaj jih. Visoko učeni gospodje! Oni bodo lahko zastopili, da se je tukaj Matiček al nalašč al zares prepisal. Zakaj ni mu bilo treba obljubiti, da bo denarje vzel, katere mu je naštela, za katere je prosil —

MATIČEK Katere mi je vrinila — ona je vedela, da so pri meni dobro naloženi. In potem — ko bi bil jaz obljubil njo vzeti, bi mi ne bilo treba obljubiti, da ji bom denarje povrnil.

ZMEŠNJAVA Iz hvaležnosti, tako stoji v revêrzu: »in obljubim iz hvaležnosti«.

BARON *k Žužku* Kako bomo to razložili?

ŽUŽEK *k baronu* Na prisego ga ženimo!

BARON V revêrzu stoji, da je obljubil prejeti denar povrniti, kadar bo ona hotela. On ga mora tedaj danes povrniti, al pak naj jo vzame. *K Žužku* Bomo videli, kako bo piskal; saj nima cvenka.

MATIČEK »Kadar bo ona hotela«, naj dobro preudarijo te besede, vaša gnada; o gospóski nič zraven ne stoji; to oblast, meni čas ali dan naprej pisati, kdaj sem jaz dolžan denarje povrniti, je ona sama sebi prihranila. Postavim pak, da bi jih tudi še danes povrniti dolžan bil in da bi jih vendar ne povrnil, tak je še druga klánfica zraven, da je ne morem vzeti.

ZMEŠNJAVA Kaj za ena klánfica? Ti si obljubil, tedaj moraš.

MATIČEK Počasi! — Nisem mogel obljubiti; tedaj ne smem.

ŽUŽEK Zakaj ne?

MATIČEK Zavoljo mojih imenitnih staršev!

BARON Imenitnih staršev, kurbe sin!

MATIČEK Ne morem se zavreči, dokler moji starši ne privolé.

ZMEŠNJAVA Kdo so tvoji starši? Povej jih, imenuj jih!

MATIČEK Naj malo potrpe, gospod žlahtni; jih bom skoraj našel, saj jih že sedemnajst let iščem.

ŽUŽEK Štantani tat! Na cesti je bil najden.

MATIČEK Zgubljen, gospod žlahtni, in ukraden sem bil, če hočejo vedeti.

BARON Zgubljen in ukraden?

MATIČEK Ne drugači, vaša gnada! — Na meni je veliko ležeče, sicer bi me nobeden ne bil ukradel — in to znamenje na mojih rokah — *Hoče desno roko sleči.*

ŽUŽEK *hitro* Križček na desni roki?

MATIČEK Kako pak oni vedo?

ŽUŽEK Bog z nami! On je! On je!

BARON Kdo?

ŽUŽEK Moj Jurček!

MATIČEK Znabiti; cigani so me za Matička imenovali.

ŽUŽEK Si bil od ciganov ukraden?

MATIČEK *štemáno* Blizu nekega gradu! — Gospod Žužek, naj me moji žlahti nazaj dajo; za mernik petic jim dober stojim.

ŽUŽEK Sram me je! — Pak kaj bom tajil? — Natura je premagala! — Jurček! Jurček! — Ti tvoje srce nič ne pove?

MATIČEK Nič!

ŽUŽEK Tak objemi ga! Pritisni ga na svoje prsi!

MATIČEK Kóga?

ŽUŽEK Svojega očeta. *Ga objame.*

MATIČEK *žalosten* O jej! O jej! — In moja mati?

ŽUŽEK Ravno ona!

MATIČEK Kdo?

ŽUŽEK Smrekarica.

BARON Njegova mati?

BUDALO Ta-ak je ne bo vzel.

NEŽKA *priteče z mošnjo denarjev*. Ne bo je vzel; tukaj so denarji!

Gnádjliva gospa so mi jih za doto dali; jaz plačam Smrekarico.

BARON *na stran* Da bi zlodej še gnádjlivo gospo — *Gre*.

TRINAJSTI NASTOP

Poprejšnji razen barona

MATIČEK Nežka, le ohrani svoje denarje!

ŽUŽEK Še ta revêrz zraven. *Ji dá Matičkov reverz*. S časom bo več, če Bog dá.

NEŽKA Tak jo vzameš, nehvaležnik?

MATIČEK Vzamem jo — za svojo mamko. To so moj oča! *Pokaže na Žužka*.

NEŽKA Al je mogoče?

ŽUŽEK Ja, Nežka, vse se je preobrnilo. To je moj Jurček, poglej ga, sad moje prve ljubezni.

MATIČEK Matiček bom tudi zanaprej. To ime je bolj okroglo, sem ga bolj navajen.

ŽUŽEK Kakor hočeš, Jurček ali Matiček. Al sin mojega srca, veselje mojih starih dni boš. Dosti dolgo sem molčal, me je sram bilo, sem tajil svoj občutek. O natura, zdaj si premagala!

MATIČEK Še svoje dni se nisem jókal; zdaj mi solze po curkih ven silijo. Tepec, al te bo sram? — To veselje, katero jaz čutim, se ne čuti dvakrat v življenju.

ŽUŽEK Nežka tudi nekaj bistro gleda. — Kaj velja, da jo zastopim. Tukaj ga imaš. *Ji Matička tja porine*. Iz mojih rok se ga nisi troštala.

NEŽKA O Matiček!

MATIČEK Nežka!

NEŽKA }
MATIČEK } *okoli Žužka stopita*. Ljubeznivi oča!

ŽUŽEK Še nekaj, ljuba otroka! — Jaz bom po vajino mamko pisal.

Al hočem?

NEŽKA }
MATIČEK } Le, le, očka!

ŽUŽEK K sebi jo bom vzel — jo bom za svojo ženo spoznal in ljubil — moje srce jo je že davno spoznalo! — Otroka, še nekaj dni potrpite; jaz bom poroko z vama vred držal.

MATIČEK Dve poroki naenkrat, juhe!

ZMEŠNJAVA Kakor vidim, tak moje službe ne bo več treba. Pravda je dobljena.

ŽUŽEK Dobljena je! In kar je nargorše, od obeh partij! Obljubim, da take pravde še niso imeli. Oni morajo pri nas ostati, jaz jih v svate povabim; oni bodo moj starešina.

Gredó

BUDALO Hočem protok-ko! skleniti?

ŽUŽEK *kadar gre*. Vi, Budalo, tudi zraven pridite. Kaj se vam zdi o tej današnji pravdi?

BUDALO Pri moji duši, jaz ne vem, k-kaj bi rekel; to je moja máj-ninga. *Gre*.

Zastor

ČETRTI AKT

Mostovž z rožami prevlečen, poln lučic. Spredaj na strani stoji miza in stol

PRVI NASTOP

Matiček, Nežka

MATIČEK Ha, ha, ha! Sméjaj se, ljuba moja!

NEŽKA Sem svoje dni slišala, če je človek bolj poreden, več sreče ima.

MATIČEK Še včeraj sem bil sam na svetu kakor tuj človek, nisem vedel, čgà sem; in danes naenkrat svoje starše najdem. — Res je, da tako imenitni niso, kakor sem préd menil; pak boljši bodo vendar kakor cigani.

NEŽKA Nisi nič drugega našel?

MATIČEK Mojo Nežko.

NEŽKA Jo ljubiš?

MATIČEK Ko bi tolikanj jezikov imel, kolikor imam las na glavi, bi ne mogel izreči, kako grozno jo ljubim.

NEŽKA Lažnivec! Resnico govôri!

MATIČEK Narbolj resnično od vseh resnic!

NEŽKA Nesramnež, kaj jih je mari več?

MATIČEK To se ve, da jih je več. Stara neumnost sčasom modrost rata in iz starih, majhnih laži sčasom mlade, velike resnice venkaj rasejo. Zato je tolikanj resnic. Kakor postavim: resnice, katere vemo in ne smemo povedati, zakaj veliko resnic se mora zamolčati; resnice, katere hvalimo in ne verjamemo, zakaj veliko resnic se

ne sme verjeti; prisege zaljubljenih, zvestôst mladih žen, solze starih bab, siromačija skopih, bogatija bahačev, obluba gospode; o, takih resnic ni konca in kraja! Al narbolj važna resnica je moja ljubezen proti Nežki.

NEŽKA Kaj mi poveš! — No, ti že moram verjeti. — Matiček, povej mi zdaj, kaj bo pak danes na večer? Al hočem baronu besedo držati?

MATIČEK Dol v boršt priti, meniš?

NEŽKA No ja?

MATIČEK Nikar dol ne hôdi!

NEŽKA Kakor hočeš.

MATIČEK Obljubi mi, da ne boš dol hodila.

NEŽKA Iz srca rada! — Meni je veliko laže, da se mu zlažem.

MATIČEK Svojo pravo resnico mi povej!

NEŽKA O jaz nisem tako učena kakor ti; imam le eno.

MATIČEK Me zelo ljubiš?

NEŽKA In kako zelo!

MATIČEK To ni veliko.

NEŽKA No!

MATIČEK Veš, da v ljubezni preveč še zadosti ni.

NEŽKA Jaz ne znam tako lepo govoriti kakor ti. Al to ti povem, da zunaj mojega možička ne bom nobenega ljubila.

MATIČEK To ne bo po gospôsko, al pámetnejši bo, to ti obljubim. Že velja!

DRUGI NASTOP

Gospa, Matiček, Nežka

GOSPA Sem dejala, da bosta spet vkup. Meni verjemi, Matiček, kolikanj za naprej vasuješ, tolikanj sam sebi kradeš. Vse nate čaka.

MATIČEK Je res, skoraj sem pozabil. To je moj izgovor! *Nežko prime.*

Al mi morejo za hudo vzeti? *Jo hoče proč peljati.*

GOSPA *Nežko nazaj drži.* Bo kmalu za tabo prišla.

GOSPA Medve bova gvante premenili; je že vse pripravljeno?
 NEŽKA Ne bo treba, vaša gnada!
 GOSPA Tako? Si se premislila?
 NEŽKA Matiček —
 GOSPA Ti me hočeš goljufati!
 NEŽKA Moj Bog!
 GOSPA Jaz vem, da Matiček ne bo dote proč metal.
 NEŽKA Kako pak menijo, vaša gnada?
 GOSPA Tako menim le: ti se z mojim gospodom zastopiš; tebi je žal, da si mi kaj povedala. O jaz te poznam. Poberi se! *Hoče iti.*
 NEŽKA *se na kolena vrže.* Za božjo voljo, vaša gnada! — Oni ne vedó, kaj za eno krivico mi storé. Saj so bili vselej tako dobri z mano!
 GOSPA *jo gor vzdigne.* No, kaj je? — Sama ne vem, kaj sem že rekla — če jaz namesto tebe v boršt grem, ljubka, tak ja ti ne greš dol; ti si svojemu možóvu zvesta in mojega mi nazaj daš.
 NEŽKA Oh, kako so me ustrašili, vaša gnada!
 GOSPA Sem bila malo prenapla. *Jo na čelo kušne.* Kam ti je rekel priti?
 NEŽKA *ji roko kušne.* V boršt, pod véliko lipo.
 GOSPA Tukaj, vzemi pero in piši mu cédelc! *Pokaže na mizo.*
 NEŽKA Kaj jaz bom pisala?
 GOSPA Moraš!
 NEŽKA O jejmene, kaj bodo rekli!
 GOSPA Vesel bo — nič se ne boj.
 NEŽKA *se usede in gnádljiva gospa diktira.*
 GOSPA »Kak fletno bo doli pod lipo zeleno — kak fletno bo doli.«
 NEŽKA *piše.* »Pod lipo zeleno —« Kaj še?
 GOSPA Že dosti! Kaj meniš, da ne bo zastopil?
 NEŽKA Imajo prav. *Papir vkup zgane.* S čim bova pak zapečatile?
 GOSPA Z iglo, le hitro! Jo kmalu nazaj pošlje, namesto da bi pisal.
 Zunaj pak napiši: »Naj mi pečat nazaj pošljejo!«
 NEŽKA *cédelc z iglo vkup pripne in ga v arčet vtakne.*

JERCA Vaša gnada, tukaj so deklice; jim rožice prinašajo.
 GOSPA Dè tè, lepe so! — Mi je žal, punčke, da vas vseh ne poznam.
 — *Pokaže na Tončka.* Čgà je ta bóžica, ki je tako sramežljiva?
 JERCA Ta ni iz naše vasi, vaša gnada; je le tako prišla — smo si malo teh svojih.
 GOSPA Prav fletna je. Tolikanj rožic ne morem nositi, tako moram že od ene same narpréd vzeti. *Vzame rožo od Tončka in ga na čelo kušne. K Nežki.* Al se ti ne zdi, Nežka — da enemu glih vidi?
 NEŽKA Ravno sem hotela reči.
 TONČEK *na stran, roke na srce položi.* Oh!

PETI NASTOP

Punčke, Tonček med njimi, Jerca, gospa, Nežka, baron, Jaka

BARON *kadar noter stopi proti Jaku.* Tak ga ni bilo v Ljubljani?
 JAKA Ni ga živ človek videl.
 BARON Prekleti fant! Vrat mu bom zavil, če ga še enkrat najdem.
 JAKA *kateri se kmalu, kakor pride, k deklicam spravi, Tončka gleda in mu pečo gor vzdigne.* Ho! ho! Tiček, smo tukaj!
 GOSPA *se ustraši in nazaj stopi.*
 NEŽKA Nesrečni fant!
 BARON Tako, tako, žena!
 GOSPA Saj vidiš, da jaz sama strmim; kaj meniš, da sem jaz —
 BARON O vem, vem — in danes zjutraj?
 GOSPA Ne bom ti več tajila. Jaz sem ga pustila k meni priti, če hočeš vedeti. Medve sva začeli, kar so zdaj otroci dokončali. Ti si zraven prišel, kadar sva ga oblačili; fant se je tvoje jeze zbal in je ušel; jaz sama sem se prestrašila. Kar se je potlej zgodilo, je vse strah naredil.
 BARON *k Tončku* Zakaj pak nisi v Ljubljano šel?

TONČEK Vaša gnada —

BARON Čakaj, beštija!

JERCA *tjavendan* Naj mene poslušajo, vaša gnada. Saj vedó, kadar k meni pridejo in me objamejo, tak vselej pravijo: »Jerca, če me rada imaš, ti dam, kar le hočeš.«

BARON *rdeč rata* Al jaz?

JERCA Oní, oní, vaša gnada. Naj mi dajo Tončka, da bo danes z mano plesal, jaz jih bom prav rada imela.

BARON *na stran* Fant jo je poučil, ni drugače.

NEŽKA Otroci pravico govoré.

GOSPA Tako, tako, ljubeznivi mož! — Ti moji senci ne upaš; jaz pak take reči o tebi slišim! — Celó ta nedolžnost se ti že ne smili; sram te bodi!

BARON *na stran* Ne smem se ganiti.

ŠESTI NASTOP

Poprejšnji, Matiček

MATIČEK *k baronu* Vaša gnada, kaj bomo pak mi imeli, če bodo oní dekličé obdržali? Godci in ti drugi že čakajo.

BARON O le vzemi jih, le vzemi jih! Matiček, kaj boš ti tudi plesal; saj si se danes zjutraj na nogo udaril.

MATIČEK *se za nogo prime*. Saj me še malo boli; pak bo že prešlo. *K dekličem* Pójdimo, dekličí!

BARON *ga nazaj zasuje*. Ta je bila tvoja sreča, da je zemlja tako mehka bila.

MATIČEK To se ve, sicer —

BARON In da si se lepo vkup vzel, kadar si skočil —

MATIČEK Sem moral.

JAKA *ga k sebi obrne*. V tem času se je Tonček proti Ljubljani tiral.

MATIČEK Zijalo! Ko bi se bil nate usedel, bi bil pak osla jezdaril.

BARON *ga k sebi obrne*. In ti si njegovo pismo v aržatu imel.

MATIČEK To se ve! Kaj me neki sprašujejo, kadar tako vedó? *K dekličem* Pojdimo, pojdimo, dekličí!

JAKA *Tončka k njemu privleče*. Tukaj je ena, katera ti pod nos pove, da si lažnik.

MATIČEK Tonček! — *Na stran* Zlodjev fant!

BARON Si se zbrihtal?

MATIČEK Kaj menijo, nič kaj — al Tonček —

BARON Pravi, da je on skočil.

MATIČEK Znabiti, če sam pravi. Jaz se zavoljo tega ne bom z njim prepiral.

BARON Tak sta oba skočila?

MATIČEK Zakaj pak ne? — Oní ne vedó, kako je, kadar koga cepêtec prime; on mora skočiti, da bi ne hotel. In kadar so oní hudi, vaša gnada, tak mora vsakteri poskočiti.

BARON Oba naenkrat!

MATIČEK Kaj je že? Saj sva vendar živa in zdrava. Greste al ne, dekličí?

BARON Da te vsi šentej! Al komedijo igramo?

Se sliši marš, kateri zmerom bliže prihaja

MATIČEK Že prihajajo, jih slišite. Dekličí, zdaj le hitro; vsaka s svojo tovarišico, kakor sem vam že povedal. Pojdi, Nežka!

Gredo hitro, Jerca k Tončku skoči

SEDMI NASTOP

Tonček, Jerca, baron, gospa

JERCA Matiček je rekel, vsaka s svojo tovarišico.

TONČEK *potuhnjen* Meni se nič ne ljubi.

JERCA Vesel bodi!

BARON Poberi se!

JERCA Saj bo z mano plesal, kajne, vaša gnada?
BARON Naj pleše za mojo plat, da si noge polomi!
GOSPA Preobleci se hitro in potlej pridi!

Jerca in Tonček stečeta

OSMI NASTOP

Baron, gospa

GOSPA z vetrnico zelo maha.
BARON In ti mu rečeš spet priti?
GOSPA Kaj ga pak že dekletu ne privoščiš? *Hoče iti.*
BARON Ne boš tukaj ostala?
GOSPA Saj veš, da mi ni dobro.
BARON Počakaj malo zavoljo tvoje Nežke; sicer bom menil, da si jezna.
GOSPA Saj že prihajajo. To je pač nedolžno veselje! — Usediva se tukaj dol.
BARON *na stran* Neslanarije!

Baron in gnádljiva gospa se usedeta

DEVETI NASTOP

Baron in gospa sedeča. Godci marš naredo. Budalo z velikim pušeljcem. Kmečki fantje, dva in dva po vrsti. Potlej Zmešnjava, Matiček, za njima Žužek. Dekliči, dve in dve. Zadnji dve neseta kranceljc iz belih in rumenih rožic spleden. Za njimi Nežka. Godci se spredaj na eno stran ustopijo. Drugi v dveh vrstah: dekliči na eno, fantje na drugo plat

DESETI NASTOP

*Tonček preoblečen, Jerca in poprejšnji
Tonček in Jerca pritečeta in se v vrsto ustopita
Kadar je marš dokončan, se začne petje
Tistikrat dve punčki iz vrste stopita, kranceljc tja neseta in ga baronu dasta
Nežka gre za njima in napred zapoje*

NEŽKA <i>proti baronu</i>	Čast in hvala vselej dala njim se, vaša gnada, bo.
<i>proti drugim</i>	Ve, dekličiči, vi, fantičiči, le zapojte za manó!
VSI	Čast in hvala itd. itd.
DVE DEKLICI	Da so milost nam skazali in nedolžnost spoštovali.
NEŽKA	Čast in hvala itd. itd.
VSI	Čast in hvala itd. itd.
DVA FANTA	Da so st'rili nam veselje, dopolniti naše želje.
NEŽKA	Čast in hvala itd. itd.
VSI	Čast in hvala itd. itd.
DVE DEKLICI	Ve, dekličiči, Vi, fantičiči, le zapojte, le za njo.
VSI	Čast in hvala itd. itd.
DVA FANTA	Ve, dekličiči, vi, fantičiči, le zapojte, le za njo.
VSI	Čast in hvala itd. itd.

Nežka na kolenih; v tem času ji baron krancelj na glavo déne.

Kadar že petje h koncu gre, Nežka barona pocuka, mu pokaže cédelc in z roko na glavo seže. Baron stori, kakor da bi kranceljc popravljal, cédelc vzame in ga hitro v nedrje vtakne.

Petje gre ven. Nežka gor vstane, se pripogne in gre na svoj kraj z onima dvema.

Baron naglo gor vstane, naprej skoči, cédelc ven zvleče, z roko mahne, kakor da bi se v prst zbodel, ga stisne in sesa; pogleda cédelc in vidi, da je z iglico pripet, tistikrat pravi.

BARON Šentane žené, da ne morejo brez iglic celó nič opraviti. *Iglico na tla vrže in cédelc kušne.*

MATIČEK kateri vse to vidi, pravi k Žužku. Ena mu je cédelc stisnila, je bil z iglo zapečaten. Héntaj, dobro se je zbodel!

BARON bere cédelc napred od znotraj, potlej tudi od zunaj, kjer stoji, da ima iglico nazaj poslati. *Išče na tleh, jo pobere in v rokav vtakne.*

MATIČEK Ti zaljubljeni ljudje so vendar le norci; zdaj je celó iglico pobral. Méni, Bog ve kaj ima nad iglico kakega dekleta.

NEŽKA IN GOSPA si druga drugi pomigujeta in na barona kažeta.

BARON gre na svoj kraj, kjer je préd sedel.

MATIČEK k Žužku Jaz moram vendar začeti, sicer se nobeden ne gane. *Prime Nežko za roko in pravi proti baronu. Smemo, vaša gnada?*

BARON pokaže, da se ima le zasukati.

MATIČEK stopi h godcem, vrže denar v gosli in zapoje.

Je cvedla 'na rožca
med trnjem lepo,
al zbodel se j' eden,
k' je segal za njo.

Se gode ena gorenjska: Matiček in Nežka plešeta

TONČEK popade Jerco, vrže denar v gosli in zapoje.

Imam eno ljubo,
me ljubi, to vem,
na tihem zdihujem,
povedat ne smem.

Pleše z Jerco

BARON vstane in pravi. Dosti bo, ljubi moji ljudje! Mojo gospo že glava boli. Pojdite pak k županu, plesajte tam, jejte in pijte na mojo bradó, kolikor se vam ljubi!

JERCA Pogačo tudi?

BARON Tudi, Jerca! *Jo k sebi na stran pokliče in ji dá iglico.* Tole iglico daj Nežki, kadar bo sama; me zastopiš? In da nobeden ne bo videl —

JERCA Kaj pak bo z njo?

BARON Le daj ji jo in reci, pod veliko lipo ji bom že drugo povedal.

GOSPA k Nežki Pridi z mano, se bova preoblekli.

Baron in gospa gresta po eni plati dol, Nežka za gospo

Godci marš naredé in gredo po drugi plati, vsi drugi za njimi, razen
Matička in Žužka

ENAJSTI NASTOP

Matiček, Žužek

Matiček hoče za onimi iti, pak ga Žužek nazaj drži

ŽUŽEK Matiček, eno besedico! Imam nekaj na srcu, kar ti moram povedati. Tvoja Nežka je punčka, da pod soncem para nima.

Al to ti povem, nikar ji preveč ne upaj. Baron — baron —

MATIČEK Ne bo je grudil. Za to jim jaz dobro stojim, očka.

ŽUŽEK Al jo grozno zahaja — Jaz vem, kaj je meni naročeval. To moram pak vendar reči, da sem jo vselej stanovitno našel.

MATIČEK Tako bo še za naprej. Kadar je treba kako žensko prekvantati, so oni mož za to. Pak vedó, da jaz tudi nisem zadnjih eden. Al kar Nežko zadene, jim povem, da mi je zvesta; zbrisana pak, e comme!

ŽUŽEK Me veseli. Ti se že znaš ženiti; imaš lahko srce. Si se po žlahti vrgel.

MATIČEK Veliko srce imam in to je polno zaupanja v mojo ljubico. Če mi je namenjeno, da moram vendar goljufan biti, tak se bom podal v to sladko nadlogo — Bom mislil: oženjen sem — ta ni bila zvesta, tak nobene več ni in ne bo. *Nazaj pogleda; kar vidi Jerco, katera nekoga išče.*

DVANAJSTI NASTOP

Matiček, Žužek, Jerca

MATIČEK He, he, Jerca! Si naju poslušala?

JERCA Oh, to pak ne; pravijo, da ni lepo.

MATIČEK Pak je včasih dobro.

JERCA Jaz sem le nekoga iskala.

MATIČEK Eh ti! — Kaj tako že znaš? Saj dobro veš, da ni tukaj.

JERCA Kdo?

MATIČEK Tonček.

JERCA Kaj mar njega iščem? Saj vem, kje je. Jaz bi le Nežko rada.

MATIČEK Kaj ji pak hočeš, Jerca?

JERCA Nič takega, nič. Iglico ji imam dati.

MATIČEK *hitro in glasno* Iglico, iglico! — Kdo ti jo je dal? Tako majhna in se že podajaš na take službe — *Se ujame in potlej bolj tiho reče.* Ti vse prav narediš, Jerca; ti si pridna, si moja —

JERCA Kaj se pak jeziš nad mano? — Bom rajši šla.

MATIČEK *jo nazaj drži.* Nikar, saj ni moja resnica. Kajne, Jerca, to iglico so ti gnádljivi gospod dali, da jo imaš Nežki nesti? S to iglico je bilo neko pisemce zapečatenó, kajne? Vidiš, da vse vem.

JERCA Zakaj me pak vprašaš, če vse veš?

MATIČEK *v mislih* Kako so že rekli, kadar so ti iglico dali?

JERCA Ravno tako, kakor ti praviš: »Jerca, daj tole iglico Nežki in reci ji, da ji bom drugo pod veliko lipo povedal.«

MATIČEK Pod veliko —

JERCA Lipo. Potlej so še zraven postavili: »Glej, da te nobeden ne bo videl.«

MATIČEK Jih moraš ubogati, Jerca. To je dobro, da te nobeden ni videl. Le lepo jih ubogaj; povej Nežki, kakor so ti gnádljivi gospod rekli; pak nič drugega ji ne smeš povedati.

JERCA Zakaj bom pak kaj drugega pravila? Ti meniš, da sem otrok? *Steče.*

TRINAJSTI NASTOP

Matiček, Žužek

MATIČEK Očka!

ŽUŽEK Kaj je?

MATIČEK *s težko sapo* To ni za prenesti!

ŽUŽEK Kogá?

MATIČEK *roke na prsih* Kar mi je to dekle povedalo, mi leži na srcu kakor goreči žarek.

ŽUŽEK *se smeje.* Tvoje véliko srce, polno zaupanja! Iglica ga je zbodla, pak je že vkup padlo.

MATIČEK Res je, očka! — Al naj spremislijo' —

ŽUŽEK *reče za njim, kar je prej Matiček rekel.* »Če mi je namenjeno, da moram vendar goljufan biti, tak se bom podal v to sladko nadlogo. — Bom mislil: oženjen sem!«

MATIČEK Človek govori, kakor se občuti. Al kar to moja ljubico, katera z iglicami kupčuje, am tiče, jim povem, da še nisva tako blizu vkup, da bi nárazen ne mogla. — Tak pod lipo tedaj, pod lipo —

ŽUŽEK To je le! — Prazno morebiti, te je pak že zmotilo. Kdo ti je povedal, da hoče ravno tebe goljufati? Al si že vse preudaril, da

jo kmalu tako tjavendan obsodiš? Al veš, da se bo tudi gvišno pod lipo znašla? Zakaj? S kom? Na kaj za eno vižo? Kaj bo tam govorila? Kaj bo delala? — Ljubi moj sin, sem mislil, da si bolj preudaren.

MATIČEK Imajo prav, očka, prav in še trikrat prav! Al taka je le naša slabost: kadar se človek po občutkih spusti, mu je bolje potlej. Imajo prav! Préd se mora reč preudariti in dobro pregle dati, potlej šele obsoditi. Zadoosti, da zdaj vem, kje imata vkup priti. Bog jih obvari, očka. *Gre.*

ŠTIRINAJSTI NASTOP

Žužek sam

ŽUŽEK Tudi tebe. Upam, da se ne bo pre naglil. Zdaj moram narpred Nežko iskati, da ji vse povem. — Meni bi bilo žal, ko bi se ta ženitev raztrgala, preden jo zavozlamo. *Gre.*

Zastor

PETI AKT

Boršt na koncu vrta. Na vsaki plati je utica iz vej. Spredaj klop iz maha. Noč

PRVI NASTOP

Jerca sama

JERCA *drži v eni roki pomarančo, v drugi laterno z lučjo.* V utico na levi plati, je rekel; tedaj tukaj noter — Kaj neki misli Matiček? — To, kar mi je zapovedal, lahko opravi. Se imam skriti, je rekel, in kadar bo zažvižgal, naglo z lučjo ven stopiti. Potlej, je rekel, mi bo še tri pomaranče dal. *Matička, katerega ne spozna, zagleda in zavriska.* Ha! *Skoči v utico na levi plati.*

DRUGI NASTOP

Matiček v kmečki suknji in klobuku, Budalo, Gašper, godci in drugi fantje z baklami, katere še niso užgane

MATIČEK *narprvič sam, vidi Jerco.* Ta je Jerca! Je že notri. *Ogleduje druge, kateri počasi prihajajo in okoli tapajo, ter pravi z globoko štimo.* Dober večer možje! Ste vkup?

GAŠPER Smo že.

MATIČEK Koliko je ura?

GAŠPER Enajst bo. *Gleda proti nebesom.* Mesec še ni gori.

BUDALO Š-še ga ni.

MATIČEK Tukaj, v tej utici se bomo skrili, če bo treba; jaz, Budalo in ti, Gašper. Kje si?

GAŠPER Tukaj. I kaj pak bo?

MATIČEK Boš kmalu videl. Neko pošteno dekle in neki gospod imata shod pod to lipo. Jima bomo čast naredili.

BUDALO Ha, ha! Že zastopim, neko p-pošteno dekle —

GAŠPER Moj gospodar ima hudiča v glavi.

BUDALO I-ima ga.

MATIČEK Vi, godci, pojdite tukaj gor na hribec, skrijte se za grmovjem! Kadar boste luč videli, jo pak urežite, kakor sem vam že povedal. In vi z baklami, pridite fantini! Zdaj le pojdite, le pojdite! *Gredo. H Gašperju* Gašper, ti pak v utico — boš županovo Jerco notri našel — da je strah ne bo. *K Budalu* Vi, Budalo, pojdite malo na stran; kadar boste kaj ljudi čuli, mi pridite povedat. *Gredo. Gašper v utico, Budalo na stran v boršt.*

TRETJI NASTOP

Matiček sam

MATIČEK O žené, žené! Kaj ste ve za ene kače! — Kako se sukate in zvijate okoli nas; sam méd, sama dobrota vam je na jeziku — in tistikrat — nas narbolj pičite! — Ubogi možjé! Vsi roge nosite, vsi! — Razloček je samo ta, da eni vedó, drugi pak ne — — Skoraj bi jih bila meni tudi stavila: in s kom? — Z baronom! — Pri moji duši, ta mi je preneumen — Rajši službo popustim, rajši grem še nocoj med cigane! — Z baronom! — Al je kaj boljši kakor jaz? — Vzemi mu denarje, žlahto, ime, potegni mu dol to prazno odejo in postavi ga tja, kakor je človek sam na sebi, tak ne bo vreden, da bi on meni služil. — Tiho! — Nekdo prihaja. — *Gre na stran.*

ČETRТИ NASTOP

Matiček, gospa, oblečena kakor Nežka, Nežka, oblečena kakor gospa

NEŽKA Res, res; Matiček bo tudi prišel; Žužek mi je rekel.

GOSPA Pojdi kam; to mi pa že ni prav.

NEŽKA Oní se tresejo, vaša gnada; kaj jih zebe?

GOSPA Mraz mi je.

NEŽKA Saj mene ne potrebujejo; bom malo na stran stopila.

GOSPA Nikar, je rosa.

NEŽKA O saj sem navajena.

MATIČEK Je rosa!

NEŽKA *na stran stopi, od Matička čez.*

PETI NASTOP

Matiček, Tonček, baron, gospa, Nežka

Matiček in Nežka na strani

TONČEK *poje sam pri sebi* Da polna plamena
ljubezen ognjena
razd'jala me bo —

GOSPA *na stran* To je Tonček!

TONČEK *stoji.* Tiho, tukaj se nekaj majé. Se moram le hitro v utico spraviti, kamor mi je Jerca rekla priti. — Ovbè! Neka ženska je —

GOSPA *posluša.* Da bi ga vendar!

TONČEK *jo ogleduje.* Meni se zdi, da je Nežka.

GOSPA *na stran* Ko bi moj mož zdaj prišel!

BARON *se pokaže doli v dnu teatra.*

TONČEK *se bliža, prime gospo za roko, katera se brani.* Je že, je že, moja ljubezniva Nežka! Na tvoji mehki ročici, na tvojem zdiho-vanju te spoznam — in zastonj moje srce ne bije tako hitro —

GOSPA *tiho* Proč pojd!

TONČEK Če te je usmiljenje proti meni v ta boršt pripeljalo —

GOSPA Pojdi, pravim; Matiček bo kmalu tukaj.

BARON *se bliža in pravi na stran.* Nežka je, se mi zdi.

TONČEK *h gospe* Oh, Matička se ne bojim; saj vem, da njega ne čakaš.

GOSPA Koga pak?

BARON *na stran* Nekdo je pri njej.

TONČEK Al te ni danes baron prosil, da se imaš tukaj znajti? — Sem že slišal, kadar sem za stolom čepel.

BARON *jezen na stran* Tukaj je le spet, ta nesrečni paglavec!

MATIČEK *na stran* Pravijo, se ne sme poslušati!

NEŽKA *na stran* Kako pak že kvasi!

GOSPA *h Tončku* Lepo te prosim, pusti me.

TONČEK Kaj mi boš pak dala za mojo pokorščino?

GOSPA Kaj? — Ti hočeš —

TONČEK Kušni me narprvič trikrat zase in potlej dvajsetkrat za tvojo gospo.

GOSPA Ti se podstopiš?

TONČEK Zakaj ne? — Gnádljivi gospod namesto Matička, jaz pak namesto gospoda. Goljufan ni nobeden tako daleč kakor Matiček.

MATIČEK *na stran* Aj ti tat!

NEŽKA *na stran* Zadosti, da je študent.

TONČEK *hoče gospo objeti.*

BARON *se mednju ustopi, hoče gospo kušniti, pak ravno ujame Tončka, da njega kušne.*

GOSPA *gre na stran.*

MATIČEK *na stran* Lepo nevesto bi bil dobil! *Posluša.*

TONČEK *barona za suknjo šlata.* O jejmene, to je baron! *Beži in gre v utico, kjer je Jerca.*

ŠESTI NASTOP

Matiček, baron, gospa, Nežka

MATIČEK *se bliža.* Zdaj bom —

BARON *meni, da k Tončku govori.* To je za tvojo pokorščino! *Dá Matičku eno za uho.*

MATIČEK Ha! — *Gre na stran in se riba po licu.* Da te vendar! —

— Ni dobro, kadar se preveč sliši.

NEŽKA Ha, ha, ha, ha! *Se glasno smeje na strani.*

BARON *h gospe, katero za Nežko drži.* Tega fanta jaz ne zastopim!

Dam mu eno za uho in on se smeje.

MATIČEK *na stran* Mara on!

BARON Tak zavoljo njega ne bom mogel stopinjice storiti — *H gospe.*

Al za vse to jaz nič ne maram; zraven tebe bom nocoj vse pozabil.

GOSPA *se sili govoriti kakor Nežka.* Menijo?

BARON *jo za roko prime.* Ti se treseš?

GOSPA Me je strah!

BARON *jo hoče na čelo kušniti.*

GOSPA Nikar prenašlo! Kaj menijo, da sem jaz —

MATIČEK *na stran* Lepo, lepo!

NEŽKA *na stran* Začetek je dober.

BARON *jo za roko prime.* To je ročica! Mehka kakor polhek! Moja žena ima leseno proti tvoji.

GOSPA *na stran* Ste ga videli!

BARON In tile prsteci — *Roko kušne.*

GOSPA Tak je tedaj ljubezen —

BARON Ljubezen — je fábulá srca; resnica je užitek, katera me k tebi pripelje.

GOSPA Tak njih gospo nič več ne ljubijo?

BARON Tisto ravno ne; še jo imam rad, al kadar je kdo tri leta oženjen, kaj meniš, ljubezen tako modra rata.

GOSPA Kaj pak hočejo od nje?

BARON Kar v tebi najdem.

GOSPA Kaj vendar?

BARON Kaj jaz vem! Nekaj, kar nase vleče, kar vabi, kar se brani, kar odbija — i kaj vem! — Žené menijo, da je vse storjeno, kadar nas ljubijo. Komaj začnejo ljubiti, tak nas ljubijo in nas ljubijo danes kakor včeraj, jutri kakor danes in tako večno naprej, da smo mi siromaki hkrati siti in lačni.

GOSPA *na stran* Kaj za en nauk!

BARON Zares, Nežka, jaz sem že sam dostikrat mislil. Mi iščemo veselje, katero bi pri njih najti imel, pri drugih, zato ker ga ne znajo vsak dan ponoviti.

GOSPA *z jezo* Tak žené bi vse to storiti imele?

BARON Možje pak nič, meniš? — Pojdi naturo prenaprediti, če moreš.

Naša dolžnost je, da žené dobimo, in njih —

GOSPA Njih dolžnost —

BARON Je nas držati. Ravno to je, kar one pozabijo.

GOSPA Jaz ne bom pozabila.

BARON Jaz tudi ne.

MATIČEK *na stran* Jaz tudi ne.

NEŽKA *na stran* Jaz tudi ne.

BARON *gospo za roko prime*. Tukaj ého odgovarja; bolj tiho govôri.

Tebi ni treba na to misliti; ti si tako lepa, prijetna, priljudna; le malo bolj svoje glave bodi, tak boš narljubeznivejši med vsemi ženami. Nežka, gospod, kakor sem jaz, svojo besedo drži. Tukaj imaš denarje, še enkrat tolikanj, kakor sem ti obljubil. Veselje, katero zdaj pri tebi uživam, mi vse obilno plača. Vzemi še ta prstan in nosi ga za znamenje, da me ljubiš.

GOSPA *se prikloni*. Nežka vse vzame.

MATIČEK *na stran* Al more bolj nesramna bití!

NEŽKA *na stran* Dota je že v rokah!

BARON *na stran* Vzela je; zdaj jo že imam.

GOSPA *posluša*. Nekaj šumi.

BARON Nekdo prihaja; pojdiva ta čas noter v utico, da mimo odide.

GOSPA Brez luči?

BARON *jo s sabo vleče*. Čemu nama je luč? Saj ne bova nič brala.

MATIČEK *na stran* Z njim gre, pri moji duši! — Oh, jaz sem kmalu mislil. *Se bliža*.

BARON *se okoli obrne in vpraša glasno*. Kdo gre mimo?

MATIČEK *glasno* Jaz!

BARON *tiho h gospe* Matiček je! — *Proč beži*.

GOSPA Bom kmalu za njimi prišla. *Gre v utico na desni plati in baron teče v boršt*.

SEDMI NASTOP

Matiček, Nežka

MATIČEK *gleda v temi za gospo, katero za Nežko drži, in za baronom*.

Tukaj noter v utico sta šla, zdaj ju imam! — Neumni možje, kateri druge ljudi najemajo, da bi kaj izvedeli, če jih žené ne goljufajo; vendar minejo cela leta, da nič ne zvedó. Od mene bi se učili, od mene! Jaz sem svojo lažnico kmalu prvo noč še pred poroko zalezal. *Hitro gor in dol hodi*. Vsaj vem pri čem sem — to je dobro, da ne maram veliko zanj.

NEŽKA *se počasi bliža in pravi na stran*. Tako tedaj misliš? Čakaj, mi boš pokoro delal!

MATIČEK Zdaj bom zažvižgal. *Prste v usta vtakne, kakor da bi hotel zažvižgati*.

NEŽKA *se sili tako govoriti kakor gospa*. Kdo je?

MATIČEK *z jezo* Kdo je? Nekdo, kateri si vošči, da bi ga bila smrt zadavila, preden je bil rojen —

NEŽKA Ha! Matiček je!

MATIČEK *jo ogleduje in pravi hitro*. Vaša gnada!

NEŽKA Tiho govôri!

MATIČEK Sam Bog jih je pripeljal! Kaj menijo, kje je njih gospod?

NEŽKA Maram zanj! — Povej mi —

MATIČEK *hitro* In Nežka, moja nevesta, kaj menijo, kje je?

NEŽKA Tak vsaj tiho govôri!

MATIČEK *hitro* Moja lepa, zvesta ženica! — Tukaj v to utico sta se zaprla. Ljudi bom poklical jima bom pustil zagosti in posvetiti.

NEŽKA *mu usta zatisne in pozabi govoriti z gospenjo štimo*. Bodi pameten!

MATIČEK *na stran* Šentaj, Nežka je!
 NEŽKA *z gospenjo štimo* Grozna krivica se ti godi, Matiček.
 MATIČEK *na stran* Bêštija! Ujeti me hoče!
 NEŽKA Midva jima morava povrniti.
 MATIČEK Al čutijo kakšne želje?
 NEŽKA Al jih čutim? — Saj sem ženska!
 MATIČEK Vaša gnada, samá sva — noč je — kdo nama brani?
 NEŽKA *na stran* Kako ti jo bom dala za úho!
 MATIČEK *na stran* To bi bilo fletno, ko bi jaz — —
 NEŽKA Pak me moraš tudi malo ljubiti.
 MATIČEK Njih ljubiti, angelček! — Al še ne vedó, kako grozno jih ljubim?
 NEŽKA *malo jezna* Ne vem, al bi ti verjela.
 MATIČEK *se na tla vrže*. Oh vaša gnada, jaz gorim od ljubezni! Srce mi bo razdejala, če me ne uslišijo.
 NEŽKA Al si pak tudi premislil?
 MATIČEK Vse sem premislil —
 NEŽKA Da ljubezen —
 MATIČEK Naj mi dajo njih ročico!
 NEŽKA *s svojo pravo štimo, mu dá za úho*. To jo imaš!
 MATIČEK Da te zlodej! Ta je bila dobra!
 NEŽKA Dobra! In ta! *Mu še eno dá*.
 MATIČEK Uh! Kaj misliš, za božjo voljo!
 NEŽKA *ga udari skoraj pri vsaki besedi*. »Vaša gnada, jaz gorim od ljubezni. Srce mi bo razdejala, če me ne uslišijo« —
 MATIČEK *se smeje in vstane*. O veselje! O milost! O srečni Matiček! Le tepi ga! In kadar ga boš tako stepla, da bo ves črn, tak vsaj svojega tepenega božčka ljubi — O srečni človek, kateri je od ženskih rok têpen!
 NEŽKA Zakaj si pak gnádljivo gospo hotel zapeljati, priliznjenec? — Skoraj bi se ti bila jaz vdala — to se zastopi, namesto moje gospe —
 MATIČEK Kaj meniš, da te nisem poznal?

NEŽKA *se smeje*. Poznal si me? Čakaj, to ti bom vrnila!
 MATIČEK Narpred me tepeš in potlej si še jezna name. Nežka, to je preveč! Ampak povej mi, kako jaz zdaj tebe tukaj najdem? Menil sem, da si z njim v utico šla.
 NEŽKA Ti si trapež; je bilo nekemu drugemu nastavljeno, pak si se ti ujel. Kaj sem jaz kriva, da se namesto ene lisice dve ujameta?
 MATIČEK Kdo bo pak drugo lisico ujel?
 NEŽKA Njegova žena.
 MATIČEK Njegova žena?
 NEŽKA Njegova žena.
 MATIČEK O Matiček, Matiček! Obesi se! To ti ni noter padlo! — O šentane žené, sam zlodej vas uči! Tak ta je bila? —
 NEŽKA Gnádljiva gospa.
 MATIČEK Al res?
 NEŽKA Boš dobil! *Pokaže z roko, kakor da bi mu hotela za úho dati*.
 MATIČEK O kaj, ti le gladiš — al baron, baron — ta me je préd počil, da sem tri lune videl.
 NEŽKA Prevzetni človek, ponižaj se!
 MATIČEK *doli poklekne*. To je moja dolžnost; na kolena se vržem in spoznam, da sem proti tebi osel.
 NEŽKA *se smeje*. Ubogi baron, kaj si je prizadel —
 MATIČEK — da je svojo ženo dobil. *Zmerom kleči*.

OSMI NASTOP

Baron pride iz dna teatra in gre naravnost proti utici, katera mu je na desni plati. Matiček, Nežka

BARON *sam pri sebi* Ne pride za mano; morebiti je notri ostala.
 NEŽKA *tiho k Matičku* Baron Nalétel.
 BARON *noter v utico* Nežka, si notri?
 MATIČEK *tiho* Notri jo išče —
 NEŽKA *tiho* Ni je spoznal.

MATIČEK Če hočeš, bova ta špas naprej gnala. *Ji roko kušne.*
 BARON *se okoli obrne in méni gospo videti.* Moja žena! Moški pri njej na kolenih! — Ha! Da bi zdaj meč imel! *Se bliža.*
 MATIČEK *gor vstane in govori z debelo štimo.* Ja, srček moj, nikdar ne bo konec moje ljubezni!
 BARON *na stran* Ha, ta je bil danes zjutraj pri moji ženi! *Se na čelo udari.*
 MATIČEK Pojdiva v to utico; saj vedó, da ne morem čakati.
 BARON *na stran* Vsi hudiči!
 MATIČEK *jo pelje proti utici in pravi tiho.* Ga slišiš, kako kolne? *Glasno.*
 Tukaj mi ne bo treba skoz okno skočiti kakor danes zjutraj.
 BARON *na stran* Vse, vse pride na dan!
 NEŽKA *blizu utice na levi plati* Preden noter greva, morajo malo okoli pogledati, če naju nobeden ni čutil.
 BARON *glasno* Nobeden!
 NEŽKA *steče v utico, kjer so Jerca, Gašper in Tonček.*

DEVETI NASTOP

Baron, Matiček

BARON *Matička prime.*
 MATIČEK *stori, kakor bi se bil grozno ustrašil.* Gnádljivi gospod!
 BARON *ga spozna.* Há, bēštija, ti tukaj? *Ga prime za roko.*

DESETI NASTOP

Budalo, Matiček, baron

BUDALO Al me nisi k-klical?
 BARON Kdo je?
 BUDALO Jaz, B-Budalo.
 BARON Ravno prav. Držite ga!
 BUDALO K-koga?
 BARON To bēštijo!

BUDALO Jaz — jaz nisem za to g-gor vzet.
 BARON Držite ga, al vas ubijem!
 BUDALO *prime barona.*
 BARON Osel! *Ga od sebe pahne.*

ENAJSTI NASTOP

Poprejšnji, Žužek, Zmešnjava

ŽUŽEK Meni se zdi, da je baron. Kaj neki vpije?
 BARON Kdo je?
 ŽUŽEK Vaša gnada, jaz, jaz.
 BARON Žužek. In drugi?
 ŽUŽEK Zmešnjava.
 BARON Žužek, kje so?
 ŽUŽEK Tukaj.
 BARON *ga za roko prime in mu poda Matičkovo roko.* Naj primejo tega človeka in naj ga trdno držé. Zmešnjava — *Ga išče.*
 ZMEŠNJAVA Tukaj —
 BARON *ga pelje k utici na levi plati.* Oní naj stojé pred to utico in naj nobenega ven ne pusté.
 BUDALO Ha, ha — gnádljivi g-gospod so!
 BARON Tiho, živina! — *K Matičku, jezo nazaj drži.* No, Matiček, mi boš odgovoril?
 MATIČEK Bom moral, vaša gnada. Oní znajo vsem zapovedati, le sami sebi nič.
 BARON *z nazaj držano jezo* Sam sebi nič!
 ŽUŽEK *na stran* Ima pač prav.
 BARON Jezičnik! — *Le sekaj, le sekaj jo, besedo —* Kajj e bila za ena ženska, katero si v utico peljal?
 MATIČEK Kdaj?
 BARON Zdaj, ravno zdaj.
 MATIČEK Tisto pač. Je bila — ena ženska —
 BARON Ste slišali, gospodje?

ZMEŠNJAVA *se čudi*. Slišali smo.

BARON In kaj za ena ženska?

MATIČEK Ena, katera me prav rada ima.

BARON *k drugim* Ste zastopili?

BUDALO *se čudi*. Hm, hm!

BARON Al le-ta ženska ni že s kom drugim zvezana?

MATIČEK En velik gospod je imel en čas z njo opraviti, pak se je naveličal; zdaj ji jaz bolj dopadem.

BARON *hitro* Bolj do — — *Se ujame in nazaj drži*. V tej reči on pravico govori; zakaj, gospodje, kar to zadene, je že ona sama obstala.

BUDALO O-obstala?

BARON Pregreha je očitna; zdaj mora tudi grešnica na dan priti.
Gre v utico.

DVANAJSTI NASTOP

Poprejšnji, razen barona

ZMEŠNJAVA To je prav!

ŽUŽEK *k Matičku* Kaj si storil, ljubi moj sin?

MATIČEK Enega norca!

TRINAJSTI NASTOP

Poprejšnji, baron, Tonček

BARON *govori v utici in nekoga ven vleče, katerega ne pozna*. Vse je zastonj, zastonj se braniš; tvoja ura je prišla! Ven, le ven! *Tončka ven zvleče*. Moja sreča je, da z njo otrók nimam! — Jaz bi jih zadavil.

TONČEK Kaj mi hočejo, za božjo voljo!

MATIČEK Tonček!

BARON Fant!

ŽUŽEK Ha, ha!

BARON *ves srdit* Že spet ta prekleti fant! *K Tončku*. Kaj si notri delal?

TONČEK *s strahom* Sem se skril, ker sem se njih bal.

BARON Budalo, pojdite vi noter in pripeljite jo ven!

BUDALO K-koga?

BARON Mojo ženo.

BUDALO Kaj njih g-gospo iščejo? *Budalo gre v utico.*

ŠTIRINAJSTI NASTOP

Poprejšnji, razen Budala

BARON Bomo videli, da ni fant sam noter bil.

TONČEK Saj bi se tudi bal sam biti.

PETNAJSTI NASTOP

Poprejšnji, Budalo in Gašper

BUDALO *nekoga ven vleče, kateri se še ne vidi*. Naj le pridejo, vaša gnada; saj se ve, k-kdo je.

GAŠPER Če je kaj falênega, naj Matička primejo. Jaz sem nedolžen.

MATIČEK Gašper!

BUDALO G-Gašper!

BARON Al vas hudič moti? *Hoče v utico iti*.

ŽUŽEK Naj mene pusté, vaša gnada. Ta reč ni sama na sebi. *Gre noter*.

BUDALO Ta reč je zelo zm-mešana.

ŠESTNAJSTI NASTOP

Poprejšnji, Jerca, Žužek Jerco ven vleče

ŽUŽEK Nič naj se ne bojé, vaša gnada, jaz jim dober stojim, da se jim ne bo nič hudega zgodilo.

JERCA *pride z lučjo ven vsa boječa*.

Čez čas se zaslišijo godci in neke luči zmerom bliže prihajajo.

MATIČEK Jerca!

BARON Peklenske pošasti! Kaj se godi? — Godci — Ta svetloba —

Poprejšnji, Nežka, vetrnico pred obrazom drži

BARON Ha, tukaj je le! *Jo popade za roko.* Gospodje, po tem, kar ste slišali in videli, boste zdaj obsodili, kaj taka žena zasluži.

NEŽKA *poklekne in pusti glavo dol viseti.*

BARON Vse zastonj!

ŽUŽEK *poklekne pred baronom.*

BARON Vse zastonj!

VSI *pokleknejo.*

BARON In ko bi vas sto bilo!

OSEMNAJSTI NASTOP

Poprejšnji, gospa pride iz druge utice, potem fantini z gorečimi baklami in godci

MATIČEK *migne godcem, da imajo jenjati.*

GOSPA *se vrže pred baronom na kolena.* Vsaj jaz bom sprosila!

BARON *vidi gospo in Nežko.* Ha! Kaj je to?

BUDALO Tukaj so g-gnâdljiva gospa.

BARON *hoče gospo vzdigniti.* Ti si bila? *Milo kakor kdo, kateri prosi.*

Bom moral za odpuščanje prositi?

GOSPA Na mojem mestu bi bil ti rekel: vse zastonj, vse zastonj! In jaz ti danes tretjič odpustim. *Vstane.*

NEŽKA Jaz tudi. *Vstane.*

MATIČEK Jaz tudi. *Vstane.*

VSI *vstanejo.*

BARON Hotel sem vam oči zbrisati in vi ste z mano ravnali kakor z otrokom.

GOSPA Al ti je žal?

BARON *k Nežki* Tvoje pisemce —

NEŽKA So gnâdljiva gospa diktirali.

BARON Tak sem njej odgovor dolžan. *Gospe roko kušne.*

GOSPA Vsakemu svoje! *Dâ mošnjo denarjev in prstan Nežki.*

NEŽKA Matiček, poglej!

MATIČEK Bravo! Namesto ene dote imam zdaj tri.

TONČEK *poklekne.* Meni — odpuščanje!

BARON *s smehom Tončku* Ti si že dobil, kar ti sliši. *Pokaže z roko, da mu je za uho dal.*

TONČEK Jaz?

MATIČEK Vaša gnada, na moja lica: tako zna gospôda pravico deliti.

BARON *s smehom* Na tvoja lica? — Ha, ha, ha! — Kaj ti praviš, žena?

GOSPA Ljubi moţ, vsakdanje ljubezni si se naveličal; vsaj danes boš moral spoznati, da moja ljubezen proti tebi ni bila vsakdanja. Zana prej bom vedela tvojo nauk dopolniti.

BARON *ji roko kušne.* Današnji dan je zame dober nauk — Ljuba moja, povej mi, kaj ti je noter padlo, da si se z godci in v taki svetlobi prikazala?

GOSPA Jaz — jaz sem jih tukaj našla.

MATIČEK *k baronu* Vaša gnada, onî so se hoteli namesto mene oženiti.

Za to dobroto sem jim godce in te prijatelje najel.

BARON *k Matičku* Tak ti moram hvaleţen biti. Vi godci, pri meni ostanite; dokler se Matiček ţenil ne bo, mi ne hodite iz grada!

ŽUŽEK Kake tri al štiri dni naj počakajo, vaša gnada, če smem prositi. Sem pisal na Gobov grad po svojo Smrekarico; jaz in moj sin se bova naenkrat ţenila.

BARON Tudi prav, tudi prav.

MATIČEK Zdaj jo imam, če kateri človek more kdaj reči, da jo ima. Juhe! — Neţka, vesela bodi! Kaj se sramuješ kakor kmečka nevesta?

Godci zagodejo

MATIČEK *poje*

Zdaj zapojmo, zdaj ukájmo!

Eden drug'mu ogenj dajmo!

Jeza, žalost, le na stran!

Dan's je moj veseli dan.

TONČEK *poje* Žalostna je duša moja,
misli moje so v Ljubljani.

JERCA *poje k Tončku* Tiho bodi, jaz bom tvoja,
le ostani, le ostani!

VSI Zdaj zapojmo, zdaj ukajmo!

MOŽJE Eden drugmu }
ŽENE Ena drugi } ogenj dajmo!
Jeza, žalost le na stran!
Dan's je moj veseli dan!

NEŽKA *poje k baronu* Brez zamere, vaša gnada!
Kar sem st'čila, nisem rada,
pak sem mogla — take smo!
Mi dekliči in ženice
za moža in za petice
tako le se mujamo.

GOSPA *poje* Brez zamere, vse smo take,
lepe, zale korenjake
me štemámo, ljubimo.
Če le vendar ni drugači,
kadar se ljubezen spači,
vam, možaki, zveste smo.

BARON *poje* Povasuje vsaka rada,
al je stara al je mlada,
zlasti če je mož neslan.
Potrpimo! Kaj se hoče? —
Kadar pak že ni mogoče,
pak mahnimo tud' na stran!

NEŽKA *poje* Le mahnimo! — Al zadeli,
da bi zlodja v sêb' imeli,
nič ne bodo, da vedó!

MATIČEK *poje*

VSI
MOŽJE
ŽENE

O možje, ste pravi tiči,
al vas vendar mi, dekliči,
kadar hoč'mo, ujamemo.

Je 'n fantič, k' rogé nam stavi,
njemu se Ljubezen pravi,
tisti repetnice ima.
Veš zakaj? — Zato da lože
z ene do te druge rože
sem in tja frfult zna.

Zdaj zapojmo, zdaj ukajmo!

Eden drugmu }
Ena drugi } ogenj dajmo!
Jeza, žalost, le na stran!
Dan's je moj veseli dan!

Konec

SLOVARČEK

manj znanih, v knjižni rabi večinoma nedovoljenih ter tujih izrazov, besednih zvez in oblik

Alkófa vdolbina v steni
am iti, am tikati brigati, zadevati, tikati se
An das löbliche Gericht &c. &c... Častitemu sodišču itd. itd., Andrej Zakrilovic proti pobiraču davkov v Babji dolini zaradi protipostavnega odvzema

An das löbliche Ortsgericht... Častitemu krajevemu sodišču Haberburške gosposke – Jurij Kopriva, bivajoč v vasi Globoko, nekdanji podložnik, proti Matiju Zatičniku zaradi povračila odškodnine za izboljšavo zemlje

An Seine Hochfreiherrliche Gnaden... Njegoví preblagorodni milosti itd., Marija Smrekarica, ključarica na Gobovem gradu, proti N. N., po domače Matičku, vrtnarju oziroma hišniku pri spoštljivo omenjeni njihovi milosti, v zadevi medsebojnega in obljubljenega zakona

árzat žep

Baróka lasulja
bárt krat
bedéneec mozolj
béštija žival, zverina, psovka: hudoba
bérsa kanec na vinu; **bérso** napraviti zmedo narediti
biti doli zaiti
bokal stara votla mera za tekočine, nekako poldrug liter
bóršt gozd, **bórštek** gozdiček
brihten bistroumen, pameten

Cáker, v caker hoditi družiti se s kom
cédele listek
ceremoníja obred, opravilo
címer soba

cinkepínka zaponka

Čez dati izročiti, prepustiti; **čez koga kaj imeti** imeti kaj zoper koga
čga čigav

Dálej dlje; dalej ne upam ne zaupam več
dámi domov
dato non concessio recimo, da je tako, četudi ne priznamo
Den Einspruch der obbenannten... Zadeva ugovora zgoraj omenjene Marije Smrekarice proti poroki večkrat omenjenega Matička N. N.

Die Hochzeit des Figaro Figarova svatba
dispensacion pro hoc casu spregled za ta primer

dober stati jamčiti, porok biti, zagotoviti
dobro stati dobro se imeti, premožen biti
dol udariti odbiti, odkloniti
doktáriti pravega doktorja igrati, nastopati kakor odvetnik
dóktorstvo odvetništvo, pravništvo
dopasti ugajati, všeč biti
držati koga za kaj imeti, šteti koga za kaj

E comme pa še kako
ého odmev

Falén napačen
falíti manjkati, nedostajati
fláša steklenica
fléten prikupen, ličen, zal, ljubeč, lep
fóls (izgovori: fovš) nevoščljiv, zaviden

Glaž kozarec; **glažek** kozarček, čašica
glih enak; **glihati se** skladati se, ujemati se

gnada milost, **gnádljiv** milosten
gor deti razbiti; vrata gor deti – ulomiti, s tečajev vreči
gor držati se pritoževati se
gor gledati paziti
gor postaviti napisati, sestaviti, narediti
gor priti v navado priti, prikazati se, prijeti se
gor vzet biti nastavljen biti
goričeváti kramljati, govoriti
grad, na grad koga dejati zapreti koga na gradu, vreči ga v grajsko ječo
grévenga kesanje
gruntna gosposka zemljiška gosposka
gvant obleka
gvišno gotovo

Héntaj šentaj

In praxi v praksi
interfát žensko spodnje oblačilo, nekakšna srajca

Jaga lov
jémenes jojmene
jénjati nehati, končati
justiciále del sodnih taks, ki so imeli do njih pravico justiciarji, strokovno izšolani pravniki, zaposleni pri graščinskih sodiščih

Kahla z rožami cvetlični lonček
kamizólica telovniček, jopič
kancelír vodja pisarne; tu: graščinski oskrbnik
kancelíja pisarna
kant, na kant koga dejati komu imovino na dražbo pognati, ker ni mogel poravnati dolgov

kekljáti jecljati; **kekljávec** jecljač
klobuk na tri dežele pokrivalo s tremi rogli, ki se je nekoč z njimi pokrivala gospoda
klófrža pomečkan klobuk, klafeta
kmalu takoj, precej
komedíja gledališče
korajžen pogumen
krancelj venec
krepáti poginiti, crkniti
kresíja okrožni urad, urad, ki naj bi podlož-

nikom nudil pravno zaščito zoper samovoljnosti zemljiške gosposke
križ narediti podkrižati se; kdor ni pismen, se podpiše tako, da nariše s pisalom znamenje križa, a priča mu pri tem vodi roko
krišpati glavo kodrati lase
krščenica služkinja, dekla
Kupido starorimski bog ljubezni (Ljubezen), upodobljen kot deček z lokom in tulcem s puščicami

Latérna svetilka
ljúbíček, ljubček
ljubka, ljubica
lónati plačati
lušno ljubko, veselo, zabavno, prikupno, prijazno
lušt veselje

Májninga mnenje
Marija Smrekarica, Beschlusserin zu Schwammburg... Marija Smrekarica, ključarica na Gobovem gradu, zoper N. N., po domače Matička itd. itd. v zadevi medsebojnega in obljubljenega zakona
marš koračnica
mítenski najemniški
muja trud; **mújati se** truditi se, prizadevati si

Naprej metati očitati
naprej pisati predpisati
naprej priti zgoditi se, primeriti se
naprej stati komu kaj čakati koga kaj
naprej vzeti skleniti, začeti, lotiti se
naprejpóstavljeni predstojnik
neposajén razposajen, neugnan
noter nesti donašati, koristiti
noter pasti v glavo pasti, domisliti si, spomniti se
noter položiti vložiti, besedo – priporočiti

Obljuba zaroka
obnoréti ponoreti
obstati priznati
odgovarjati se zagovarjati se
oní (onikanje) nekoč ljudje nižjega stanu gospode niso vikali, marveč so jo onikali, ogovarjali z oní

opáden prepadel, osupel
oštarfja gostilna, krčma
ovbè ojoj, jojmene

Peršóna oseba

petica novc za pet krajcarjev
podveza svilen trak, ki si je baronica z njim podvezovala nogavice

podsópati se upati se, drzniti si

pórték ženski čelni okras

potróštati potolažiti

prélaz nekakšna pručica, pritrjena k plotu, da stopiš nanjo, kadar ga prestopaš

prefékt gimnazijski vzgojni vodja

pregovor ugovor

prepírenga prepir, spor, zdraha

prepísati se zmotiti se pri pisanju

pretúmpast preveč top

priglíha primera, prispodoba

priglíhati primerjati, vzporejati

prímščina dajatev, ki jo je moral plačati podložnik svoji gosposki, ko je po predniku prevzel posestvo

prišpárati prihraniti, privarčevati

Rájniš renski goldinar

rájtenga račun

rátati postati, uspeti, posrečiti se; **ratováti** postajati

répar novc za 4 krajcarje; ime od tod, ker je bila na njem v grbu solnograškega škofa vtisnjena repa

revérz pismena obveza, potrdilo

rihtni sodni

rínka kolobar, obroč; **v rínke hoditi** v kolobarjih, krogih hoditi

roko držati pomagati, na roko iti

Sesión sodna obravnava, zasedanje

skazati izkazati, dokazati

skópati okopati; tu: vreči v vodo, ki teče nekje tam ob hiši; dejanje izvirnika se godi namreč ob mlinu in v njem, tik hiše pa je speljana mlinščica, ki žene mlinska kolesa

skuštráti zmršiti

slíšati komu kaj pripadati, last biti, iti komu kaj

sold star denar, 6 soldov – 4 krajcarji

sorta vrsta: **druge sorte** drugačen, različen;

vse sorte vsakvrsten

spravljati pospravljati

sub conditione expressa s posebnim, izrecnim pogojem

suplíka prošnja

svínja packa, tintni madež

Šentaj presneto; **šentan** presnet

šnóbre sunek v nos

špas šala; **špasati (se)** šaliti se, norčevati se

špégel ogledalo, zrcalo

šríbar pisar

štemàn ponosen

šténgé stopnice

štíma glas

štímáti rad imeti, ljubiti, obrajtati

štíbeljc sobica, izbica, kamrica

švígati se pariti se

Tápáti tipaje tavati

tríjáci binkošti

tróštati se nadejati se, upati

Ut censeo stulti habemur mislim, da nas imajo za norca

Vakánce počitnice

veksi večji

Velésovo zaselje pri Cerkljah na Gorenjskem, nekoč je bil tam znamenit ženski samostan

ven pasti končati, izteči se, izpasti; **ven priti** priti na dan, postati javno

vétrnica pahljača

viža način

voščíti želeti

Z mirom pri miru, v miru

zadržanje vedenje

zahajati koga zalezovati koga

zaljubljena jeza ljubosumnost

zamérkati zapisati, zapomniti si

zanesti prizanesti

zapópádek vsebina

zarígljáti zapahnniti, z zapahom zapreti; tu: zakleniti

zastópiti razumeti

zašáfati ukazati, zapovedati, naročiti; **zaša-**

fati s kom razpolagati s kom

zazdévati se dozdevati se

zažíhrtati zagotoviti

zbrihtati se predramiti se, spregledati, spámetovati se

zbroditi izklepetati, izblebetati

zelena miza miza v uradu; tu: sodišče

zgledovati pogledovati

zglíhati pogoditi se

zírati se zmotiti se

zmisliti pomisliti

zvíjač navihaneč, prebrisanec, pretkanec

Žarek žerjavica

žličnik otepek; **suknja na žličnike** suknja na škrice, na otepké, frak

žnora vrvica, trak

žold vojaščina, vojska

SPREMNA BESEDA

Alfonz Gspan

*Komu Matiček, Micka, hči župana,
ki mar mu je slovenstvo, nista znana?*

Prešeren, Napis na Linhartovem nagrobniku

Kdor v naših časih prisostvuje uprizoritvi Linhartovih veseloiger – dvodejanke Županova Micka in peterodejanke Veseli dan ali Matiček se ženi – ali pa ju bere, se gotovo ob zapletanju in razpletanju veselega dejanja, ob smešnih položajih ali pa krepko zastavljeni besedi prisrčno zabava. Skoraj nujno pa je, da presliši tudi marsikaj takega, kar pred 175 leti, ko sta komediji nastali, ni bilo le prijetno kratkočasje in lahkotna zabava, marveč je bilo tudi ostra satira, hudo očitjanje in obtožba. Kajti pisatelju je šlo gotovo tudi za to, da skozi smeh razglasi resnico, da pouči, zbudi vest in zavest, odpre oči, da podrži svojim sodobnikom zrcalo: še bolj kakor svojih osebnih napak naj se zavedó popačenih razmer, razvad, izkrivljenih nazorov in naj jih skušajo odpraviti. Da bomo po možnosti čim bolj živo občutili, kar so občutili Linhartovi sodobniki, naj poskusimo ob kratkem očrtati njegovo dobo in življenje ter označiti njegovo delo in pomen v razvoju slovenske kulturne, posebej literarne preteklosti. Temu namenu naj služi še približanje njegovega jezika našemu, kakor tudi na koncu dodani slovarček.

Letnica 1789 pomeni v človeški zgodovini važno prelomnico. V tačas najbolj omikani deželi – v Franciji – podrè meščanstvo ob pomoči kmetov in delavstva stari, trhli fevdalni red. O veliki buržoazno demokratični revoluciji, ki izbruhne 14. julija z navalom na pariško jetnišnico Bastiljo, simbol samodržke tiranije, se zamajejo temelji tudi

drugim absolutističnim vladavinam, vendar se združenim silam politične reakcije za zdaj le-tod še posreči preprečiti spremembo družbenega reda. Dramatski potek dogodkov na Francoskem razgibava po vsem svetu misleče ljudi in jih sili, da se opredeljujejo ali za demokracijo ali proti njej. Zato ni naključje, da pride tudi pri nas – sicer le na kulturnem področju – do značilnega dogodka, ko peščica izobražencev pod Linhartovim vodstvom izsili slovenščini vstop v ljubljansko plemiško gledališče, tja, kjer sta si edino nemščina in italijanščina že od začetka lastili domovinsko pravico. Da časovni sovpad obeh dogodkov ni popolnoma naključen, pač pa da obstoji med njima nekakšna notranja zveza, je gotovo, saj je bilo to pogumno dejanje izraz pričakovanj, da bo véliko vrenje v znamenju enakosti, bratstva in svobode prineslo tudi Slovincem pogoje za njih hitrejši vsesplošni napredek.

Kako naj si danes predstavljamo razmere, kakršne so vladale pri nas ob Linhartovem času? Če je, recimo, tedaj popotoval tujec skozi našo deželo, je moral dobiti glede narodnostnih razmer zelo čudno podobo. Povsod po vaseh je bilo slišati samo slovensko govorico, vtem ko so delali večji kraji, posebno Ljubljana, glavno mesto Kranjske, videz, da si na Nemškem. Mestno prebivalstvo, ki so ga sestavljali največ obrtniki in trgovci, je zaradi maloštevilnejšega plemstva, višje duhovščine in uradništva govorilo nemško, ker je bil to uradni, učni, poslovni in pogovorni jezik vladajoče družbe; zaradi kupčijskih zvez z Italijo pa je bilo med trgovci slišati tu pa tam tudi laško. Slovenščina po mestih je bila jezik le služinčadi in je imela v očeh gospode kaj malo veljave. Šteli so jo za zanemarjeno, neomikano, nesposobno za izražanje v salonih, med izobraženci, skratka – v boljši družbi in za višje namene. Tako je bila v jezikovnem pogledu dežela razcepljena na dve: na manjšino, ki je govorila nemško, in na veliko slovensko večino, ki so jo sestavljali pretežno kmečki podložniki. Medtem ko so višji sloji imeli možnost udeleževati se kulturnega življenja, so ljudske množice v tem pogledu živele le ob tistem, kar so si iz primitivne lakote po lepem same ustvarile ali kar so dobile samo za versko-moralno vzgojo od dokaj zaostale, malo razgledane podeželske duhovščine.

Vendar je čas tudi Slovence, ki smo bili s Čehi, Slovaki, Hrvati, Madžari in deloma s Srbi, Poljaki in Romuni že stoletja vključeni v isto mnogonarodno absolutistično monarhijo z nemško vladarsko hišo, nujno silil k odpravi zamudništva in zaostalosti. Po vojaških neuspehih, ki jih je Avstrija utrpela okrog srede 18. stoletja, se je pokazala potreba po temeljiti preosnovi države, tembolj ker se je povsod v soseščini kazal

gospodarski, politični in kulturni napredek in se širile nove ideje. *Razsvetljenstvo*, usmerjeno v reševanje predvsem praktičnih nalog na vseh področjih javnega in zasebnega življenja, je odvrčalo človeka od pasivne vdanosti v usodo in od vere v onstranstvo. Sililo je izobražence h kritiki obstoječih razmer, k razmišljanju, kako urediti življenje, da ne bo med visokimi in nizkimi takega prepada, da bodo ljudje živeli po naravnih zakonih, ne pa po preživelih navadah, predvsem pa da bo napredovalo gospodarstvo. Ker sta se plemstvo in cerkev, nosilca fevdalnega reda, izkazala nedorasla novim nalogam, je vzela oblast v svoje roke centralistično organizirana absolutistična monarhija. Šlo je za postopni prehod od fevdalnega h kapitalističnemu načinu proizvodnje. Da bi država, ki naj bi ji vladal filozofsko izobražen, samo za javno blaginjo vnet monarh, oslabilo plemstvo, okrepila pa kmeta kot proizvajalca osnovnih dobrin in meščana kot njih predelovalca in razpečevalca, je bilo treba odločno začeti z reformami na vseh področjih. Ukiniti je bilo treba vrsto starih predprav, poskrbeti za obilna gmotna sredstva, postaviti na noge udarno vojsko in zanesljivo uradniško upravo, preurediti šolstvo, sodstvo, zdravstvo, a razrahljati podložniške spone, olajšati tlačanska bremena, primorati cerkev, da bo podpirala reforme itd. Zanimivo in naravno je, da so bili prvi oznanjevalci teh novih idej pri nas priseljeni tujci, zaposleni pri rudnikih, v zdravstvu in šolstvu.

Temu splošnemu prizadevanju po hitrejšem napredku se je pri narodih, ki so v razvoju zaostali, ker niso imeli lastne državnosti, pridružilo še *prerodno gibanje*. To je nastalo iz razsvetljenstva kot njegova nujna posledica. Potreba po izobrazbi in omiki čim širših ljudskih množic je terjala uveljavljanje ljudskega jezika v javnem življenju, četudi se je država zaradi poenostavitve poslovanja trudila uvesti povsod le nemščino kot uradni jezik. Toda ta germanizatorski pritisk je izzval na eni strani odpor ter prebujo narodnega ponosa in zavesti, na drugi strani pa je sama praksa primorala državo, da je dopuščala rabo nemških jezikov. Kako naj bi npr. seznanjali državljane z novimi odredbami samo v jeziku, ki ga ti ne razumejo? Zato je vlada, rada ali ne, morala skrbeti za prevode najvažnejših predpisov v žive ljudske jezike. Ali pa vzemimo osnovno šolstvo, ki je postalo obvezno za vse otroke (1774). Če naj se državljani že v osnovni šoli nauči nemščine, mu je treba vsaj na prvi stopnji pouka pomagati z materinščino, a za to so spet potrebni nemški učbeniki. Ta protislovja so navedla posamezne izobražence, da so začeli upoštevati materinščino, jo študirati in da so jo vzljubili. Lotili so se njene nege z namenom, da

bi jo uporabljali pri pisanju učbenikov ali poljudnopoučnih knjig, pa tudi strokovnih in leposlovnih del. Porodila se je misel, da bi bilo treba spodnesti stari predsodek, da je slovenščina primerna kvečjemu za pisanje nabožnih knjig, preskusiti njeno uporabnost na vseh literarnih področjih, jo razvijati in se slednjič spustiti v plemenito tekmo z narodi, ki imajo že bogato razvito slovstvo.

Iz odpora proti vsiljevanju nemščine je prišel prvi na te misli redovnik Marko Pohlin, nato pa še drugi, tako da se je izoblikovalo sčasoma več prerodnih središč: Pohlinov meniški, Japljev janzenistični krožek, Kumerdejeva jezikoslovna akademija in Akademija delovnih (obnovljena Academia operosorum) ter omizje Žige barona Zoisa. Najvažnejši je bil slednji, saj je iz drugih krožkov pritegnil najbolj vnete in nadarjene sodelavce, ki je bil med njimi tudi naš odlični zgodovinar in prvi dramatik Anton Tomaž Linhart.

Kakor je bila večina najvidnejših preroditeljev mestnega ali malomestnega porekla, tako je bil tudi Linhart malomeščan. Rodil se je v Radovljici 11. decembra 1756. Oče mu je bil tja priseljen moravski Čeh, po poklicu nogavičar, mati vdova po graščinskem oskrbniku, domačinka iz stare, ugledne bavarske hiše. Družina je bila velika in je živela od marljivega dela, tako da je Anton že kot otrok opazil razlike v življenju grajske gospode, duhovščine, meščanov in okoliških kmetov. Šolal se je najprej doma in pokazal tolikšno nadarjenost, da so ga poslali na ljubljansko gimnazijo (1767–1773), ki so jo vodili jezuiti. Odlikoval se je v jezikih, zgodovini, zemljepisu in celo v lepopisu. Predstavljal si je, da so samostani zatočišča miru in znanosti, zato je nameraval sam postati jezuit. A red je bil razpuščen (1773), zato je najprej končal licej, nato pa je vstopil v cistercijanski samostan v Stični. Vendar je po dveh letih (1778) razočaran izstopil, s pomočjo zvez odpotoval na Dunaj in študiral finančne, policijske in trgovske vede ter se tako usposobil za uradnika. Po vrnitvi v Ljubljano (1780) je sprva zastoj čakal na primerno službo in se moral zadovoljiti z začasnim mestom arhivarja pri škofu Herbersteinu (1781), najodločnejšem zagovorniku Jožefovih cerkvenih reform. S škofom pa se je sprl in kmalu nato slednjič le dobil skromno uradniško mesto kresijskega protokolista (1783). Tu je razvil vse sposobnosti in se trudil z vnebo in sposobnostjo opozoriti nase. Postal je knjižni revizor, po opravljenem izpitu pa kresijski šolski komisar (1776). Tačas se je poročil s hčerjo ljubljanskega gostilničarja, ki mu je rodila dve hčerki. Ob preosnovi državne uprave je dosegel položaj, ki si ga je davno želel: postavljen je bil za tajnika deželne

vlade (1791). Začel si je graditi lastno hišo, toda zadela ga je srčna kap (14. julija 1795). Tako je še ne devetintridesetleten omahnil sredi vsestranskega dela v smrt.

Usodnega udarca za naš prerod se je najbolj zavedel Zois, saj je o dogodku zapisal tole: »Medtem je Ljubljana izgubila [...] moža, ki je z njim pokopan največji kranjski genij, sekretarja Linharta [...] Z njim izgubljam literarnega prijatelja in kritika, ki mi je bilo občevanje z njim edini oddih in veselje, ter z žalostjo gledam nedokončano delo Zgodovino Kranjske, od katere sta izšla le dva zvezka, tretji leži v osnutku, četrti pa z avtorjem pod zemljo.« Te Zoisove besede povedo, kako so Zois in njegovi sodelavci cenili Linharta, označujejo pa tudi zelo jasno njun medsebojni odnos. Ker je bil baron res v mnogočem mentor Valentinu Vodniku, je dolgo veljalo mnenje, da je tako vodil in usmerjal tudi Linharta. Navedene besede pa dopuščajo trditve, da je Zois le spočetka vplival nanj posebno s tem, da ga je pritegnil med svoje sodelavce, potem pa je Linhart Zoisa duhovno prerasel, ker mu ni bil le literarni prijatelj, marveč tudi kritik, kar bi pomenilo, da sta soglašala predvsem v vprašanjih našega preroda, v družbenih nazorih pa sta se razhajala, a si kljub razlikam v mišljenju odkrito izkazovala prijateljstvo in spoštovanje.

Kakšna je bila Linhartova literarna pot in kako so se razvijali njegovi nazori?

Na gimnaziji, ko je mislil še na redovniški poklic, ga je že veselilo leposlovje. V tem času se je namreč udeleževal govorniških in pesniških vaj ter se poskušal z nemškimi in latinskimi verzi in prozo. Privabljal so ga tudi jezuitske gledališke igre, dokler jih oblast ni prepovedala. Po prihodu na Dunaj je prišel v stik z velikim svetom in se seznanil s sodobnimi literarnimi tokovi. Pod vplivom nemške viharne književnosti je spisal tragedijo v petih dejanjih *Miss Jenny Love* (1780). Tiskali so mu jo na Bavarskem, v Augsburgu, in se je bal, da mu jo bodo v Avstriji prepovedali. Delo ima na sebi še mnogo začetniškega, zato tudi ni bilo uprizorjeno in ni vzbudilo zanimanja. Hkrati je pisal pesmi in pripravljaval izdajo zbirke. Po vrnitvi v Ljubljano je res objavil tu pesniški almanah *Blumen aus Krain für das Jahr 1781* (Cvetje s Kranjskega za leto 1781) in se z njim pomeril z dunajskim muznim almanahom kakor tudi z našimi Pisanicami. Medtem ko štiriindvajsetletni pesnik čvrsto drži korak z dunajskimi pesniki, je slovensko zbirko občutno prekosil tako s talentom kakor po literarni smeri. S knjižico, ki vsebuje nekaj prevodov ali predelav iz italijanščine, latinščine, slovenščine in franco-

ščine, lep filozofski sestavek v prozi in okrog 40 izvirnih pesmi, je hotel po lastnih besedah opozoriti Nemce, da v njegovi domovini kljub neugodnim razmeram le uspeva tudi poezija. Tako je torej hotel iz pokrajinskega domoljubja prispevati delež k tako že bogati nemški književnosti. Že pridobljeni literarni sloves mu je odprl vrata v znanstveno društvo Akademijo operosov, pri katere obnovitvi je z veliko vnemo sodeloval in ki si je od nje obetal živahnega kulturnega razmaha. Družba je že po nekaj mesecih zadremala, koristila pa mu je vsaj s tem, da je prišel v tesnejši stik najprej s Kumerdejem, po njem pa z Žigo Zoisom.

Ko je Zois prijateljsko sprejel Linharta v svoj krog, je devet let mlajši književnik še zmerom čutil potrebo po ustvarjanju v nemščini. Tačas je ravno končal novo tragedijo, ki je zanjo zajel snov iz ameriške osvobodilne vojske. Že je bilo dogovorjeno, da bo žaloigro založil Zois, vendar do tega ni prišlo, ker je Linhart pač spoznal, da je treba pomagati Slovencem, in se je priključil preroditeljem. Da bi bil samo zaradi te jezikovno-kulturne preusmeritve požgal vse dosegljive primerke svoje prve drame oziroma pesniške zbirke, je malo verjetno, pač pa se je to zgodilo najbrž zaradi samokritičnosti, spoznanja, da so objavljene reči prenedozorele, da je z objavo dveh Horacu pripisanih podvržkov nasledel literarni potegavščini, a tudi ker mu je bila hvalnica Herbersteinu zdaj mučna.

Odločitev, da bo odslej posvetil vse svoje moči delu za slovenski prerod, je bila silno važna, saj je s tem gibanje pridobilo zase takrat najbolj nadarjeno in razgledano osebnost. Prvi očitni korak v to smer je bil storjen tako, da sta s Zoisom začela z na prvi pogled malo važnimi poskusi. Zois, ki je v mladih letih študiral v Italiji in se tam ukvarjal z italijansko verzifikacijo, je bil med drugim velik ljubitelj laške opere in je soodločal pri najemanju potujočih italijanskih igralskih družb za gostovanja v ljubljanskem stanovskem gledališču. Posebno vesel je bil, če so ti operni pevci kdaj med predstavo zapeli katero od najprivlačnejših arij v slovenskem prevodu, ki ga je oskrbel spočetka sam, potem pa skupaj z Linhartom. Občinstvo je te poskuse navdušeno pozdravljalo, a tudi pevci so se uspeha veselili. Ena takih Linhartovih slovenskih pesmi je 1782. leta prišla na uho dunajskemu dvornemu pesniku Italijanu Pietru Metastasiju in ta se je navdušil za slovenščino, ki se mu je po blagoglasnosti zdela zelo blizu italijanščini. Ta merodajna sodba je v naših preroditeljih še podžgala delovno vnemo in tako se je pri Zoisu, ki ni varčeval ne s časom ne s sredstvi, saj je bil presrečen v

družbi svojih sobesednikov in je rad zanje nabavljajl vsakovrstne literarne pripomočke, skoval prenekateri važen prerodni načrt, ki je pri njega uresničenju odločilno sodeloval tudi Linhart.

Če se že ni mogoče ustavljati pri vseh prerodnih akcijah, ki jih je s svojo iniciativnostjo opravil kot uradnik, in se zadovoljimo le z navedbo najvažnejših, ne gre prezreti, da je kot šolski nadzornik odločilno vplival na ustanovitev več ko 25 šol na področju Gorenjske, da je sprožil in izpeljal ustanovitev javne znanstvene knjižnice pri ljubljanskem liceju, današnje Narodne in univerzitetne knjižnice, in s tem rešil velikanske rokopisne in književne zaklade iz razpuščenih samostanskih bibliotek, da je prevedel vrsto uradnih razglasov in da si je prvi pri nas prizadeval, da bi iz nekaj let ukinjene višje gimnazije ob njeni obnovitvi ustanovili v Ljubljani kar univerzo s tehniško visoko šolo. Razen tega je pomagal Kumerdeju pri sestavljanju slovnice in slovarja, Vodniku pri piljenju pesmi in ureditvi Pratike in prevedel veterinarski učbenik. Najvažnejše delo pa je opravil kot zgodovinar, kot slovenski dramatik in utemeljitelj našega gledališča.

Morda je bilo prav veselje za zgodovino v mladih letih tista gonilna sila, zaradi katere se je mislil Linhart pomenišiti. Med službovanjem v škofijskem arhivu je imel priložnost dobiti na vpogled razne stare listine in jih študirati. Ko se je včlanil v Akademijo delovnih, je hotel pisati njeno zgodovino, z vključitvijo v naš prerod pa si je nadel nalogo dati Slovencem znanstveno delo o njih preteklosti in dopovedati svojim rojakom, naj se ne sramujejo svoje krvi, saj so del velikanske, staroslavne slovanske skupnosti. Z neverjetno ljubeznijo in vztrajnostjo se je pri vsej uradni zaposlenosti zagrizel v študij naše preteklosti in najboljšega sodobnega zgodovinarja, da bi bilo njegovo delo res na znanstveni višini. Velikansko jezikovno znanje mu je omogočilo, da je pretresel vse dotlej znane trditve o nas iz del grških, latinskih, bizantinskih, nemških, italijanskih in domačih zgodovinarjev. Z ostro kritiko je ločil dejstva od bajk, saj ga je vodila misel, ki jo je zapisal sam: »Tisti narod, ki živi v južnem delu avstrijskega področja med Dravo in Jadranskim morjem, ki sodi k velikanskemu, značilnemu ljudskemu deblu Slovanov, ki predstavlja po svojem jeziku in izvoru le eno in isto ljudsko vejo in ki ga le slučajno, čeprav zgodovinsko ne čisto točno, delijo na Kranjce in Vinde, pač zasluži svojo lastno zgodovino. Doslej so nam jo dajali le po kosih in raztreseno v letopisih dežel, ki v njih živi, nikoli pa ne v celotni povezanosti njihovih usod in dogodivščin.« V spoznanju, da je možno pokazati pravilno zgodovinsko podobo le,

če pritegneš v obravnavo tudi usodo sosednjih sorodnih ljudstev, je segel v širino in zajel v obravnavo tudi preteklost Hrvatov in vojvodinskih Srbov. Tako je izšlo njegovo veliko znanstveno delo *Versuch einer Geschichte von Krain und den übrigen Ländern der südlichen Slaven Oesterreichs* (Poskus zgodovine Kranjske in drugih dežel južnih Slovanov Avstrije 1788, 1791). Najprej razpravlja o preteklosti predrimskih prebivalcev Kranjske, Štajerske, Koroške, Primorske in Istre, potem zasedbo teh dežel po Rimljanih, usodo med preseljevanjem ljudstev, naselitev po Slovanih, obdobje njihove samostojnosti in slednjič podjarmljenje pod Franki. Bolj kakor vojaške akcije, življenjepisi vladarjev ali spremembe verskih sistemov ga zanimajo civilizacijske in kulturne razmere. Prvi prestopa ozke pokrajinske meje in obravnava usodo celotne Slovenije ter s tem budi v Slovencih zavest njihove skupnosti in sorodstvene povezave z drugimi Slovani. Tako npr. prvi opozarja na številčno moč Slovanov v tedanji Avstriji in izvaja iz tega zaključek, da bi se morala Avstrija imenovati slovanska država, njen vladar pa – to mu je cenzura črtala – bi moral to dejstvo resno upoštevati. Sploh vsebuje knjiga vrsto samostojnih, pogumnih in naprednih misli o verskih in cerkvenih vprašanjih, o svobodi, o značaju Slovencev, o odnosu podložnikov do gospode, o odporu fantov, da bi se morali kot vojaki boriti za tuje koristi itd. Zavestno se izogiblje sklicevanju na biblijo, graditi hoče na zanesljivih virih, ki so mu za najstarejše čase jezik in narodopisje, odkriva vlogo Velike Karantanije in dokaže, da je delitev Slovencev na Kranjce, Štajerce in Korošce posledica zgodovinskega razvoja, obsoja tiste evropske učenjake, ki razlagajo ime Slovan iz besede suženj itd. Tako vsebuje delo toliko novih, za prerod pomembnih in spodbudnih misli, da ga smemo z vso pravico šteti za najvažnejši ideološki tekst te dobe. Da je knjigo napisal v nemščini, je bilo v tistih časih nujno, če je hotel zbuditi zanimanje za nas kolikor mogoče na široko v tujem učenem svetu in vplivati tudi doma na tiste izobražence, ki jih je bilo treba za prerod šele pridobiti. Kolikšna škoda, da dela ni utegnil dokončati in objaviti iz njega slovenski izvleček! Tudi Zois ni našel sposobnega človeka, ki bi Poskus zgodovine nadaljeval in zaključil.

Od vsega Linhartovega dela pa sta segli brez dvoma najbolj v širino njegova slovenska dramatika in skrb za gledališče. Tudi to področje njegovega udejstvovanja se je začelo v malo izrazitih obrisih, če ne štejemo nemških dramatičnih spisov. Kdor si je hotel kot državni nameščenec utreti pot do boljšega kruha, je moral opozarjati nase tudi z udejstvovanjem v dobrodelni organizaciji. In tako je Linhart nekaj

zato, nekaj zaradi pozitivne družabnega življenja, predvsem pa zaradi posebnega veselja z gledališčem zbral okrog sebe peščico ljubljanskih ljubiteljev teatra iz meščanskih krogov, da bi nastopali kot amaterska igralna družina. To se mu je posrečilo in z njo je vsaj v letih 1787–1790 kakih šestkrat nastopil v stanovskem gledališču. Igrali so resne in vesele nemške igre, čisti dohodek pa izročali mestni ubožnici. A lepega dne se je vodja te družbe odločil za poskus, kako bi uspela uprizoritev slovenskega dela, ko bi ga imeli. Sam je pripravil besedilo, da je – ker pač ni bilo časa, saj mu je takrat med drugim ležal na srcu še Poskus zgodovine, za pisanje izvirnika – poslovenil veseloigro znanega sicer tretjerazrednega dunajskega književnika in časnikarja Jožefa Richterja Die Feldmühle (Vaški mlin), ki jo je nekoč sam videl igrati na Dunaju. Da je na odločitev močno vplivalo tudi razpoloženje v razburkanem letu 1789, je gotovo. Tako je nastala *Županova Micka*, dramatično besedilo, ki se z njim začenja razvoj slovenskega gledališča.

Kako je Linhart presajal nemški dialog v slovenščino in kakšne dramaturške posege si je pri tem dovoljeval, naj ponazori tole posebno značilno mesto:

Richter:*

JAKOB: ... ampak če govorimo mi kmetje z gospodom iz mesta, ták jezik noče nič tako teči, kakor če govorimo s kmeti. Gospôda kar vidi, kaj imamo na jeziku. Tako gledajo na nas, kakor bi ne bili ljudje, in to nas zmede.

Linhart:

JAKA: ... ne zna vsak z gospôdo, in s temi šribarji v cáker hoditi. Kadar bo dober s tabo al kadar mu boš kaj prinesel, postavim, eno tele al kaj takega, bo tako priljuden in ponižen; tistikrat bo tudi tebi jezik tekel, kakor bi ga bil namazal. Kadar boš pak kakšno prepirengo ali zdražbo imel, bo vse drugače; on te bo sukal, on te bo zvijal, da ti bo beseda v ustih otrpnila.

* V nemškem izvirniku: JAC.: ... aber wenn wir Bauern mit Stadtherrn reden, so will die Zunge doch nicht recht so gehen, als wenn wir mit Bauern reden. Die vornehmen Herrn können unsereinen das Wort vom Mund wegschauen. Sie sehen uns so an, als ob wir keine Menschen wären und das bringt uns aus der Fassung.

HANS: Da habt ihr Recht, lieber Jacob, ich habs oft erfahren. Ein gnädiger Herr in der Stadt ist mir schuldig. Ich hab mir schon so oft vorgenommen recht grob zu sein, wenn er mich nicht bezahlt. Aber so oft ich zu ihm komme, steh ich wie ein Stock da und trau mich mein Geld nicht zu begehren. Denn er macht gleich bei der Tür ein Gesicht auf mich, als wenn ich ihm schuldig wär.

Richter:

HANS: Tu imate prav, ljubi Jakob, to sem že večkrat skusil. Neki gnádljivi gospod v mestu mi je dolžan. Večkrat sem že namenil, da bom grób, če mi ne plača. A vsakokrat ko pridem k njemu, stojim pred njim kakor iz lesa in si ne upam terjati denarja. Zakaj takoj pri vratih me pogleda, kakor bi mu bil jaz dolžan.

Linhart:

ANŽE: To je pač res. Ni davno tega, ko me je šribar v graščini zavoljo primščine v strahu imel. Povedal sem mu, kar sem vedel, potlej sem pak molčal in sem mu figo v aržatu molil.

(II, 5)

Za odgovor na vprašanje, ali je Linhart Richterjevo igrico prevedel ali pa predelal, tako da bi smeli Županovo Micko šteti za bolj ali manj izvorno delo, ni dovolj, če ugotovimo nekaj zunanjih razlik ali pa nekaj zgostitev oziroma razširitev dialoga. Lokalizacija dejanja v neki gorenjski vasi nedaleč od Ljubljane, njegov prenos iz mlina k županu, poslovenitev nekaterih osebnih imen, zamenjava razpoznavnega rekvizita – medaljončka s prstanom – namigovanje na nepismenost na kmetih, vse to še ne more zadostovati za sodbo, da je Županova Micka samostojna predelava. Upoštevati je treba, kaj je o odnosu med obema tekstoma mislil Linhart sam, oziroma, kaj so takrat razumeli pod izrazom prevod – predelava. Slovenski avtor se je vsekakor zavedal različnih prijemov, ko se je ukvarjal enkrat z Richterjem, drugič – kakor bomo videli – z Beaumarchaisom. To je razvidno iz naslovne strani obeh objavljenih del – Županove Micke in Veselega dne: v prvem primeru stoji pod naslovom zapisano: »*Prenarejena* po tej nemški...«, v drugem pa »*Obdelana* po ti francoski...« Četudi sta izraza v navedenih zvezah danes težko natanko opredeljiva, sta bili različni besedi zapisani gotovo s preudarkom in namerno. Kako pa so takrat pojmovali prevajalčevo dolžnost, nam lepo pojasni misli Linhartovega dunajskega profesorja in gledališkega kritika Sonnenfelsa, misli, ki jih je naš pisec pač dobro poznal. Sonnenfels meni tole: Če prevajamo literarno delo iz enega jezika v drugega, moramo ravnati tako, da učinek ne bo tak, kakor če se pojavi kmet v podeželski noši sredi Pariza in potem vse kaže nanj kot na tujca. Pametni popotniki se, kadar potujejo v druge kraje, prilagodijo ondodnim šegam in si prizadevajo, da ne bi s svojo zunanostjo in vedenjem zbujali pozornosti. Prevajalcu odrskega, dela je na prosto, kako gospodari z njim. Važen je učinek, ne pa vprašanje, ali dolgujem zahvalo pisatelju izvirnika ali komu drugemu...

Pri takrat tako širokem tolmačenju prevajalstva smemo glede na to, da se Linhart pri delu na Županovi Micki ni dotikal ne snovi ne ideje in ne zgradbe, da pa je opravil to, kar danes dovoljujemo gledališkim dramaturgom, z mirno vestjo reči, da gre pri Županovi Micki kljub precejšnjim razločkom v nadrobnostih v bistvu le za prevod.

V skladu s svojimi nazori, ki so se iz miselnosti svobodoumnega jožefinskega uradnika razvijali zmerom odločneje v demokratično smer, si je tako delo izbral zato, da bi povedal našemu kmetu, naj bo ne več top tlačan, pohleven podložnik, pač pa samozavesten, svobodno misleč človek, ki ima ponos in čut za čast in dostojanstvo pa si jih ne da omadežavati nikomur, čeprav sta ga država in cerkev hotela držati na vajetih ponižnosti in slepe pokorščine. Ta misel je pri Linhartu nekoliko jasneje poudarjena kakor pri Richterju, ki je le glasnik zmernih terezijanskih reformnih idej.

Še eno nelahko nalogo je imel Linhart rešiti, ko je oblačil misel za mislijo v jezik, ki ga še ni bilo slišati z gledališkega odra: vprašanje slovenskega odrskega jezika. Tudi v tem pogledu je bil brez tradicije, zato si je pomagal skoraj kakor nekoč Trubar, ko nam je ustvaril prvo knjigo. Vzel je govorico naših preprostih ljudi, kakršno je slišal doma kot otrok in pozneje v življenju. To je bila v glavnem gorenjščina, toda obarvana z dolensjkimi knjižnimi oblikami. Linhartov jezik pač zvesto odraža razvojno stanje takratnega pismenega jezika, vendar s to razliko, da je zelo živ, naraven in nazoren. Ni pa tudi diferenciran po socialnem položaju govorečih oseb. Gospôda govori tu tako kakor kmetje, ker pač tudi v življenju v tem pogledu takrat še ni bilo razlik. Kako govorljiv in slikovit je Linhartov jezik, je razločno videti tudi iz pravkar navedenega odlomka.

Tako je dobro izbrano in nič slabše jezikovno prirejeno delo doživelo ob uprizoritvah v ljubljanskem stanovskem gledališču dne 28. decembra 1789 in takoj po novem letu 1790 sijajen, edinstven uspeh. Linhartova Družba prijateljev gledališča je predstavi nemške veseloigre A. H. O. Reicharda *Nacht und Ungefähr* (Noč in naključje) dodala za nameček še slovensko Županovo Micko. Linhart sam, ki je igro zrežiral in sodeloval kot šepetalec, kakor tudi amaterski igralci, namreč podjetnik-predilničar Desselbrunner, Linhartova žena ter krojačeva hči, zdaj žena računskega uradnika Garzarollija, kirurg in Linhartov svak Makovic pa še odvetniki dr. Repič, dr. Morak in dr. Pillar, so bili nad uspehom presenečeni. Ravno tako navdušeno je bilo občinstvo in poročevalec – morda je bil to Zois – ki je naslednji dan po krstni predstavi objavil v

ljubljskem časniku naslednje poročilo v nemščini, in sicer na najodličnejšem mestu, tam, kjer so sicer redoma objavljali vesti s cesarskega dvora:

»*Ljubljana, dne 29. grudna*. Včeraj so naši tako plemeniti prijatelji gledališča kakor velikodušni človekoljubi vnovič stopili na oder, da bi pomagali človeštvu, ki trpi pomanjkanje (dohodki od predstave so šli sirotišnici – op. prev.), in nam hkrati prepričljivo dokazali, da razpolaga tudi kranjski jezik s tako gibčnostjo, prožnostjo, z močjo in s tako blagoglasnostjo, da se lahko prav tako oglašja iz Talijinih ust kakor ruščina, češčina in poljščina. Ta ljubezniva družba je uprizorila v nemškem jeziku veseloigro *Nacht und Ungefähr* s tisto spretnostjo, ki je zanjo značilna, nato je sledila Županova Micka, Marija, hči vaškega rihtarja – pravzaprav znana veseloigra *Die Feldmühle*, obdelana svobodno in popolnoma v duhu kranjskega naroda. Izvrstni prevod je dal tej igri vso notranjo popolnost in že znana umetnost teh igralcev in igralke je presegla vse pričakovanje občinstva. Vam, moji gospodje in gospe te družbe, se ne zahvaljuje le revež iz dna srca; tudi ves narod je ponosen na vas in vas bo ovekovečil v letopisih literature ter bo dejal: 'Ti so bili, ki so položili temelj za izpopolnitev materinega jezika in ga napravili uporabnega tudi za soccus (oder – op. prev.).'«

Naslednji, še drznejši poskus je Linhart tvegalkmalu po uspehu, ki ga je doživela uprizoritev Županove Micke, s tem da se je lotil veseloigre v petih dejanjih *Veseli dan ali Matiček se ženi*. Sam pravi, da mu je šlo zdaj za poskus, kako se dado izraziti v slovenščini najfinejši odtenki komike. Toda mimo te prerodne naloge so mu bili pred očmi še drugi, globlji – ideološki razlogi. Poleti 1790, ko je igro pisal, je bila francoska revolucija v polnem razmahu, a v istem času so po drugi strani poskušali fevdalni stanovi v vseh avstrijskih deželah podreti vse, kar so prinesle terezijanske in jožefinske reforme plemstvu sicer neprijetnega, zato pa tem ugodnejšega meščanu in kmetu. Po smrti cesarja Jožefa II. se je deželnim stanovom utrnilo upanje, da bo novi cesar Leopold II. zavladal v starem duhu, to je po željah fevdalne aristokracije. Da bi Linhart osmešil uživaške in reakcionarne kroge, a spodbodel k osveščenju malega, izkoriščenega človeka, se je odločil, da priredi za Slovence najbolj revolucionarno komedijo v tedanji svetovni literaturi – Beaumarchaisovo *La folle journée ou le mariage de Figaro* (*Veseli dan ali Figarova poroka*). Ta francoska veseloigra je po večletnem zagrizenem boju s cenzuro in kraljem prišla leta 1784 na oder in zbudila silen odmev ne samo doma, marveč po vsem

omikanem svetu. Uprizoritve v Parizu, v drugih francoskih mestih in zamejstvu so sledile druga drugi, izhajali so natisi besedila in prevodi v mnoge jezike. Glas o tej gledališki senzaciji je segel celo v ljubljanski lokalni nemški listič. Beaumarchais je v to nadaljevanje tudi zelo uspele veseloigre Sevilski brivec med lahkotne, duhovite ljubezenske spletke vplel ostro družbeno in politično satiro in z njo obsodil francosko aristokracijo. Pogumno je napadel absolutistično tiranijo, gosposke privilegije, pokvarjenost najvišjih krogov, podkupljivost sodišč, nered v vojski, diplomaciji, gospodarstvu, cenzuri in še to in ono, a vse to v obliki razborite, igrive šale in v bleščečem, duhovitem in prefinjenem, nenavadno živem pogovornem jeziku. Pred svetom je razgalil gnilobo izkoriščevalske, gospodujoče družbe, odpiral oči izkoriščanemu »tretjemu stanu« in ga klical k upor.

Kakor ni moglo biti naključje, da se je Linhart lotil pisanja Županove Micke, da je v njej pokazal kmečko zdravje nasproti gosposki lahkoživosti, tako tudi ne more biti naključje, da je neposredno nato začel presajati razkričano francosko veseloigro v materinščino. Pa spet ni šlo le za prevajanje, marveč za presajanje iz enega okolja v drugo, za delo, ki ga je bilo mogoče uspešno opraviti le po že pridobljenih izkušnjah, po razčiščenju vprašanja odrskega jezika, z izostrenim čutom za izrazne odtenke, predvsem pa s poznavanjem domače stvarnosti. Bil je tudi poučen, da je dunajska cenzura prepovedala nameravano uprizoritev v nemščini, ne da bi bila preprečila natis veseloigre tako v francoskem izvirniku kakor v prevodu. Vedel pa je tudi, kakšne težave sta imela Mozart in njegov libretist, preden je mogla na oder opera Figarova svatba (1786). Če Linhart ne bi bil napisal nobenega drugega dramskega dela, bi iz priredbe te tuje predloge za naše razmere lahko spoznali njegov izredni dar za dramatiko.

Razlike med izvirnikom in slovenskim Matičkom so neprimerno globlje, kakor smo jih ugotovili pri Županovi Micki. Ker je bilo treba dejanje, ki se v izvirniku godi na Španskem, meri pa na Francijo, prenesti glede na splošne razmere v popolnoma drugačno, primitivnejše ozračje, je Linhart uporabil od originala le glavno dramatično črto, ton in zgradbo.

V nadrobnostih se déli razločujeta v tem, da je

1. slovenska veseloigra, ki šteje 74 prizorov, za 16 prizorov krajša od izvirnika; tu ne gre za črtanja, pač pa za strnitve in zgostitve.

2. število nastopajočih oseb je manjše, in sicer tu 12, tam 16, ker se Smrekarica sploh ne pojavi na odru, ker so vloge Zmešnjave, Budala, Jaka in Jerice spremenjene tako, da nadomeščajo 8 oseb, da je ena oseba črtana in da je vloga Zmešnjave sploh originalna Linhartova iznajdba.

3. družbeni položaj glavnih oseb je pomaknjen tako navzdol, da je npr. svetovljanski grof zamenjan s podeželskim, pokmetenim baronom, Nežka ponižana od grofičine komornice na baroničino hišno, pustolovski Figaro, ki je študiral kemijo, farmacijo in kirurgijo in okusil vse mogoče poklice od živinozdravnika, igralca, dramatika, faraonovega blagajnika, časnika do brivca, pa v graščinskega vrtnarja oziroma hišnika Matička. Skladno s tem je odpravljena srednjeveška »pravica prve noči«, preurejeni so dialogi, skrčeni monologi, spremenjene pevske vložnice, krajevna in osebna imena, ta pa nekatera tako, da označujejo značaje njihovih nosilcev (Naletel, Zmešnjava, Budalo, Žužek) in omogočajo besedne igre.

4. nekatere satirične osti, naperjene le na kritiko francoske družbe, so nujno odpadle; dodane pa so nove, takšne, ki so v živo zadevale naše razmere (vprašanje kresij, graščinskega sodstva, šolstva, uradnega jezika).

5. eno ali drugo ost je bilo treba Linhartu odbiti zaradi ozira na avstrijsko cenzuro.

Z odpravo ljubezenskega trikotnika z Marselino (našo Smrekarico), z osredotočenjem dejanja in zgostitvijo dialoga se je Linhart izognil pomanjkljivostim, ki jih je kritika po pravici očitala Figarojevi svatbi: prehudi zamotanosti, razvlečenosti in leporečnemu duhovičenju. Prav ta koncentracija na dramatični razvoj in gospodarnost z izraznimi sredstvi zato, da pride ideja močnejše do izraza, je dokaz Linhartovega samostojnega ustvarjalnega deleža. Kakor pri dobro narejeni uri pravilno prijemlje eno kolesce v drugo in je funkcija vseh njenih delov natanko usklajena, tako je tudi Linhart izvedel vse spremembe z občudovanja vredno doslednostjo, da ni nikjer čutiti kakih pomot, neorganskih vrinkov ali trdot. Z izvirno domiselnostjo je ustvaril 14 čisto novih prizorov, kakih 40 je bolj ali manj spremenjenih in le 20 jih moremo šteti za zvestejše prevode. Ker imajo vse osebe Veselega dne čisto slovenski izraz, ker diha iz njega naša zemlja in se v njem zrcali pristno naše življenje tistega časa, je popolnoma nemogoče, da

bi Linhart prirejal svoje besedilo že po kakšni obstoječi tudi podobni predelavi.

Zato je tembolj škoda, da usoda temu zdravemu otroku slovenskega očeta ni bila tako naklonjena kakor Županovi Micki. Veseloigra je pač izšla v knjigi pozno jeseni 1790. leta, na oder pa ni prišla. Da je Linhart imel to resno v načrtu, sklepamo iz ohranjenih skladb za pevske vloške, ki jih je mojstrsko ustvaril eden njegovih znancev, naslednik v uradu, kresijski protokolist in nadarjeni skladatelj Janez Krstnik Novak. Kaj je tedaj preprečilo uprizoritev Veselega dne? Birokratska cenzura, delujoča po ukazih zdaj še celo zaradi francoske revolucije preplašenega dvora in aristokracije? Prevelika zahtevnost besedila, da bi mu ne bili dorasli igralci iz Linhartove gledališke družine? Skaljeni osebni odnosi med njenimi člani in zato njen razpad?

Pač pa zanesljivo vemo, da je Veseli dan kot knjižno dramatično delo opravil svojo nalogo. Sporočeno namreč je, da je Zois poslal svojim fužinarjem na Javornik več primerkov najprej Županove Micke in potem še Matička. Kakor poroča baronov javorniški obratovodja in oskrbnik, je ta razdelil v začetku leta 1790 prejete izvide Županove Micke, pod konec istega leta pa še Veselega dne. Obdarovanci so bili večinoma sinovi in hčere železarjev, kajti mladina je že obiskovala redno šolo in je bila večša branja, medtem ko so bili njih starši še nepismeni. Najmikavnejša je vest iz istega vira, da se zvečer pri velikem plavžu delavci zabavajo ob skupnem branju komedije in da jim je ta zelo všeč »zaradi dobro izraženih besed«, kakor je nerodno zapisal izrekanja kritike o literarnih rečeh pač nevajeni podeželan. Več ko verjetno je, da so tudi po drugih Zoisovih obratih, kakor v Bohinju in Mislinju, prav tako prišli delavci do obeh veseloiger. Tako je torej Veseli dan vsaj kot recitirana, če že ne kot uprizorjena umetnina prišel med naše preproste ljudi, saj je bila prav tem v prvi vrsti namenjena. Iz tega edinega znanega pričevanja travaj posnemamo, kako je vsaj ena družbena plast sprejela to Linhartovo delo, a tudi lahko sklepamo, da so se ga razveselili v enaki meri naši kmečki ljudje, še celo pa preroditeljska inteligenca.

Med razbiranjem Linhartovega ustvarjalnega dela smo nekajkrat ugotavljali njegove duhovne sposobnosti, nismo pa imeli priložnosti določiti njegovega značaja in duhovnega obraza; zato naj se za trenutek pomudimo še pri tem vprašanju.

V številni družini se je ob zgodnji izgubi matere navadil gledati na življenje z resne strani, hkrati pa so mu že v prvi mladosti vcepili

delavnost. Raba več jezikov doma mu je izostrila jezikovni čut, v študiju posebno nemščine pa je dosegel tako stopnjo znanja, da je bolje obvladal ta jezik kakor marsikateri izobražen rojen Nemec. Vzgoja v jezuitski šoli in kolegiju ni naredila iz njega pasivnega, podrejšočega se človeka, narobe: razvil se je v samozavestno, prizadevno osebnost, sposobno za resen življenjski boj, za snovanje drznih, širokopoteznih načrtov in s trdno voljo, da jih uresniči. Zbudila je v njem smisel za duhovne, moralne in estetske vrednote, nakopičene posebno v leposlovju in humanističnih vedah, izzvala pa težnjo po lastnem ustvarjanju in po tekmovanju z vrstniki. Ko je bil v Stični priča grdih sporov med menihi, ga je redovništvo, ki bi moralo biti vzor harmoničnega ponotrjenega življenja, tako globoko razočaralo, da je zgubil vero in da je v svoji doslednosti ne le zapustil samostan, marveč se sploh odrekel misli na duhovniški poklic. V času bivanja na Dunaju se je seznanil z deizmom, se vključil v prostozidarstvo in se navdušil za vladni režim, obetajoč si od razsvetljskih reform prerod države in družbe. Po vrnitvi v domovino je doživljal vse hujša razočaranja tako glede zaposlitve kakor glede uresničevanja reform. Sprevidel je, da toga birokracija in močna cerkvena in aristokratska reakcija, pa tudi nenačrtnost v izvajanju reform ter nezdrava zunanja in notranja politika ovirajo pot do resničnega napredka. Vse njegove koristne pobude so ostale ali neuresničene ali pa so se izmaličile. Vidil je, da je vse zgrajeno na polovičarstvu, ter spoznal, da dokler ne bodo spremenjeni družbeni odnosi do temeljev, tudi ni pričakovati ozdravljenja države. Eno izmed najbližjih poti do demokratizacije je videl v odstranitvi vpliva duhovščine na reševanje političnih in socialnih vprašanj, v pravični ureditvi narodnostnega vprašanja v državi in pa v kulturnem prerodu svoje domovine, predvsem pa v vsestranskem dvigu kmečkega ljudstva in v pritegnitvi meščanstva v slovensko jezikovno kulturno sfero. Če se je že pod Jožefovim režimom pritoževal nad ponemčevanjem in nad postopnim utesnjevanjem svobodnega izpovedovanja mišljenja, mu je bila zaostritev cenzurnih predpisov, zatiranje javnega mnenja in policijsko nadzorstvo nad ljudmi, osumljenimi simpatij s francosko revolucijo, pod vladno Franca II. skrajno odvratno. Bil je toliko realist, da ni kričavo razkazoval svojega prepričanja, ker je bil s temi nazori v svoji sredini močno osamljen. Ko je na smrtni postelji odklonil duhovnika, je očitno pokazal svoje nepomirljivo svobodoumje, a oblast se je celo takrat maščevala nad njim tako, da je prepovedala svečan pogreb in objavo osmrtnic.

Naš izbor se je to pot omejil le na obe Linhartovi veseloigri, ker sta to edini njegovi večji deli, napisani v slovenščini, ker sta zaključeni celoti in ker imata za razvoj naše dramatike in gledališča izreden pomen. Če pomislimo, da sta še zdaj – po 175 letih – privlačni in zanimivi, saj privabljata kar naprej številne gledalce po vseh koncih naše domovine, medtem ko je – z izjemo te ali one pesmi Valentina Vodnika – vse drugo, kar so napisali naši razsvetljenci, le še zgodovinskega pomena, potem je pač treba, da pogledamo nanju še z vidika današnjega okusa in da jima skušamo določiti vrednost.

Županova Micka je preprosta, nezahtevna, kratka veseloigrca, ki s svojima dvema dejanjema ne more izpolniti celovečerne gledališke prireditve. Ima lahko pregledno dramatsko linijo, saj je vse dejanje osredotočeno okrog enega samega konflikta. Nosilci dejanja so po trije plemiči in kmečki ljudje ter pisar. To so povprečni ljudje, le Anže in Glažek imata izrazitejši karakterne črte. Upodobljeni so v črno-beli tehniki, se pravi: eni so nosilci bolj ali manj samih kreposti, drugi so vseskozi slabi. Anžeta označuje nekakšna posebna robatost, neprilagodljivost okolju, ki ga ni vaje, Glažek pa je zapit, moralno labilen bivši graščinski sodni nameščenec, zdaj iz poštene družbe izločen zakotni pisar. Dramatični boj se splete zaradi napada plemiča in njegove družbe na čast kmečkega dekleta, ki ga z zavezniki krepko odbije, tako da kmetje slavijo zmago nad poraženo gospodo.

Žlahtnik brez cvenka, zaročen le zaradi lepe dote z bogato, mikavno vdovo svojega stanu, bi se rad poigral z naivnim, čednim kmečkim dekletom iz ugledne županove hiše, ki je tudi že v besedi s premožnim, a nerodnim kmečkim fantom. Zaslepljeni mladenki gódi žlahčičevo priliznjeno pihanje na srce in jo močno mika postati brez vseh drugih pogojev žlahtna gospa. Malo preden naj bi dekle padlo zapeljivcu v pest, odkrije vdova po golem naključju nakano svojega zaročenca in odpre dekletu oči (ekspozicija), da skleneta preprečiti plemičeve nakane za rešitev dekletove nedolžnosti (osnutni moment). Plemič ima pomagачa v sebi enakem gospodiču, prav tako lahkomiselnem ženskarju, in v vedno žejnem pisarčku, pripravljenem za polič vina podpreti vsakršno grdobijo. Medtem ko ta družba čaka na sestanek z dekletom, izvesta njen oče in zaročenec za nevarnost, ki je vanjo dekle padlo, ter odgovorijo spletkarju s svojo, bistrournejšo spletko (zaplet). Ko misli zapeljivec, da je na cilju, mu kmetje pripravijo past (vrh). Gospóda iz mesta, ki naj bi sklenila zlagano kupčijo za dekleta, morata, ko sta razkrinkana, zaigrati čisto nasprotno vlogo: podpisati morata kot priči

ženitno pismo, sklenjeno pred Anžetovo poroko z Micko (razplet). Toda še huje se maščuje nad sleparjema gospa, s tem da razdre zaroko z brezznačajnejšem, njega in njegovega pomočnika pa prisili vrh vsega, da prispevata k nevestini doti.

Igrica je zgrajena bolj na situacijski in karakterni kakor na besedni komiki. Za smeh skrbita posebno Glažek s svojo žejo, lasuljo in čudno skrpano obleko ter Anže z naučenim leporečjem in v gosposki preobleki. Četudi je zgodba smešna, visi nad dejanjem nekaj mrkega, ker ves čas opominja oba gospoda slaba vest, ko ju obhajajo zle slutnje. Dejanje se zavozlava in razvozlava s slučajnim posegom tuje, višje sile, namreč plemenite vdove. Kmetje sicer premagajo s svojo zvitostjo oba plemiča, toda zmage ne dosežejo sami, marveč s pomočjo svoje dobrotljive zaveznice, pravične plemkinje. Kakor smo že omenili, zamegljuje prav ta okolnost tisto ostrino, ki naj bi delu dajala socialno revolucionarni poudarek. Pravična plemkinja naj bi namreč poosebljala etično silo, ki so jo pripisovali srednjeveškemu plemstvu kot zaščitniku malega človeka, zdaj pa naj bi dvor, pravzaprav cesarica, izravnavala razredna trenja med plemstvom in podložniki. Danes je ta misel zaradi časovnega odmika sicer zbledela, ob času nastanka nemške predloge (1777) pa je bila povsem aktualna in morda tudi že ob nastanku slovenske priredbe ni bila več tako živa. Danes nas torej veseloigrca zabava zaradi prirčne naivnosti in še zmerom smeh izzivajočih komičnih domislic. Omembe vredno je še, da jo je Bratko Kreft učinkovito vdela v svojo znano komedijo Kranjski komedijantje, napisano prav na témo rojstva slovenskega gledališča oziroma nastanka komedije Veseli dan ali Matiček se ženi.

Medtem ko smo ugotovili, da je *Županova Micka* preprosta, lahko pregledna igrca, je *Veseli dan ali Matiček se ženi* njeno pravo nasprotje: zgled izjemno zahtevne, zavite komedije, katere dramatska črta je zelo komplicirana. To pa zato, ker teče v njej vzporedno več dejanj in je osem oseb zapletenih kar v štiri ljubezenske zgodbe. Tako se za Nežko potegujeta Matiček in baron, Smrekarica pa se žene za Matičkom, a najde Žužka. Pri vsem tem pa je glavno dejanje po vsebini nekako podobno *Županovi Micki*. Gre za staro komedijsko témo: za boj socialno nadrejenega zapeljivca za ljubezen podrejenega dekleta, ki ji pomagajo večinoma njej enaki mali ljudje, da slednjič le-ti slavijo zmagoslavje nad gospodarjem. Obravnava se torej resno življenjsko vprašanje, toda rešuje se na smešen, zabaven način. Tudi tukaj se ljudje zapletajo v komične položaje in se rešujejo iz njih, saj ne gre brez

preoblačenja, tápanja po temi in pijanskih nerodnosti, povrhu pa še za zgrešene poljube in klofute, za pisemca, ki so zgrešila naslovnika itd. Kakor Županova Micka tako se tudi Veseli dan začne tik pred zaroko in se z njo konča, a vmes je nastala in tudi padla vrsta ovir. Občutnejša je razlika v vsej atmosferi, čeprav se dejanje godi tudi v Veselem dnevu na kmetih. Tam je prizorišče županova hiša, tu graščina in je zato ton Veselega dne le nekoliko privzdignjen, služabniki so bolj uglajeni, kmetje nastopajo v prazničnih oblekah, toda tudi gospoda pade včasih iz vloge in se v govorjenju malo loči npr. od preprostega vrtnarja.

Komedija sicer namenoma ni zgrajena po načelih klasičnih, recimo molierskih komedij, vendar je njena zgradba kljub zapletenosti zaradi prepletanja glavnega dejanja s stranskimi in z vpletanjem številnih epizod dobro razvidna. S kakšno igro imamo opravka, se nam razodene takoj na začetku (v uvodnem akordu), ko si – rekli bi – Matiček in Nežka znašata gnezdo. Imata se rada, pa se vendar kar naprej zbadata in lasata. Nekako takšen bo značaj vse igre. V dobrodušnem ozračju se naprej in naprej spletajo in razpletajo ljubezenske zgodbe, zamerice, prijateljstva in nagajanja. Nežkina odrezavost kaže na to, da se hočejo ženske postavljati v enakopraven položaj z moškimi, živahna konverzacija pa nakazuje napeti tempo igre: treba je kakor v dvoboju z rapirjem bliskovito zadajati udarce in jih prestrezati, sicer utegne biti vsak zamujen trenutek usoden. Že po prvih stavkih se nam pojasni Matičkov in Nežkin položaj in konec prvega prizora vemo, da sta baron in pomočnik Žužek nastavila Matičku past (ekspozicija), zato pa ta takoj odgovori naklepu sovražnikov s tem, da sklene: »Ti jih moraš tako vkup spraviti, da si bodo eden drugemu roge odbili. Narprvič moraš denar in Nežko imeti; baronu kako drugo kost podložiš, Žužka pak dobro namažeš« (osnutni moment).

Iz tako postavljenega spora se začne zapletati boj. Matičku se pokaže nepričakovana ovira, ki ima korenine še v preteklosti: Smrekarica uveljavlja svoje pravice do Matička, ker mu je bila posodila dvesto kron. To je eno od stranskih dejanj, ki spočetka skoraj ni v zvezi z glavnim, a posega zmerom odločneje v nasprotno igro, da slednjič iz njega požene komediji vrh. Zdaj tudi baron dozdevno zmaga, ko mu Nežka obljubi sestanek v parku, hkrati pa mu vrže v srce iskro ljubosumnja, ko mu namigne, da gospa rada vidi študenta Tončka. V prvem Matičkovem spopadu z baronom služabnik podleže, ker mu grozi Zmešnjava s Smrekaričino tožbo (1. stopnja zapleta). Začne se Matičkovo spletkarjenje pri baronu in Nežkino pri gospe. Baron res sumiči

gospo in jo zalezuje. V trenutku ko misli, da je zasačil ženo s študentom, se mu ta izmuzne. Baron je prvič »naletel«, gospa pa se po pravkar prestanem strahu sijajno znajde v vlogi zmagovalke. To je komika v zamenjavi resnice in videza ter ustreznih čustev, ko napihnjenec doživi poraz, ogroženi pa je zmagovalec (2. stopnja zapleta). Zdaj je sicer Matičku spletka uspela, vendar je zmaga piškava, ker je prelahko pridobljena. Baron ne pozabi osramotitve pred ženo, mora pa privoliti v slovesno zaroko. Zdaj mu kakor z jasnega pride na pomoč Smrekaričina tožba. Hoče si priti na čisto z gospo, z Matičkom in Nežko, pa kakor je blizu resnici, ne more do nje, ker sluti, da je ves zapreden v nesoglasja in laži (3. stopnja zapleta). Vrh komedije je v sodni obravnavi. Baron gradi edino upanje na Smrekaričini tožbi, zato mu vse druge pravde niso važne. Kakor je tu spretno prepletena igra z nasprotno igro in s stranskim dejanjem, tako je sem položen tudi višek komike in satire: dialog med Zmešnjavo in Budalom, protest zoper germanizacijo, Matiček odkrije v svoji vsiljevani nevesti mater, v baronovem pomočniku pri Nežki pa svojega očeta (anagnorizis). Tako je baron tu drugič naletel. Zdi se, da sta Matiček in Nežka že dokončno zmagala: odprta jima je pot do poroke, Nežka ima svojo doto, Matiček pa je celo našel svoje starše, ki resda niso žlahtna gospoda, a so le boljši od ciganov.

Dejanje kljub vsemu še ne more biti zaključeno, ker odnosi med baronom in baronico še niso spravljene v red. Razplet, ki je dokaj krajši, sproži zdaj gospa, ker ji spočetka Nežka kar odpove pomoč. Vendar se sporazumeta za novo spletko. Med slovesno zaroko, ko so na videz nasprotja izmirjena, splamti v baronu spet upanje: pisemce, igla, povabilo na večerni sestanek. Zdaj spozna Matiček, da mora vnovič poseči v igro, a ne ve prav, kako. Sledi višek v razpletu, ko izziva komika zaradi zamenjav in razkrinkavanj salve smeha.

Baron je prepričan, da zapeljuje Nežko, dvori pa svoji ženi, poučujoč jo, kakšna naj bo, da mu bo všeč, a Matiček se trudi, da bi se za Nežkino nezvestobo maščeval tako, da bi zapeljal gospo. Ko baron meni, da že drži zmago v pesteh, se mu vse spet sprevrže v blamažo – spet je – in zdaj dokončno – naletel (odločilni moment). Igra se bliskovito razsnuje: Matiček in Nežka sta dosegla svoje, baron se je pobotal z ženo, Žužek pa je s sinom našel tudi ženo. Tako so s srečnim koncem vsi zadovoljni in si dajejo duška z vložnico (sklepni akord):

Jeza, žalost, le na stran,
dans je moj veseli dan!

Vodilna misel veseloigre je jasna: med zdravim ljudstvom, ki brani svoje človeške pravice, in gospodo, ki mu te pravice krati, je boj neizbežen in nepomirljiv. Bodočnost je na strani tlačениh, ker so bistri, žilavi v obrambi svojega dostojanstva. Svoj cilj dosežajo, če treba, tudi po nevarni, vijugasti poti, saj jih tako učijo vladajoči. Kadar so ogroženi v svojih pravicah, ravna po zdravi pameti, ne pa po zapovedi, ki so jim jo vcepljali s prižnice, naj bosta podložnik in služabnik slepo pokorna svojemu gospodu.

V veseloigri ni junaka, ki bi bil idealiziran do popolnosti. Vsi značaji imajo dobre in slabe strani, le Zmešnjava in Budalo sta narisana kot dva nepopoljšljiva birokrata, človeka, ki sta v svoji grotesknosti bolj grozna kakor smešna, ker ne znata ali ne smeta zaradi položajev, ki jih zavzemata, pokazati nič razumevanja za sočlovekove težave, nobene človeške toplote. Še Žužek, ki si od njega spočetka ne obetamo nič dobrega, se pokaže v ugodni luči, ko se v njem zbudijo roditeljska čustva. Matiček se odlikuje po duševni prožnosti in bistrosti, je pa v boju brezobziren, ker ravna v samoobrambi, kakor sta ga naučila trdo življenje in služba tisti gospodi, ki se ima za viteško in vse časti vredno. Barona privedeta brezdelica in brezskrbnost do tega, da je ukazovalen, zaverovan vase, v lastno dostojanstvo, ki ga pa v komediji zmerom bolj izgublja. Ženske se zavedajo svojih človeških pravic, pa tudi moči, ki jih imajo s svojimi čari nad moškimi. V duhu časa so prikazane pravzaprav kot močnejši element od moških. Gospa je mojstrica v diplomaciji in v potvarjanju, toda Nežka jo po prikupnosti in zvijačnosti daleč prekaša. Tudi Tonček in Jerica sta značilni podobi galantnega rokokojskega okusa. To pa je tudi mimo vedrega optimizma in prekipelajočega veselja do življenja, ki sta izraz razsvetljskega pogleda na svet, Linhartov davek svojem času. Značaji so upodobljeni izrazito, plastično, kakor da so čisto realistično ukrojeni po živih modelih, živečih recimo na Zoisovem Brdu. In prav ta zmes uporabe različnih izraznih slogov je tudi značilnost svojega časa.

To bi bile tiste lastnosti Veselega dne, zaradi katerih nam je igra še danes tako ljuba, ker je živa in zabavna. Toda zavedati se je treba, da je v njej marsikaj tudi takega, česar danes ne občutimo več kot satio, kot napad na obstoječe razmere. Če nas danes ugovarjanje služinčadi, njeno jezikanje in nepokorščina le prijetno zabava, je bilo s to rečjo v Linhartovih časih čisto drugače. Nepokorščina nasproti nadrejenim, posebno podložnikom in poslov nasproti gospodi, je veljala za nepopisno predrznost, ki jo je bilo treba kaznovati z izšibanjem ali

zaporom. Če pogledamo zdaj, kolikokrat se Matiček in Nežka v tem pregrešita zoper gospodo, ko se ji upirata, ko jo vlečeta za nos in izpostavljata zasmehu, ni težko razumeti, da bi uprizoritvi utegnila ugovarjati cenzura. Ali niso bile Matičekove besede na baronov račun: »Ali je kaj boljši kakor jaz? ... Vzem mu denarje, žlahto, ime, potegn mu dol to prazno odejo in postavi ga tja, kakor je človek sam na sebi, tak ne bo vreden, da bi on meni služil...« izivajoča obtožba vladajoče družbe, medtem ko se nam danes zdijo samo po sebi umljive in glede na položaj edino smiselne, nujne.

Nekoliko manj nam je razumljivo besedovanje advokata Zmešnjave in graščinskega pisarčka Budala v 8. prizoru tretjega dejanja. Tu se dva predstavnika reakcionarne miselnosti – edini osebi, ki ostaneta do konca veseloigre nepopravljivo smešni – pritožujeta, da je vlada vpeljala kresije (1754), urade, ki so vsaj do neke mere ščitile podložnike pred plemiško samovoljnostjo, in da je treba napisati zdaj o kakšni sodni razpravi vrsto zapisnikov, medtem ko so včasih nosili take reči kar v glavi, da so kmetje zadnje čase prevzetni, ker jim ne delijo kakor nekoč pravice kar z leskovko, ter da silijo kmečke otroke v šolo (1774), kmetje pa da šolo na srečo odklanjajo, sicer bi jih ne bilo mogoče več tako izkoriščati. S tem, da Linhart ironizira tako miselnost, ki je prav v času nastajanja Matička dobivala v plemstvu spet javne zagovornike, hoče razkrinkati in osmešiti te nevarne rovarje zoper nekatere mukoma priborjene, vsaj nekoliko bolj demokratske pravice.

Tudi v sodnih prizorih (III, 10–11) tičijo ostre puščice zoper tedanji družbeni red. Ko predložijo baronu nekaj tožb v razsodbo, se pokažejo nemogoče razmere v sodstvu, ko je bil zemljiški gospod sam tožnik in razsodnik v isti zadevi in je zato ravnal povsem samovoljno. Ko terja eden od podložnikov povračilo za delo, vloženo v izboljšavo baronove zemlje, mu grozi dosmrtna vojaška služba, njegovim otrokom pa, da bodo morali kot brezdolci po svetu. Glede na druge zadeve, ko se kmet pritožuje, da je davčni izterjevalec krivično izšel iz njega preveč, méni baron, da ta ne sodi v njegovo področje, v resnici pa se mu o stvari ne da razpravljati, ker bi rad v naslednji pravdi čimprej ugnal Matička. Ta primer bi se še posebno slabo končal za služabnika, če ne bi prišlo slučajno na dan, da Matiček ne more vzeti Smrekarice, ker je ta njegova mati.

Med razpravo o tej zadevi pa splava na površje še drugo, takrat posebno občutljivo vprašanje. Ko stoji Matiček pred sodiščem in mu preberejo obtožnico v nemščini, se obregne ob besedilo, češ da ne

razume nemščine in da se na pravico požvižga, če je ne najde v domačem jeziku. Danes, ko skoraj na vsem Slovenskem odločamo sami o svojih zadevah, je raba materinščine v javnem življenju sama po sebi razumljiva stvar, Linhart pa je napadel cesarske odredbe, ki so predpisovale, da je uradni jezik v deželi samo nemščina (1781). Njegove misli so bile naperjene zoper raznarodovanje Slovencev in so zagovarjale eno izmed najosnovnejših človeških pravic: pravico, da narod ohrani svojo individualnost in da se upira potujčevanju.

Knjižnica

886.3

LINHART
Županova

13

MLADI
LINHART ANTON TOMAŽ
Županova MICKA

000005188

OŠ HUDINJA CELJE

COBISS

ISBN 86-11-12112-0

9 788611 121123

Anton Tomaž Linhart

ŽUPANOVA MICKA ● VESELI DAN ALI MATIČEK SE ŽENI